

Occurrence of Rüppell's Griffon Vulture in Europe

Ricard Gutiérrez

After the first in 1992, c 23 Rüppell's Griffon Vultures *Gyps rueppellii* were recorded in Portugal and Spain by the end of the 20th century. The occurrence of this species outside Africa was initially considered doubtful (De Juana et al 1994, 1999) as it is regarded as non-migratory with only marked dispersive or foraging movements within the Afrotropics (Cramp & Simmons 1979, Brown et al 1982, Mundy et al 1992, Ferguson-Lees et al 2001). For a rarity, this seemed compatible with an escape rather than a long-distance vagrant. However, the species is a good flyer, with notable gliding capacities, and it undertakes north-south movements during the dry season in western Africa; a number of extra-limital records are known both north and south of its breeding range, as far as South Africa

(Brown et al 1982, Goodman & Meininger 1989, Mundy et al 1992, Bergier et al 2000, De Juana & Camiña 2001, Ferguson-Lees et al 2001).

To shed more light on the hypothesis of genuine vagrancy in Rüppell's Griffon Vulture, it is of interest to analyse its occurrence in Iberia and northern Africa. Since most observations of Rüppell's Griffon indicated an association with Eurasian Griffon Vultures *G fulvus*, distribution and movement patterns of the latter are also taken into account.

Methods

All records of Rüppell's Griffon Vulture from Portugal and Spain published in *Ardeola* and *Pardela* were analyzed. Descriptions of Spanish sightings were examined, and the age was taken

326 Rüppell's Griffon Vulture / Rüppells Gier *Gyps rueppellii*, with Eurasian Griffon Vultures / Vale Gieren *G fulvus*, Matasgordas, Doñana National Park, Huelva, Spain, 21 October 1992 (Héctor Garrido)

Occurrence of Rüppell's Griffon Vulture in Europe

FIGURE 1 Locations of Rüppell's Griffon Vulture / Rüppell's Gieren *Gyps rueppellii* records in Spain (dots) and breeding distribution of Eurasian Griffon Vulture *G fulvus* in 1999 (after Del Moral & Martí 2001). Area of Cádiz-Straits of Gibraltar holds six of 12 records. Note that Rüppell's Griffon record locations are from breeding areas of Eurasian Griffon with the exception of the Doñana 1992 bird. North-eastern Spain has large Eurasian Griffon colonies but no Rüppell's Griffon records.

from the rarities committee's reports or, where possible, by studying the documentation. Locations were geo-referenced and plotted on a digital map. Movements of Eurasian Griffon Vultures were studied by: **1** analysis of ringing recoveries of Spanish birds in Africa that were geo-referenced and plotted on a map, and **2** analysis of data from migration counts at the Straits of Gibraltar. Maps were plotted using Miramon Geographical Information System. The status of both vultures in Africa was established by researching the relevant literature and by contacting active researchers (see Acknowledgements).

Rüppell's Griffon Vulture in Portugal and Spain

Table 1 summarizes all records of Rüppell's Griffon Vulture in Portugal and Spain up to 2001 (Helder Costa in litt, Eduardo De Juana in litt). Besides, an additional record from 2003 already circulated and accepted by the Spanish rarities committee (CR/SEO) is included. The CR/SEO accepted at least 19 different individuals in Spain from May 1992 until 2001 (De Juana et al 1994, 1999, 2001, 2002). Since then, more reports followed; one in 2002 is currently under consideration by the CR/SEO. The record from 2003 has already been accepted thanks to a new and faster system of online circulations within the commit-

tee. In Portugal, there are four records accepted by the Portuguese rarities committee (SPEA), involving four or five birds. The first was an immature captured in Portalegre on 20 August 1993 and the others were all in Castelo Branco in June 1998 and February and August 1999 (Costa et al 2003); a claim in October 2001 is still under consideration (Helder Costa in litt). Regrettably, there are other reports from this period but they have never been submitted to either rarities committee. These include a ringed bird released in Portugal from a recovery centre on 27 August 1998 and subsequently seen in Huelva, Spain, on 7 April 2000, as well as a possible breeding attempt at the Spanish-Portuguese border (Montero 1999, De Juana & Camiña 2001, Del Moral & Martí 2001; C Pacheco in litt). These unchecked reports have not been taken into account in the analyses, following the CR/SEO and Association of European Rarities Committees (AERC) policy (eg, Conzemius 1996).

In spite of the fact that the area where Rüppell's Griffon Vultures in Europe were seen covers 75 512 km², most have been recorded in the Cádiz and Straits of Gibraltar area. All of these occurred in areas where Eurasian Griffon Vulture is breeding (figure 1). Despite the high number of observers, reports from northern Spain have been exceptional and the furthest from the Gibraltar area was 630 km away in a straight flight line north (at Montejo, Segovia, in 1994, a site where some new reports from 2002 and 2003 have recently been submitted; cf figure 1).

Rüppell's Griffon Vultures have been seen since 1992, and annually since 1997. There are records from all months except April (table 1). Most sightings are from autumn but there have been some wintering individuals as well. All age classes have been recorded although most birds were immatures or juveniles, supporting the hypothesis of genuine vagrancy (since vagrancy in raptors rarely involves adults). The number of records around the Straits of Gibraltar in autumn is explained by the intensive migration-monitoring MIGRES programme from SEO/Birdlife (SEO/Birdlife et al 1999) studying the migration of soaring birds over the Straits. Here, Rüppell's Griffons have been seen in association with Eurasian Griffon Vultures migrating to Africa. Interestingly, the record on 26 May 2003 involved an immature bird seen coming from the sea into the Los Lances beach. This third-calendar bird was wandering for two days around the Straits area and was taken into care because of

Occurrence of Rüppell's Griffon Vulture in Europe

TABLE 1 Records of Rüppell's Griffon Vulture / Rüppell's Gier *Gyps rueppellii* in Europe

Date(s)	Locality	Number and age	Observer(s) and documentation
Portugal (n=4, 4-5 birds)			
20 August 1993	Portalegre, Ribeira de Nisa	1, probably second-year	M Pimenta; captured, photographed
18 February 1999	Castelo Branco, Tejo Internacional	1, adult, possibly 2	C Pacheco, P Monteiro, G Rosa, D Lourenço, I Navarro; photographed
5 June 1999	Castelo Branco, Cabeço da Pinhelva, Tejo Internacional	1, immature	C Pacheco, P Monteiro; photographed
14 August 1999	Castelo Branco, Portas de Rodao, Ródão	1, adult	H Costa; photographed
Spain (n=12, at least 20 birds)			
26 May & 11 June 1992	Cáceres, Santiago de Alcántara, Cedillo reservoir	1, adult	J Hernández, J Otano (26 May); photographed, and V M Pizarro et al (11 June); there could be previous sightings of a (this?) bird in nearby Sierra de San Pedro, Valencia de Alcántara, on 7 April 1990, 10 December 1990, 3 February 1991 and 8 April 1992 (V M Pizarro)
21-22 October 1992	Huelva, Doñana National Park, Matasgordas	1, probably sub-adult	H Garrido, M Máñez, R Cadenas, A Gardiazabal et al; photographed
3 July 1994	Segovia, Montejo de la Vega de la Serrezuela	1, immature	F Balsells, F J Fernández; videoed
25 August to 10 December 1997	Cádiz, Straits of Gibraltar area, Tarifa-Algeciras	at least 3, all immatures	G Doval, J C Lorenzo, R Vaquero, J L Vélez (three together on 9 November); 10 observations of singles between 25 August and 10 December
6 September to 15 October 1998	Cádiz, Straits of Gibraltar area, Tarifa- Algeciras	at least 5, 2 subadults and 3 immatures	10 sightings of different birds; G Doval (6 September), and G Doval, M López Parra (15 October)
8 January 2000	Ciudad Real, Valle de Alcudia, Almodóvar del Campo	1, immature	R Palomo Santana, J J Torres Torres; photographed
18 March 2000	Cádiz, Alcalá de los Gazules, Tajo de Sancho	1, immature	J J Ceballos Benito; photographed
28 May 2000	Badajoz, Oliva de Mérida, Utrera range.	1, immature	L Salguero Báez
14 October 2000	Cádiz, Algeciras, El Algarrobo bird observatory	1, immature	D González Ortega, A de la Cruz
4 November 2000	Madrid, Santa María de la Alameda	1, immature	J M Traverso
4 October 2001 (probably between 28 September and 7 October)	Tarifa, Cádiz	at least 3, immatures	J Castilla, J E Navarro et al; photographed (Birding World 14: 458, 2001, Dutch Birding 23: 358, plate 398, 2001)
28 May to at least 4 September 2003	Cádiz, Straits of Gibraltar area, Tarifa- Algeciras	1, immature	S Solís, C Serrano, P Montoya et al; taken into care and released; photographed

Occurrence of Rüppell's Griffon Vulture in Europe

327 Rüppell's Griffon Vulture / Rüppells Gier *Gyps rueppellii*, immature (front centre), with Eurasian Griffon Vultures / Vale Gieren *G fulvus*, Tarifa, Cádiz, Spain, 4 October 2001 (Javier E Navarro)

its bad condition and brought to the Jerez Zoo on 28 May. It showed no signs of having been in captivity. It was marked with a radio-transmitter and PVC ring (plate 329) and released into the wild on 10 July 2003; it remained in the Cádiz area at least until early September 2003. This is the first proven case of a Rüppells Vulture apparently coming from Africa in a direct flight in an otherwise well covered area by local ornitholo-

gists, at least in the last two years.

The mentioned pattern of observations and the low density of observers in most of southern Spain may indicate that the species is being overlooked in some areas, particularly in the southwest where it may be present in small numbers.

Outside Portugal and Spain, there is a record of a bird shot at Isola Capo Rizzuto, Calabria, Italy, in October 2002, which is regarded as a

TABLE 2 Ringing recoveries of Spanish Eurasian Griffon Vultures / Vale Gieren *Gyps fulvus* within breeding range of Rüppell's Griffon Vulture *G rueppellii*, with ringing date, recovery date, number of days between both dates and distance involved

	Ring	Age	Ringing date	Coordinates	Recovery date	Coordinates	Days	Distance
Senegal 1	AB1632	Juvenile	16 June 1979	36:29 N, 05:43 W	12 January 1980	12:40 N, 16:45 W	210	2867 km
Senegal 2	C0000453	Juvenile	8 June 1982	36:28 N, 05:44 W	8 February 1983	14:20 N, 16:30 W	245	2682 km
Senegal 3	C0004101	Juvenile	29 June 1986	36:11 N, 05:30 W	29 January 1987	15:27 N, 16:50 W	245	2531 km
Senegal 4	1103321	Juvenile	7 August 1997	42:26 N, 02:25 W	17 August 1999	14:51 N, 15:54 W	740	3325 km
Gambia 1	C0006072	Juvenile	20 June 1991	42:21 N, 00:44 W	12 March 1992	13:28 N, 16:39 W	266	3556 km

Occurrence of Rüppell's Griffon Vulture in Europe

probable escape (Ruggieri & Sighele 2002). A ringed bird (nicknamed 'Foster') in Norfolk and Suffolk, England, in June 2001 was an escape from Banham Zoo (photograph in *Birding World* 14: 232, 2001). An adult on 19 October 2001 at Dadia reserve, north-eastern Greece, proved to be an escape, as it carried falconer's harnesses on both tarsi (R Boegel, S Theodora and S Xirouchakis per Javier Elorriaga in litt). A bird reported at Hiddensee, Mecklenburg-Vorpommern, Germany, on at least 10-11 September 2003 was seen in Denmark earlier and is also regarded as an escape (Ethelberg et al 2003).

Movements and association with Eurasian Griffon Vulture

Spain holds more than 80% of the European population of Eurasian Griffon Vulture (Hagemeyer & Blair 1997, Heath et al 2000). The species undertakes dispersive and migratory movements (eg, Bernis 1983, Berthold et al 1991, Díaz et al 1996). Although European large vultures have been claimed to be reluctant to cross wide water bodies (eg, Vinicombe 1994), it is well known for Eurasian Griffons to cross the Straits of Gibraltar and there is even a recent recovery in Mali of a Eurasian Black Vulture *Aegypius monachus* ringed in Spain (Cantos & Gómez-Manzanique 1996, SEO/Birdlife et al 1999, 2001).

Amongst the 297 279 soaring birds of 25 different species recorded to cross the Straits of Gibraltar during the MIGRES programme in 1998,

328 Rüppell's Griffon Vulture / Rüppells Gier *Gyps rueppellii*, immature, Zoo de Jerez, Cadiz, Spain, June 2003 (Miguel Angel Quevedo/Zoo Jerez). This bird was brought to the recovery center and involves the most recent Spanish record and the first bird seen coming in from the sea in the Straits of Gibraltar.

FIGURE 2 Recoveries in Africa of Eurasian Griffon Vulture / Vale Gier *Gyps fulvus* ringed as chick in Spain. Those from Senegal and The Gambia are from within breeding range of Rüppell's Griffon Vulture *G. rueppellii* (after Ferguson-Lees et al 2001 and data from Oficina Nacional de Anillamiento).

there were 1633 Eurasian Griffon Vultures. Besides, there were 28 312 Eurasian Griffon (6263 flying south towards Africa) and 27 Rüppell's Griffon Vulture sightings in the same area that were not seen to actually cross the Straits

329 Rüppell's Griffon Vulture / Rüppells Gier *Gyps rueppellii*, immature, Tarifa, Cadiz, Spain, July 2003 (Paco Montoya/COCN). Once released from Jerez Zoo (cf plate 328), 'rupito', as it was called, remained around Tarifa until at least September 2003.

Occurrence of Rüppell's Griffon Vulture in Europe

330-331 Rüppell's Griffon Vultures / Rüppells Gieren *Gyps rueppellii*, Kenya, August 1987 (Xavier Parellada). Note paler and more defined edges of wing-coverts in adults in comparison with similar-aged birds from Senegal (and Spain).

332 Rüppell's Griffon Vulture / Rüppells Gier *Gyps rueppellii*, subadult, with White-backed Vulture / Witruiggier *G africanus* and Eurasian Griffon Vultures / Vale Gieren *G fulvus*, between Diourbel and Kaolack, Senegal, 14 February 1999 (David Bigas). Wintering Eurasian Griffon Vultures share wintering grounds with Rüppell's Griffon Vultures.

(SEO/Birdlife et al 1999). In 1999, the numbers of Eurasian Griffons actually crossing increased to 2649 and, in 2000, there were 4816 confirmed to take off for the African side of the Straits (SEO/Birdlife et al 2001). The autumn migration of Eurasian Griffons lasts from October to November, mainly during the third and fourth weeks of October, and this passage is more obvious than the spring one (Finlayson 1992, SEO/Birdlife et al 1999). The northward movement of Eurasian Griffons across the Straits has been much less documented than the southward passage, in common with that of other soaring birds, because coordinated counts along the entire length of the Straits have largely been confined to the southward passage period. Nevertheless, observations from Gibraltar itself, which have been made every year since 1964 (in addition to numerous earlier records) have established the following (Ernest Garcia in litt): **1** Eurasian Griffons only appear at Gibraltar during westerly winds, a situation which applies to other soaring birds as well; **2** the principal passage is quite late, concentrated in May

and continuing into June. A few birds appear as early as February and there are occasional sightings throughout March and April. The main movement in May involves flocks of up to 50 birds, occasionally more but never as many as in autumn (when the record 'flock' – a continuous stream of 980 birds – was on 8 November 2001; they crossed from Gibraltar towards Tarifa and may not have crossed the Straits itself); **3** total numbers have increased significantly during the 1990s and until the present day, both in spring in autumn, reflecting the real increase in the Spanish population (Ernest Garcia in litt).

In Africa, Eurasian Griffon Vultures turn up in the west of the distribution range of Rüppell's Griffon Vulture from late October to early May, with the highest frequency from January to March. There are at least 20 recoveries in Africa of Eurasian Griffons ringed in Spain (figure 2): four from Algeria, two from Ceuta (Spanish territory on the Moroccan coast), eight from Morocco, one from The Gambia, four from Senegal and one from Tunisia (Oficina de Anillamiento

(MMA in litt)). The five in Senegambia involved juvenile birds clearly within the breeding range of Rüppell's Griffon (Ferguson-Lees et al 2001) and being just in the period when the latter is at its most numerous in the area (Barlow et al 1997) (table 2). African ringing recoveries started in 1980 according to official records handled by Oficina de Anillamiento (in litt) – not 1977 as stated in Barlow et al (1997) and also Morel & Morel (1990), both giving Cádiz, Spain, as the origin of the bird recovered in Dakar in December 1977 – well before the first sighting of Rüppell's Griffon in Europe, and show no clear trend, with about one per year.

Status of Rüppell's Griffon Vulture and Eurasian Griffon Vulture in Africa

To see if there has been any significant increase or change in behaviour in Rüppell's Griffon Vulture that could help understanding the recent European sightings, its status in most of its breeding range is presented here. When possible, the status of Eurasian Griffon Vulture has also been dealt with to see how abundant it is and if it has experienced any changes that could support the theory of Eurasian Griffons being joined by Rüppell's Griffons on their way back to Europe. Special attention has been paid to the eastern Mediterranean, namely Egypt and the Middle East, to see why Rüppell's Griffons have not (yet) reached Greece, where there has only been a record of a proven escape (see above), or other eastern European countries.

There are two subspecies of Rüppell's Griffon Vulture: *G r rueppellii* from western Africa to Sudan and western Ethiopia and *G r erlangeri* from north-eastern Africa (Ethiopia to Somalia). Eastern populations are supposedly more numerous than western ones: of a world population of 11 000 pairs (30 000 individuals) estimated by Mundy et al (1992), only c 2000 breed in western African countries. The northern limits in western Africa and Sudan generally seem to follow the 100-mm rain isohyet, not entering the desert areas, which coincides with the northern limit of the Sahel zone, at c 17-18°N. The subspecies differ in size and pattern of the upperparts-coverts: the covert pattern in Senegal birds differs from that in eastern African birds (eg, in Kenya and Tanzania), by being more creamy coloured and not so neatly patterned as in birds in Kenya. Interestingly, all Rüppell's Griffons photographed in Spain show a covert pattern similar to the Senegal birds and quite different from the pattern in eastern African birds.

G r rueppellii

Northern Africa within the Western Palearctic

Morocco

Rüppell's Griffon Vulture

Accidental visitor with up to 30 reports (Bergier 2000). Thévenot et al (2003) only mention sightings for the south-west area of 'West Sahara' near the Mauritanian border, on the Cap Blanc peninsula: a flock of 43 immatures from 31 July to 15 August 1978, and a single adult from 17 January to 6 February 1979, on 27 November 1981 and on 3 February 1983.

Eurasian Griffon Vulture

Scarce passage migrant and winter visitor, and rare resident. Critically endangered as a breeding species or possibly extinct (Thevenot et al 2003).

Algeria

Rüppell's Griffon Vulture

No records (Brown et al 1982, Mundy et al 1992, Isenmann & Moali 2000).

Eurasian Griffon Vulture

Small breeding population in the northeast (Brown et al 1982).

Tunisia

Rüppell's Griffon Vulture

No records (Brown et al 1982, Mundy et al 1992).

Eurasian Griffon Vulture

Small breeding population in the northwest (Brown et al 1982).

Libya

Rüppell's Griffon Vulture

Not mentioned by Bundy (1976).

Eurasian Griffon Vulture

Accidental; five records from the first half of the 20th century, ranging from January to summer (Bundy 1976).

Egypt

Rüppell's Griffon Vulture

Vagrant or irregular passage visitor in the Nile valley and Eastern Desert (Hollom et al 1988, Meininger 1995). According to Meinertzhagen, it was a straggler to Egypt as far north as Giza but possibly not for many years now (Mundy et al 1992). It is an irregular visitor from sub-Saharan breeding areas and the subspecies is believed to be *G r rueppellii*. There are at least nine published records: several immatures near Cairo in 1857; pairs collected in Giza Desert before 1895 and at Giza on 29 August 1901 (the latter housed in Giza zoo); single birds at Aswan (before 1930) and near Quseir in February 1928; one at Safaga on 24 April

333 Rüppell's Griffon Vulture / Rüppells Gier *Gyps rueppellii*, subadult, with White-backed Vultures / Witruiggieren *G. africanus*, between Diourbel and Kaolack, Senegal, 14 February 1999 (David Bigas). Compare shape and colour of upperwing-coverts edges with those of Spanish birds and Rüppells Griffon Vultures from Kenya in plate 331.

1933; a bird in a mixed flock of Eurasian Griffon Vultures and Lappet-faced Vultures *Torgos tracheliotos* at Suez on 29 March 1962; one on 15 April 1965 at Ain Sukhna; and one on 27 March 1983 at Gebel Elba. There are a few additional unconfirmed observations from southern Sinai before 1974 and in 1980 (Goodman & Meininger 1989, Meininger 1995). Besides, there is a specimen collected by Parzudaky in Egypt in the collection of KBIN, Brussels, Belgium, since 21 April 1859, with collection number KBIN 2162-5915 (Gunter De Smet in litt).

Eurasian Griffon Vulture

Meinertzhagen noted in 1930 that this species had been observed in Wadi Natroun, Dakhla and Kharga (cf Goodman et al 1986). However, the basis for these records has not been stated and Goodman et al (1986) do not quote recent records for the Western Desert. It is a former breeder in the Nile valley and a former scarce passage and winter visitor. There has been no definitive breeding since 1900 and it is now only irregular in winter with, eg, two on 2 December 1992 at Luxor (Meininger 1995).

Northern Africa (mostly) outside the Western Palearctic

Mauritania

Rüppell's Griffon Vulture

Rarely reaches 18°N in the Nouakchott area but generally resident in the south, and south of the 100-mm isohyet (Mundy et al 1992). Its northernmost limit in Mauritania is Akjouit, 20°N (Mundy et al 1992). Vagrant at Nouadhibou at 21°N, with at least two records at the 'West Sahara' border which are also listed for Morocco by Thevenot et al (2003): a flock of 43 in July-August 1978 and an adult in January-February 1979, apparently all dying of starvation (Ferguson-Lees et al 2001).

Eurasian Griffon Vulture

Winter visitor, recorded since 1966 between November and March (Mundy et al 1992, Dekeyser & Derivot 1966).

Senegal

Rüppell's Griffon Vulture

Numbers have strongly increased during the 20th century. In the 1920s, the species was little known in western Africa but, by then, some specimens had already

Occurrence of Rüppell's Griffon Vulture in Europe

been collected in Senegal (Bates 1930). Bannerman (1930) confirms the species to be present in Senegal and The Gambia, 'where it is very rare in comparison with the Hooded *Necrosyrtes monachus* and the African White-backed Vultures *G africanus* but according to Dr. Maclaud it occurs throughout the mountainous region of Futa – Jalon'. Bannerman adds: 'We know nothing of its breeding habits in West Africa. Mr. Lowe shot a male at Saba (Gambia) on the 12th of January 1929, with testes somewhat enlarged, and both old and young at Dakar in June 1920, which points to the birds nesting somewhere in the Senegambian area. No trace of a nest was discovered, however'. In the 1960s, little was known on the species in the area (eg, Dekeyser & Derivot 1966) and it was listed as present from November to January with just a few western African records, only being suspected of breeding in Sokoto province, Nigeria (Mackworth-Praed & Grant 1970). From 1977 to 1984, it was still scarce in Senegal, with six records and 11 birds in December-January from Senegal delta and the National Parks des Oiseaux du Djoud, Delta du Saloum and Niokolo-Koba, the largest flock involving six birds on 21 February 1984 (Morel & Morel 1990). More recently, however, it is regarded as widespread throughout most of Senegal, less so in the south (Barlow et al 1997). It was the commonest vulture in February 1999 in Senegal, eg, near Kaolack, associating with both Eurasian Griffon Vulture and African White-backed Vulture (David Bigas pers comm).

Eurasian Griffon Vulture

It was reported since the 1970s (Barlow et al 1997) but listed as present in non-breeding season at least since the 1960s (Mackworth-Praed & Grant 1970). Bannerman (1953) omits the species as it had only occurred once in this area and without a certain locality. Dekeyser & Derivot (1966) list the species as present in Chad, Mauritania and Senegal, so first records occurred around the first half of the 1960s. The largest flock recently reported concerned 16 on a carcass with 50 Rüppell's Griffon Vultures and c 25 African White-backed Vultures at Gossas, Senegal (14:30 N, 16:05 W) on 14 February 1999 (David Bigas pers comm).

The Gambia

Rüppell's Griffon Vulture

Resident and more common than other Gambian vultures before 1990 (Morel & Morel 1990). It breeds from December to March; Morel & Morel (1990) mention eight nests, all in trees among African White-backed Vultures nests, and not on cliffs. It is frequent and most numerous in December-January. Numbers are reduced in the wet season in years of heavy rain (Barlow et al 1997).

Eurasian Griffon Vulture

First recorded in 1991. Uncommon Palearctic migrant with all records from late October to early May, most frequent in January-March (Barlow et al 1997).

Niger

Rüppell's Griffon Vulture

Breeder, with the northernmost colonies located at 19°N at Air Massif, Sahara (Mundy et al 1992, Mundy 2000, Ferguson-Lees et al 2001). Cheke et al (1985) mention (only) seven records (involving 25 individuals) for 1967-84.

Eurasian Griffon Vulture

No reports known (Cheke et al 1985, Brown et al 1992).

Mali

Rüppell's Griffon Vulture

Breeder, north to the massif of the Adrar des Iforas, at c 20°N (Mundy et al 1992, Christie et al 2001).

Eurasian Griffon Vulture

Winter visitor (Mundy et al 1992).

Chad

Rüppell's Griffon Vulture

Reaches 17°N in the Ennedi massif (Mundy et al 1992).

Eurasian Griffon Vulture

First published report dates from the first half of 1960s (Dekeyser & Derivot 1966).

Sudan

Rüppell's Griffon Vulture

Resident and local migrant, breeding from November to February. It is widespread and the most common vulture in the north (Nikolaus 1987). In southern Sudan, it may also be the commonest vulture (Mundy et al 1992).

Eurasian Griffon Vulture

The species overlaps in distribution with Rüppell's Griffon Vulture (Mundy et al 1992). It is a migrant and winter visitor (September-April) but uncommon to rare and never numerous (Nikolaus 1987).

Ethiopia

Rüppell's Griffon Vulture

Resident in the west, south-east and south, where it is common to locally abundant. It favours various habitats below 3500 m and is uncommon above this altitude. Breeding takes place from November onwards (Urban & Brown 1971).

Eurasian Griffon Vulture

Uncommon Palearctic migrant in the western highlands and the north-east (Urban & Brown 1971).

The status in other African countries further south where this subspecies breeds or occurs as a visitor (Democratic Republic of Congo, Ivory Coast, Kenya, Tanzania and Uganda) is not summarized.

334 Rüppell's Griffon Vulture / Rüppells Gier *Gyps rueppellii*, adult, between Diourbel and Kaolack, Senegal, 14 February 1999 (David Bigas). The edges of the coverts are not as white as in birds from East Africa.

Gyps rueppellii erlangeri

East Africa

Ethiopia

Rüppell's Griffon Vulture

Resident in the western and south-eastern highlands, the north-east and the Rift valley. It is common to locally abundant and breeds from October to December (Urban & Brown 1971).

Djibouti

Two birds were seen in March 1984. Here, no previous records of this species existed (Geoff & Hillary Welsh, in Mundy et al 1992).

Middle East

Saudi Arabia

Rüppell's Griffon Vulture

In the early 1980s, its status was considered unclear; it was said to have been collected near Kufunda and at Taif, both in May, and is thus likely to have bred (Jennings 1981). A sight record given by Meinertzhagen near al Kharg was not accepted by Jennings (1981). Later, the species' status was changed to merely a vagrant in the south-west (Hollom et al 1988) and even

later it was regarded as doubtfully recorded in south-western Arabia (Porter et al 1996), due to the uncertainties surrounding the records. Mundy et al (1992) give no credit to any Saudi Arabian records and state that Rüppell's Griffon Vulture does not occur in Saudi Arabia. Michael Jennings (in litt) commented that there are no recent records of Rüppell's Griffon from anywhere in Arabia and occasional claims from visiting birders have never been substantiated. The only specimen that can still be studied is the bird collected by Philby near Taif, which is kept at the British Museum in Tring, England, but there are doubts on its provenance since its original label was lost and because of the involvement of Meinertzhagen with this bird (Knox 1993). A vulture reported as Rüppell's Griffon and collected at Makhshoush along the Red Sea by Halfawi in May 1944 proved to be a Eurasian Griffon Vulture (Michael Jennings in litt).

Eurasian Griffon Vulture

Breeding numbers seem to be going down (Mike Jennings in litt, Peter Symens in litt). There are still more than 1000 breeding pairs but many traditional colonies are no longer occupied and in other colonies numbers have declined compared with previously published figures (Peter Symens in litt). Small numbers seem to be regularly crossing the Red Sea (Michael Jennings in litt).

Occurrence of Rüppell's Griffon Vulture in Europe

Yemen

Rüppell's Griffon Vulture

Status unclear. No recent reports, at least in the last 25 years. Claims by visiting birders could well refer to Lappet-faced Vulture (Richard Porter in litt).

Eurasian Griffon Vulture

Resident in the west. Considered a regionally threatened species (Porter et al 1996).

Analysis

From the above data, it is clear that neither Rüppell's Griffon Vulture nor Eurasian Griffon Vulture are common in north-easternmost Africa and the Arabian peninsula, despite the fact that Rüppell's Griffon populations of Sudan, Ethiopia and further south are the species' largest. All in all, there are only a few reliable extralimital records of Rüppell's Griffon from Egypt. Lack of observers in the area may explain the low number of sightings. Moreover, unlike the western Mediterranean, countries in these regions do not hold important populations of Eurasian Griffon with which Rüppell's Griffon seems to associate during migration. Although Eurasian Griffon is known to undertake some considerable movements in north-eastern Africa and Arabia, even crossing the Red Sea (Grieve 1996, Bahat et al 2001), numbers are small: from 15 781 raptors counted on 14 dates between 27 February and 6 May in the three-year period 1992-94, no vultures were reported from Gebel el Zeit, Egypt, and only 22 at Suez (Grieve 1996). Further north, Eurasian Griffon is a fairly common resident in Cyprus, slowly declining in numbers, with one possible winter influx since 1970 (up to 108 birds being recorded in 1980) and some records indicative of migration in spring and autumn (Flint & Stewart 1992). There are, however, no records of Rüppell's Griffon for Cyprus. In Turkey, not much is known about Eurasian Griffon populations. The estimate in Tucker & Heath (1994) of 100-1000 pairs seems too optimistic. In two well-known populations in western Turkey – one at Sutculer and Göksu canyon (c 15 pairs) and another at central Taurus, divided in several small colonies (35-50 pairs) – the population was markedly declining possibly by poisoning and nest predation by Eurasian Eagle Owl *Bubo bubo* (Vaasen 2000). The Greek population (400-500 pairs; Tucker & Heath 1994) is possibly also declining.

In western Africa, the situation is different. Wintering Eurasian Griffon Vultures from Europe reached the breeding range of Rüppell's Griffon

Vultures in Mauritania or Senegal from at least the 1960s with the first ringing recovery in 1980 (preceded by an unchecked report in 1977). The western African Rüppell's Griffon has shown a population spread and increase. The use of trees instead of cliffs to nest may have played a role in its success, according to some authors (eg, Morel & Morel 1990, Jensen & Kirkeby 1980) but that has been questioned by others (Mundy et al 1992). There are few sightings of Rüppell's Griffon in Mauritania and Morocco but, again, a lack of observers may mask true numbers. All these data indicate that Rüppell's Griffon in Iberia probably originate from Senegal or neighbouring countries.

Why did Rüppell's Griffon Vultures reach Europe only since 1992?

A number of factors in the Iberian peninsula may have contributed to the increasing number of Rüppell's Griffon Vulture sightings in the last decade. First, the dramatic increase of the Eurasian Griffon Vulture population in Spain in the last 15 years may have played a significant role assuming that Rüppell's Griffon join their flocks on migration. Another factor is the increase in observers' coverage.

There have been three breeding censuses of Eurasian Griffon Vulture in Spain, in 1979, 1989 and 1999 (Sociedad Española de Ornitología 1981, Arroyo et al 1990, Del Moral & Martí 2001). The species had experienced a decrease until c 1970 but then started to recover (Donazar 1997). In 1979, the breeding population was estimated at c 2283-3240 pairs. Between 1979 and 1989, the population increased by 135% and reached 7529-8074 breeding pairs. In 1999, 17 337-18 070 breeding pairs were counted, meaning an increase of 130% between the second and third census and a 506% increase between the 1979 and 1999 counts (Arroyo et al 1990, Del Moral & Martí 2001, Martí 2003).

The two main migration routes of Eurasian Griffon Vulture over Africa to Spain join at the Straits of Gibraltar area, Cádiz (Garrido et al 2001). In 1989, Cádiz was also the province that held the highest number of Eurasian Griffons with 2000-2500 individuals (Arroyo et al 1990). In 1999, the Cádiz population had increased again reaching 1928 estimated breeding pairs (8.2% of the Spanish total), which could represent 5980 birds (Del Moral & Martí 2001). The highest number of Rüppell's Griffon Vulture sightings for Spain has occurred in Cádiz as well (table 1).

The number of birders visiting or resident in Spain has increased considerably in the past 20 years, as have their abilities, knowledge and quality of equipment. Many were involved in the re-establishment of standardized monitoring schemes along the Straits of Gibraltar (SEO/Birdlife et al 1999, 2001). The MIGRES programme for the study of migration at the Straits of Gibraltar has been undertaken on a daily basis since 1997, registering any bird crossing to Africa. Sightings of Rüppell's Griffon Vultures from 1997, 1998 and 2000 (table 1) plus others still under consideration have been obtained thanks to this project. Other, older data were obtained either from sporadic sightings or from well-watched sites such as the raptor refuge of Montejo de la Vega, Segovia. If we add to this that southern Spain, where Rüppell's Griffons should turn up first after crossing from Africa, holds comparatively few birders and is under-watched, we may assume that a substantial number of Rüppell's Griffons is missed. Interestingly, campaigns similar to nowadays MIGRES were carried out at the Straits of Gibraltar in the 1970s with an observer's coverage similar to the current monitoring scheme. There were partial counts in 1972-73 and complete surveys in 1974-77 with again a partial monitoring in 1978. Nevertheless, there was not a single claim of Rüppell's Griffon Vulture in those campaigns and maximum counts of migrant Eurasian Griffon Vultures peaked at only 599 in the autumn of 1971 and 734 in the autumn of 1976 (Bernis 1980).

In conclusion, Eurasian Griffon Vultures of the recently increased Spanish population reach the wintering areas in western Africa in higher numbers than before and they occur here together with Rüppell's Griffon Vultures which showed an increase as well. It seems likely that, on their way back to Spain, Eurasian Griffons are sometimes joined by Rüppell's Griffons and that especially dispersive immatures may keep going all the way. Due to its large Eurasian Griffon populations, its geography and the way soaring birds migrate, there is no other European country a more likely place for this species to turn up as a vagrant than Spain. Because of this, Rüppell's Griffon Vulture has been included in 'Category A' (cf AERC 2000) of the Portuguese, Spanish and European lists.

Acknowledgements

Javier Elorriaga supplied photographs of the 2001 birds and information on a Greek bird of captive origin. Eduardo De Juana (CR/SEO) made avail-

able descriptions from rarities committee files and articles and reviewed an early draft. Ángel Gómez and the late Fran Hernández of the Oficina Nacional de Anillamiento supplied the Eurasian Griffon Vulture recovery data. Steve Gantlett provided information on some sightings. David Bigas reviewed an early draft and provided photographs of birds from Senegal and information on their plumage. Jordi Figuerola and Antoni Margalida kindly reviewed the final draft and made useful comments. Helder Costa (SPEA) provided the accepted sightings for Portugal. Gunter De Smet reviewed and encouraged a deeper treatment of African data and provided invaluable help and references. Ernest Garcia helped with the Gibraltar status of griffon vultures. Mike Jennings, Peter Meininger, Richard Porter and Peter Symens provided valuable information on the status of Eurasian Griffon and Rüppell's Griffon Vulture in Africa and the Middle East.

Samenvatting

VOORKOMEN VAN RÜPPELLS GIER IN EUROPA Sinds 1992 zijn in Zuid-Europa diverse waarnemingen bekend van Rüppells Gieren *Gyps rueppellii*, een broedvogel uit Afrika. Het gaat tot en met de zomer van 2003 om 12 gevallen in Spanje (van ten minste 20 vogels) en vier gevallen in Portugal (van vier tot vijf vogels). Sinds het eind van de jaren 1990 nam het aantal waarnemingen toe. In dit artikel wordt een overzicht gegeven van deze gevallen (tabel 1, figuur 1). Buiten Portugal en Spanje zijn in Europa alleen vogels vastgesteld waarvan wordt aangenomen dat ze uit gevangenschap afkomstig zijn (Griekenland en Italië). Vogels van het Iberisch Schiereiland worden echter beschouwd als wilde exemplaren die vanuit West-Afrika met Vale Gieren *G. fulvus* mee naar het noorden zijn getrokken. In het artikel wordt de status van beide soorten besproken in de noordelijke helft van Afrika en het Midden-Oosten, zowel binnen het West-Palearctische gebied (van west naar oost: Marokko, Algerije, Tunesië, Libië, Egypte) als daarbuiten (van west naar oost: Mauretanië, Senegal, Gambia, Niger, Mali, Tsjaad, Soedan, Ethiopië, Djiboeti, Saoedi-Arabië en Yemen). Daarnaast wordt ingegaan op waarnemingen buiten de reguliere gebieden. Deze waarnemingen hebben onder andere betrekking op terugmeldingen in Afrika van Vale Gieren die in Spanje zijn geringd (figuur 2), waaronder vijf binnen de broedgebieden van Rüppells Gier (tabel 2). In Afrika komen twee ondersoorten van Rüppells Gier voor: *G. r. rueppellii* in het noorden en westen, oostelijk tot Ethiopië, en *G. r. erlangeri* in Ethiopië en Djiboeti en sporadisch in het Midden-Oosten. De vogels op het Iberisch Schiereiland vertoonden kenmerken van de westelijke ondersoort.

De sterke toename in de afgelopen 15 jaren van het aantal Vale Gieren op het Iberisch Schiereiland – 80% van de Europese broedpopulatie – en daarmee van het

Occurrence of Rüppell's Griffon Vulture in Europe

aantal dat in de herfst over de Straat van Gibraltar de oversteek maakt om in West-Afrika te overwinteren heeft de kans vergroot dat een Rüppells Gier 'op sleeptouw' wordt genomen. Deze aanname wordt versterkt door het feit dat Rüppells Gier in dezelfde jaren eveneens in aantal is toegenomen en in Spanje samen met Vale Gieren voorkomen. Met deze informatie wordt aannemelijk gemaakt dat wilde Rüppells Gieren – meest waarschijnlijk uit Senegal en buurlanden – in staat zijn met Vale Gieren vanuit Afrika naar Zuid-Europa te vliegen. In Portugal en Spanje is de soort daarom opgenomen in categorie A van de respectievelijke nationale avifaunistische lijsten.

References

- Arroyo, B, Ferreiro, E & Garza, V (editors) 1990. Il censo nacional de Buitre Leonado (*Gyps fulvus*): población, distribución, demografía y conservación. Icona. Website: www.mma.es/conserv_nat/acciones/esp_amenazadas/html/vertebrados/Aves/Ilcensobuitreleonado/indice.htm.
- Association of European Rarities Committees (AERC) 2000. Guidelines for Rarities Committees. Version 3 September 2002. Website: www.aerc.be/guidelines.htm.
- Bahat, O, Hatzofe, O, Kaplan, A & Woodley, B 2001. Foraging range and movements of Griffon Vultures (*Gyps fulvus*) in Israel, as determined by satellite tracking. Proceedings of the 4th Eurasian Congress on Raptors, Seville, 25-29 September 2001, pp 11-12.
- Bannerman, D A 1930. Birds of tropical West Africa 1. London.
- Bannerman, D A 1953. The birds of West and Equatorial Africa 1. London.
- Barlow, C, Wacher, T & Disley T 1997. A field guide to birds of the Gambia and Senegal. East Sussex.
- Bates, G L 1930. Handbook of the birds of West Africa. London.
- Bergier, P 2000. The list of the birds of Morocco. Website: www.ifrance.com/Go-South/lists/birds.htm.
- Bergier, P, Franchimont, J, Thévenot, M & Commission d'Homologation Marocaine 2000. Les oiseaux rares au Maroc. Rapport de la Commission d'Homologation Marocaine numéro 6 (2000). Porphyrio 12: 57-69.
- Bernis, F 1980. La migración de las aves en el Estrecho de Gibraltar 1: aves planeadoras. Madrid.
- Bernis, F 1983. Migration of the Common Griffon Vulture in the Western Palearctic. In: Wilbur, S R & Jackson, J A (editors), Vulture biology and management, Berkeley, pp 185-196.
- Berthold, P, Griesinger, J & Nowak, E & Querner, U 1991. Satellite tracking of a migrating Griffon Vulture in Spain. J Ornithol 132: 327-329.
- Brown, L H, Urban, E K & Newman, K 1982. The birds of Africa 1. London.
- Bundy, G 1976. The birds of Libya. BOU check-list 1. London.
- Cantos, F J & Gómez-Manzanique, A 1996. Informe sobre la campaña de anillamiento de aves en España. Año 1995. Ecologia 10: 321-424.
- Cheke, R A, Walsh, F J & Fishpool, L D C 1985. Bird records from the Republic of Niger. Malimbus 7: 73-90.
- Conzemius, T 1996. Minutes of 3rd Conference of European rarities committees. Br Birds 89: 51-53.
- Costa, H, Bolton, M, Matias, R, Moore, C C & Tomé, R 2003. Aves de ocorrência rara ou acidental em Portugal. Relatório do Comité Português de Raridades referente aos anos de 1999, 2000 e 2001. Anu Ornitol 1: 3-35.
- Cramp, S & Simmons, K E L (editors) 1979. The birds of the Western Palearctic 2. Oxford.
- De Juana, E & Camiña, A 2001. Observations of Rüppell's Griffons in Spain. Vulture News 44: 36-40.
- De Juana, E & Comité de Rarezas de la SEO 1994. Observaciones homologadas de aves raras en España y Portugal. Informe de 1992. Ardeola 41: 103-117.
- De Juana, E & Comité de Rarezas de la SEO 1999; 2001; 2002. Observaciones de aves raras en España, año 1997; año 1999; año 2000. Ardeola 46: 129-148; 48: 117-136; 49: 141-171.
- Del Moral, J C & Martí, R (editors) 2001. El Buitre Leonado en la Península Ibérica. III Censo nacional y I censo Ibérico coordinado, 1999. Monografía 7. Madrid.
- Dekeyser, P L & Derivot, J H 1966. Les oiseaux de l'Ouest Africain I. Dakar.
- Díaz, M, Asensio, B & Tellería, J L 1996. Aves Ibéricas I: No Passeriformes. Madrid.
- Donazar, J A 1997. Buitre Leonado (*Gyps fulvus*). In: Purroy, F J, Atlas de las aves de España 1975-1995, Barcelona, pp 100-101.
- Ethelberg, J, Frandsen, T, Hansen, J S, Hansen, M B, Klein, S, Nielsen, D B, Nielsen, K R, Søggaard, A & Ulrik, P 2003. Danish observations. Website: www.netflug.dk/observations.php, 11 September 2003.
- Ferguson-Lees, J, Christie, D A, Franklin, K, Mead, D & Burton, P 2001. Raptors of the world. London.
- Finlayson, J C 1992. Birds of the Straits of Gibraltar. London.
- Flint, P & Stewart, P 1992. The birds of Cyprus. BOU check-list 6. London.
- Garrido, J R, Camiña, A, Surroca, M & Molto J 2001. Migration of the Eurasian Griffon Vulture (*Gyps fulvus*) throughout the Iberian Peninsula. Proc 4th Eurasian Congress on Raptors, Seville, 25-29 September 2001, p 76.
- Goodman, S M, Meininger, P L & Mullié, W C 1986. The birds of the Egyptian Western Desert. Michigan.
- Goodman, S M & Meininger, P L (editors) 1989. The birds of Egypt. Oxford.
- Grieve, A 1996. Spring raptor movements at Gebel el Zeit, Egypt. Website: <http://www.osme.org/sand181/zeit.html>.
- Gutiérrez, R (editor) 2001; 2002. Recent reports: October 2001; June 2002. Rare birds in Spain. Website: www.rarebirdspain.net/arbsr110.htm; www.rarebirdspain.net/arbsr206.htm.
- Hagemeyer, W J M & Blair, M J (editors) 1997. The EBCC atlas of European breeding birds. Calton.
- Heath, M, Borggreve, C & Peet, N (editors) 2000.

Occurrence of Rüppell's Griffon Vulture in Europe

- European bird populations: estimates and trends. Birdlife Conserv Ser 10. Cambridge.
- Hollom, P A D, Porter, R F, Christensen, S & Willis, I 1988. Birds of the Middle East and North Africa. Calton.
- Isenmann, P & Moali, A 2000. Oiseaux d'Algérie. Paris.
- Jennings, M C 1981. The birds of Saudi Arabia: a check-list. Bradford.
- Jensen, J V & Kirkeby, J 1980. The birds of The Gambia – an annotated checklist and guide to localities in The Gambia. Copenhagen.
- Knox, A G 1993. Richard Meinertzhagen – a case of fraud examined. Ibis 135: 320-325.
- Mackworth-Praed, C W & Grant, C H B 1970. African handbook of birds 3/1. Birds of West Central and Western Africa. London.
- Martí, R 2003. Buitre Leonado *Gyps fulvus*. In Martí, R & del Moral, J C (editors), Atlas de las aves reproductoras de España, Madrid, pp 168-169.
- Meininger, P L 1995. Revised checklist of the birds of Egypt. Cairo.
- Montero, J A 1999. Descubren a un Buitre Moteado incubando en el Tajo fronterizo. Quercus 160: 50-51.
- Morel, G J & Morel, M Y 1990. Les oiseaux de Séné-gambie. Paris.
- Mundy, P, Butchart, D, Ledger, J & Piper, S 1992. The vultures of Africa. London.
- Mundy, P J 2000. The status of vultures in Africa during the 1990s. In: Chancellor, R D & Meyburg, B-U (editors), Raptors at risk, Blaine, pp 151-164.
- Nikolaus, G 1987. Distribution Atlas of Sudan's birds with notes on habitat and status. Bonn Zool Monogr 25. Bonn.
- Porter, R F, Christensen, S & Schiermacker-Hansen, P 1996. Field guide to the birds of the Middle East. London.
- Ruggieri, L & Sighele, M (editors) 2002. EBN Italia: Italy report: October 2002. Website: www.ebnitalia.it.
- Sociedad Española de Ornitología 1981. Primer censo de buitreras (1979). Ardeola 26-27: 165-312.
- SEO/Birdlife y Consejería de Medio Ambiente de la Junta de Andalucía 1999, 2001. Programa MIGRES. Seguimiento de la migración en el Estrecho: otoño 1998, 2000. Madrid.
- Thévenot, M, Vernon, R & Bergier, P 2003. The birds of Morocco. BOU check-list 20. Tring.
- Tucker, G M & Heath, M F 1994. Birds in Europe: their conservation status. Birdlife Conserv Ser 3. Cambridge.
- Urban, E K & Brown, L H 1971. A checklist of the birds of Ethiopia. Addis Ababa.
- Vaasen, E 2000. The Griffon Vulture in Turkey. Raptor News October 2000. Website: www.raptors-international.de/raptor_news/october_2000/hauptteil_october_2000.html.
- Vinicombe, K 1994. The Welsh Monk Vulture. Br Birds 87: 613-622.

Ricard Gutiérrez, Reserves Naturals Delta del Llobregat, Apartat de Correus 99, 08840-Viladecans, Barcelona, Spain (gutarb@hotmail.com)

Broedgeval van Grauwe Fitis op Schiermonnikoog in mei-juli 2003

Enno B Ebels

Op 31 mei 2003 ontdekte Daniël Beukers tijdens een excursie van de Vogelwerkgroep Culemborg een zingende Grauwe Fitis *Phylloscopus trochiloides* op Schiermonnikoog, Friesland. De vogel bevond zich in tuinen aan de oostkant van het dorp, langs de straten 't Kanaal, Zevenhuizen en van Westerholtlaan. De volgende dagen werd de vogel hier regelmatig gemeld. In de avond van 5 juni meenden Arnold Meijer en André van der Plas langs de van Westerholtlaan twee roepende vogels te horen. De volgende ochtend bleek er inderdaad zowel een zingend als een roepend exemplaar aanwezig. Arjan van Egmond, Marc Guyt en Casper Zuyderduyn arriveerden die dag op het eiland en konden 's middags beide vogels samen waarnemen in een kale boom. In de daaropvolgende dagen werden regelmatig twee exemplaren gezien; ook werd een tweede zingende vogel gemeld. De twee tot drie vogels bevonden zich in de lange strook tuinen tussen de Noorderstreek en de Langestreek om de Noord, westelijk tot aan de Badweg en oostelijk tot aan de tuinen aan de oostzijde van de van Westerholtlaan. Op 8 juni bezocht ik het eiland samen met Max Berlijn, Bert de Bruin en Jan-Allex de Roos en zagen en hoorden wij tenminste twee Grauwe Fitisen. Na 11 juni werd het tweede zingende exemplaar niet meer gemeld (Dutch Birding 25: 279, 2003).

Op 13 juni arriveerde ik 's avonds met vrouw en kind in ons familiehuis aan de Noorderstreek 10. De volgende twee ochtenden werd ik hier gewekt door een vanaf c 05:00 luid zingende Grauwe Fitis in de tuinen aan de overzijde van de straat. Deze vogel kon uitgebreid op video worden vastgelegd (cf Dutch Birding 25: 278, plaat 312, 2003). Op 15 juni werd de zingende en roepende vogel in de naaldbomen aan de van Westerholtlaan kortstondig geflankeerd door een tweede exemplaar dat alleen roepjes liet horen. De laatste melding in deze periode dateert van 20 juni (Klaas Haas in litt).

Vanaf 19 juli verbleven wij opnieuw in het familiehuis voor een vakantie van twee weken. De volgende ochtend zag ik op weg naar het

strand vlakbij het huis een *Phylloscopus* foerageren op de hoek van de Noorderstreek en de van Westerholtlaan. Tot mijn verrassing bleek het weer om een Grauwe Fitis te gaan. In de vroege ochtend van 21 juli trof ik verschillende roepende vogels aan, waarbij ten minste twee een kort *tsiep* lieten horen, anders dan de bekende tweetonige *tsjelup*-roep. Hierdoor werd mijn vermoeden versterkt dat het jonge vogels waren en dat het hier een broedgeval betrof. Op 22 juli zag ik drie exemplaren dicht tegen elkaar – keurig op een rij – op een tak in een hoge boom zitten; ik nam aan dat het om jonge vogels ging. Die ochtend kwam Arnoud van den Berg over van het vasteland om geluidsopnames te maken. Naast korte zangstrofes van een adulte vogel en eenmaal 'oefenzang' ('subsong') van een juveniele, werden zowel de bekende tweetonige roep (naar wordt aangenomen van adulte vogels) als de kortere *tsiep*-roep (bedelroep van juveniele vogels) opgenomen. Eenmaal werd gezien hoe een vogel gevoerd werd. Door deze observaties was er voldoende zekerheid dat er inderdaad een broedgeval had plaatsgevonden. Bij het afspelen van de opgenomen geluiden reageerden verschillende vogels gelijk en kwamen op het geluid af. Op 24 juli werden in aanwezigheid van Aart en Henny Vink vijf exemplaren geteld, één voor één uit een boomtop vliegend. Dit was de enige keer dat het hele gezin bij elkaar werd gezien. Die dag werd ten minste tweemaal voderen van de jongen vastgesteld. Op 26 juli werd dit nog eenmaal waargenomen. Tot en met 27 juli werden de vogels met regelmaat gezien en kwamen in totaal c 20 vogelaars van het vasteland om dit eerste broedgeval voor Nederland met eigen ogen en oren te beleven. Op 28 juli trof ik zelf geen vogels aan; Ardie Noorman (pers meded) zag die avond echter nog twee vogels (adulte met jong) in zijn tuin tegenover Noorderstreek 10. Op 29 juli zagen en hoorden Symen Deuzeman en ik rond het middaguur nog kortstondig één exemplaar aan de van Westerholtlaan. Blijkbaar waren de vogels over een groter gebied aan het uitzwermen en/of vocaal minder actief. Na 29 juli zijn in het dorp geen

335 Grauwe Fitis / Greenish Warbler *Phylloscopus trochiloides*, juveniel, Groene Glop, Schiermonnikoog, Friesland, 29 juli 2003 (Henri Bouwmeester)

336 Grauwe Fitis / Greenish Warbler *Phylloscopus trochiloides*, juveniel, Groene Glop, Schiermonnikoog, Friesland, 29 juli 2003 (Enno B Ebels)

vogels meer gezien of gehoord, ondanks dagelijkse wandelingen tot en met 2 augustus.

Op 29 juli werden de eerste mistnetten voor het vangseizoen 2003 opgezet bij het Vogelringstation Schiermonnikoog in het Groene Glop, c 1200 m ten oosten van de broedlocatie van de Grauwe Fitissen. Op deze eerste ringdag werden c 125 vogels gevangen, met name broedvogels uit de directe omgeving van het ringstation. In de ronde van 18:00 trof Henri Bouwmeester in een van de netten een kleine *Phylloscopus* met een opvallende vleugelstreep aan. HB stelde telefonisch collega-ringer van het ringstation André van Loon op de hoogte en AvL belde mij vervolgens zodat ik de vogel om 19:15 kon bekijken en fotograferen. Op basis van de verse slagpennen werd deze als een eerstejaars gedetermineerd; bovendien wezen de donsachtige veren op de onderzijde erop dat hij recent was uitgevlogen. Het is aannemelijk dat het een van de jongen uit het dorp was. De vogel werd om 19:33 geringd (Arnhem T87528), gewogen en om c 19:45 losgelaten; daarna is hij niet meer gezien.

Determinatie

De determinatie van *Phylloscopus*-soorten met één of twee vleugelstrepen is een berucht onderwerp. In West-Europa zijn verschillende taxa als dwaalgast vastgesteld. Het determinatievraagstuk heeft met name betrekking op het onderscheid tussen Grauwe Fitis en Noordse Boszanger *P borealis*. Daarnaast speelt het determinatievraagstuk binnen het zogeheten Grauwe-Fitis-

complex (Grauwe Fitis, Swinhoes Boszanger *P plumbeitarsus* en Groene Fitis *P nitidus*). Ook moet rekening gehouden worden met de tot nu toe slechts tweemaal in Europa vastgestelde Kroonboszanger *P coronatus*, en met (oostelijke) Tjiftjaf *P collybita* (vooral Siberische Tjiftjaf *P tristis*) die een vage vleugelstreep kan tonen.

Omdat de nadruk in dit artikel ligt op het broedgeval en niet op de determinatie, wordt geen gedetailleerde beschrijving van de vogels gegeven en wordt volstaan met een behandeling van de belangrijkste kenmerken. Voor een meer uitgebreide behandeling van de determinatie van Grauwe Fitis en aanverwante taxa wordt verwezen naar, onder andere, Alström & Olsson (1989), Cramp (1992), Svensson (1992), Baker (1997) en van der Vliet et al (2001) en de daarin opgenomen verwijzingen.

De determinatie van de eerste vogel op Schiermonnikoog verliep eenvoudig doordat de vogel volop zat te zingen, en daarbij ook geregeld de tweetonige *tsjelup*-roep (zie Geluid) liet horen. In uiterlijk vertoonde de vogel de volgende kenmerken die alle goed passen op Grauwe Fitis: **1** klein formaat met relatief korte staart; **2** crèmewitte onderdelen met weinig geel en zonder donkere tekening op de flanken (meer geel bij Groene Fitis, meer grijs op de flanken bij Noordse Boszanger); **3** smalle en vrij korte crèmewitte vleugelstreep, gevormd door de lichtte toppen van de grote handdekveren en geen spoor van een tweede vleugelstreep (vleugelstreep langer en breder bij Swinhoes Boszanger en Groene Fitis, vaak met een spoor van een

tweede vleugelstreep); **4** grijsgroene bovendelen, staart en vleugels (meer bruinachtig bij Siberische Tjiftjaf); **5** duidelijke koptekening met scherp afgetekende witte wenkbrauwstreep en donkere oogstreep, wenkbrauwstreep doorlopend tot aan snavelbasis (wenkbrauwstreep meer geelachtig bij Groene Fitis, minder ver doorlopend bij Noordse Boszanger); **6** bruingrijze poten met lichtere zolen (pootkleur lichter bij Noordse Boszanger, donker bruinzwart bij Siberische Tjiftjaf); en **7** brede snavelbasis en vrijwel geheel licht oranje ondersnavel (ondersnavel donkerder bij Noordse Boszanger, snavel smaller en geheel donker bij Siberische Tjiftjaf). De jonge vogels waren als zodanig herkenbaar aan het zeer verse kleed zonder zichtbare slijtage aan vleugel en/of staart. Bij de adulte was het verenkleed iets grijzer op de bovendelen en was slijtage zichtbaar aan de handpennen. De vleugelstreep was wat minder opvallend bij de adulte vogels maar nog wel goed zichtbaar.

De gevangen vogel kon worden herkend aan dezelfde kenmerken in kleed en naakte delen als bovengenoemde. Daarnaast werden de volgende gegevens in de hand genoteerd (André van Loon/VRS Schiermonnikoog in litt): vleugellengte 56 mm, tarsuslengte 17.7 mm, staartlengte 42 mm, gewicht 6.1 g, vetgraad 0, ruiscore 0, p1 5.5 mm langer dan langste handpendekveer; vleugelstreep gevormd door lichte toppen van buitenste zes armpendekveren, met kleinste vlek op zesde armpendekveer (van buiten naar binnen genummerd); versmalling van buitenvlag van handpennen aanwezig bij p3-6 (van buiten naar binnen genummerd, cf Svensson 1992). Bij Noordse Boszanger zijn de versmallingen beperkt tot p3-5. De vleugellengte en het gewicht vallen buiten de bandbreedte voor Noordse Boszanger, de lange buitenste handpen (p1) past niet op Noordse Boszanger en de staartlengte past veel beter op Grauwe Fitis (cf Cramp 1992). Het gewicht van 6.1 g is voor een Grauwe Fitis erg laag (bandbreedte 6.0-9.0, Cramp 1992) en vormt mogelijk een extra aanwijzing dat het om een pas uitgevlogen exemplaar ging.

Geluid

Gedurende het verblijf van de Grauwe Fitten werden verschillende vocalisaties vastgesteld en op video- of geluidsband opgenomen.

Zang

De zang bestond uit een snelle opeenvolging van noten die in toonhoogte afliepen en vaak eindigden in een triller (figuur 1). De zang heeft zowel

kenmerken van de zang van Fitis *P trochilus* als van Winterkoning *Troglodytes troglodytes* maar de strofes zijn korter en explosiever, waardoor de aanvangstonen enige gelijkenis met de zang van Cetti's Zanger *Cettia cetti* vertonen. De zang werd in juni meestal vanaf een hoog punt ten gehore gebracht. De meeste zangactiviteit vond plaats in de vroege ochtend, tussen 05:00 en 09:00. Gedurende de rest van de dag werd veel minder gezongen en waren de zangstrofes korter. Eind juli werd de zang nauwelijks meer gehoord en waren de strofes zeer kort (meestal een of twee 'riedeltjes' achtereen). Volgens Cramp (1992) is de zangactiviteit variabel gedurende de broedcyclus: intensief tijdens de paarformatie, afnemend tijdens de broedfase en weer toenemend na het uitvliegen van de jongen, waarbij sprake is van verkorte zangstrofes ('abbreviated songs when tending young out of nest'). Op 22 juli werd eerst zang gehoord van een adulte vogel en daarna 'oefenzang' van een van de jongen. De zang van het jong was korter, eenvoudiger en zachter dan van de oudervogel. Een dergelijke 'oefenzang' door juveniele vogels die nog door oudervogels worden gevoed is voor Grauwe Fitis niet eerder beschreven (figuur 2). Hoewel het meestal de mannetjes zijn die zang laten horen, is ook zang door vrouwtjes bekend (Cramp 1992).

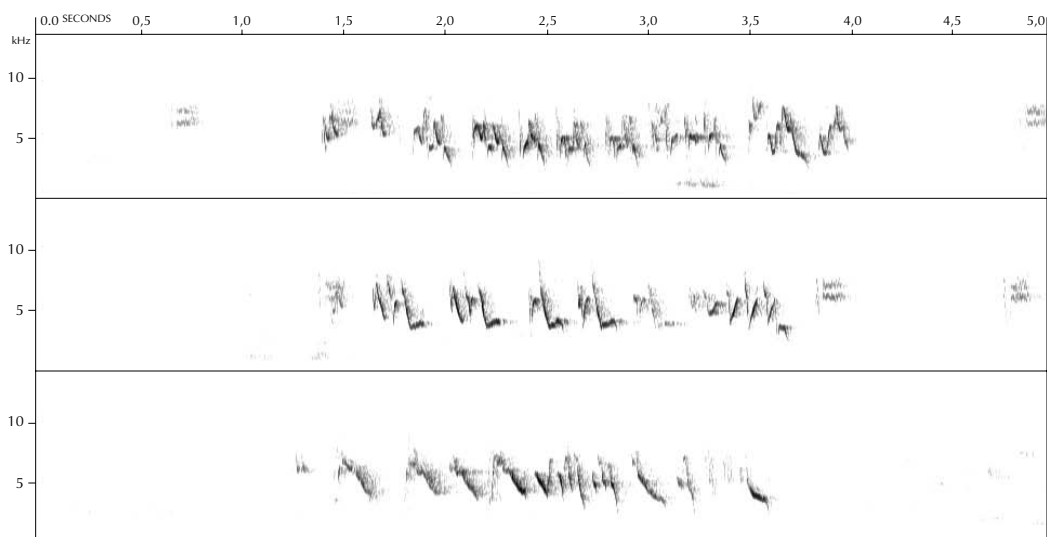
Roep van adulte vogels

De adulte vogels lieten in mei-juni en af en toe eind juli het bekende tweetonige *tsjilup* horen dat ook van vogels op najaarstrek bekend is. Voor verdere sonagrammen van deze roep, zie van der Vliet et al (2001). Deze roep herinnert aan de roep van Witte Kwikstaart *Motacilla alba* en heeft ook veel overeenkomsten met de roep van Humes Bladkoning *P humei* (cf Luijendijk 2001). Bij Grauwe Fitis is voor het menselijke oor moeilijk vast te stellen hoe de roep in toonhoogte is opgebouwd. Dit is te verklaren doordat het laatste deel van de roep in feite heel snel van hoog naar laag moduleert; meestal is wel goed te horen dat de roep aflopend eindigt. Op de sonagrammen (figuur 3) is dit goed te zien.

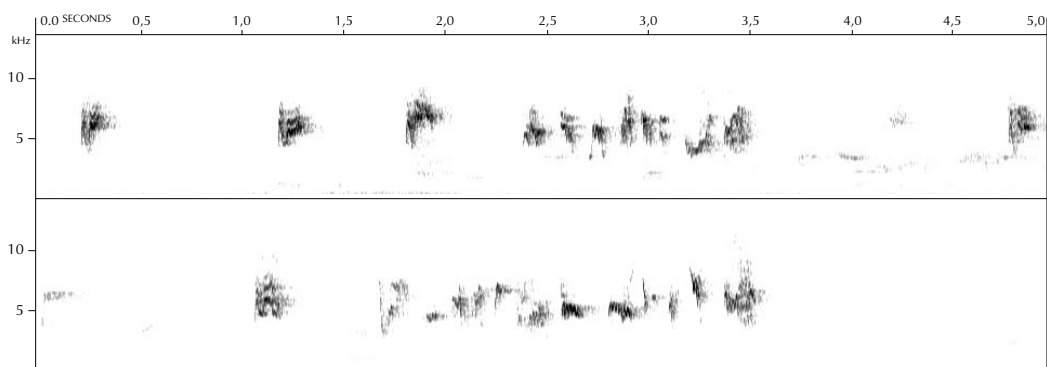
Roep van jonge vogels

De jonge vogels waren eind juli vocaal zeer actief en konden hierdoor meestal gemakkelijk gevonden worden. De meest gehoorde roep was een vrij hoog, metalig en explosief *tsjiep*, als een verkorte roep van de ouders zonder de 'slag' (aflopende laatste deel) die de roep van adulte vogels tweetonig maakt (figuur 4). Deze bedel-

Broedgeval van Grauwe Fitis op Schiermonnikoog in mei-juli 2003

FIGUUR 1 Grauwe Fitis / Greenish Warbler *Phylloscopus trochiloides*, drie voorbeelden van zang van adult / three examples of song of adult, Langestreek om de Noord, Schiermonnikoog, Friesland, 22 juli 2003 (Arnoud B van den Berg/The Sound Approach)

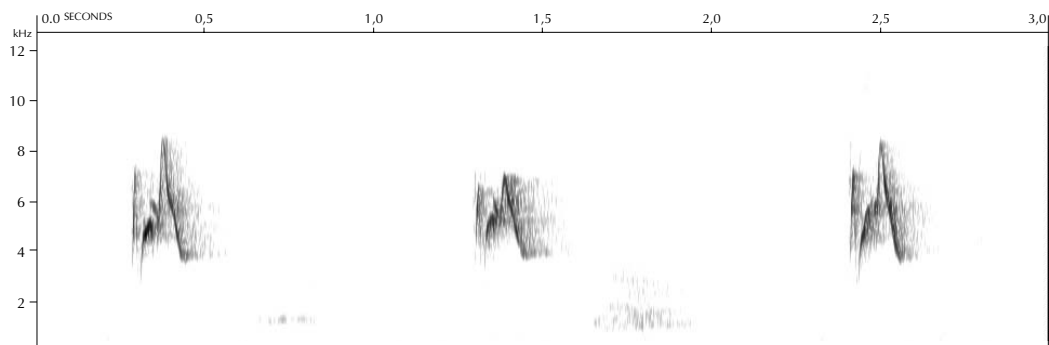

FIGUUR 2 Grauwe Fitis / Greenish Warbler *Phylloscopus trochiloides*, twee voorbeelden van 'oefenzang' van jong / two examples of subsong by young, Langestreek om de Noord, Schiermonnikoog, Friesland, 22 juli 2003 (Arnoud B van den Berg/The Sound Approach)

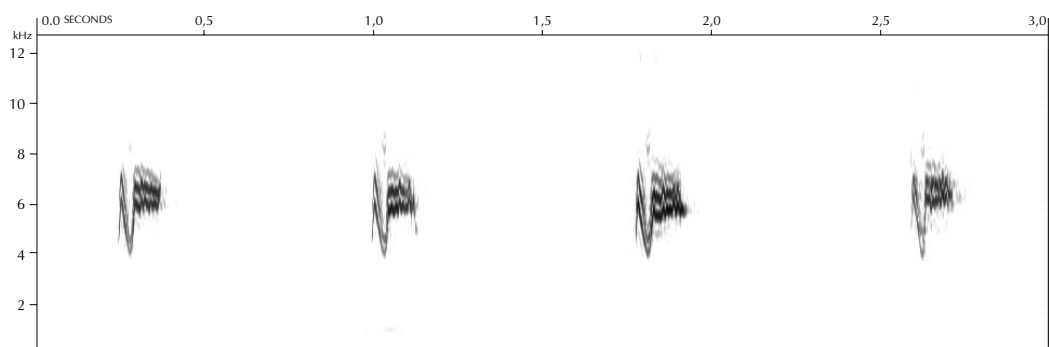
roep vertoonde een sterke gelijkenis met een bekende roep van Grauwe Vliegenvanger *Muscicapa striata*. In Cramp (1992) staat de roep van de jongen wanneer deze acht tot 10 dagen uit het nest zijn als volgt beschreven: 'sharp, high-pitched *dsi-dsi* ... acquires noisy timbre – *dsji*, *dji* or *z(sch)i*' – like some variant of adult call...'. Als de opwinding toenam, bijvoorbeeld omdat meerdere vogels bij elkaar waren of omdat er een ouder in de buurt was om een jong te voeren, nam de frequentie van roepen toe en ont-

stond vaak een vrijwel aaneengesloten reeks (figuur 5). Af en toe werd de *tsiep*-roep gevolgd door een lager en iets korter *tjet*. Beide roepjes werden gedurende de hele dag gehoord maar de meeste roepactiviteit was 's ochtends tot c 10:00 en 's avonds van c 19:00 tot iets voor donker. Twee jongen die drie avonden achtereen vlak voor donker werden geobserveerd lieten een slechts van zeer dichtbij hoorbaar knorrend of murmelend *kr-kr-kr* horen. Van deze laatste roep zijn geen opnames gemaakt.

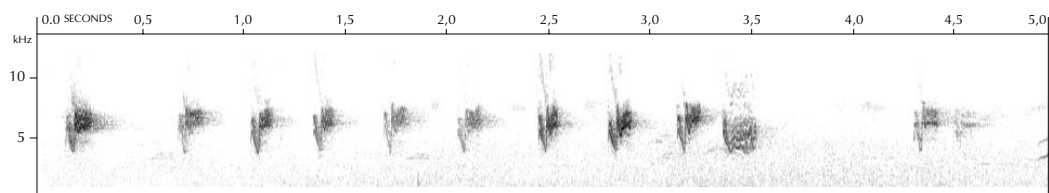
Broedgeval van Grauwe Fitis op Schiermonnikoog in mei-juli 2003

FIGUUR 3 Grauwe Fitis / Greenish Warbler *Phylloscopus trochiloides*, drie voorbeelden van roep van adult / three examples of call of adult, Langestreek om de Noord, Schiermonnikoog, Friesland, 22 juli 2003 (Arnoud B van den Berg/The Sound Approach)

FIGUUR 4 Grauwe Fitis / Greenish Warbler *Phylloscopus trochiloides*, vier voorbeelden van roep van jong / four examples of call of young, Langestreek om de Noord, Schiermonnikoog, Friesland, 22 juli 2003 (Arnoud B van den Berg/The Sound Approach)

FIGUUR 5 Grauwe Fitis / Greenish Warbler *Phylloscopus trochiloides*, roep van jong als serie bij opwindning / fast series of calls of excited young, Langestreek om de Noord, Schiermonnikoog, Friesland, 22 juli 2003 (Arnoud B van den Berg/The Sound Approach)

Habitat

Het gebied waarin de Grauwe Fitissen werden gezien beslaat een aantal grote tuinen met een oppervlakte van c 200 x 50-100 m, in totaal c 1.5 ha. Binnen dit gebied hadden de vogels een aantal favoriete plekjes. De tuinen waren begroeid met hoge loofbomen, lagere begroeiing met struiken en heesters en enkele groepen met naaldbomen en de bodembegroeiing bestond

grotendeels uit gemaaid gras en hoog duingras. Hoewel Grauwe Fitissen meestal broeden in half-open gemengd bos of naaldbos, is het broeden in tuinen of parken zeker niet ongebruikelijk (Glutz von Blotzheim & Bauer 1991). Het nest werd niet gevonden maar daartoe zijn ook geen pogingen gedaan. De soort broedt – net als andere *Phylloscopus*-soorten – in een onopvallend nest op of vlak boven de grond, meestal minder

dan 70 cm boven de grond, bij uitzondering meer dan 1 m (Glutz von Blotzheim & Bauer 1991, Cramp 1992). In rustige gedeelten van de tuinen tussen de Noorderstreek en de Langestreek om de Noord bevond zich genoeg geschikte ondergroei om te nestelen.

Gedrag

Het mannetje zong meestal bovenin (middel-)hoge bomen en was in de vroege ochtend in de meest kale takjes te vinden. Deze voorkeur voor open en hoge zangposten wordt beschreven in Glutz von Blotzheim & Bauer (1991) en Cramp (1992). Op 14 juni schoof het mannetje in c 30 min langs de Noorderstreek op van de ene zangpost naar de andere in westelijke richting en vloog na de laatste zangpost enkele 100en meters terug om op de meest oostelijke zangpost (de tuinen bij Zevenhuizen) weer te beginnen. Vergelijkbaar gedrag binnen een territorium van 50 x 300 m wordt door Glutz von Blotzheim & Bauer (1991) beschreven voor een (ongepaard) mannetje. Meestal zat de vogel c 5-10 m boven de grond. Bij het foerageren werden de twee adulte vogels in juni meestal in hoge bomen gezien en regelmatig in naaldbomen. De vijf vogels in de tweede helft van juli vertoonden een vergelijkbaar gedrag; meestal verbleven ze hoog in de bomen, op 7-15 m boven de grond. In de eerste dagen na het uitvliegen blijven de jongen laag bij het nest; naarmate het vliegvermogen zich verder ontwikkelt zoeken ze de boomkruinen op (Glutz von Blotzheim & Bauer 1991). Omdat de jongen op 21 juli al hoog in de bomen verbleven, mag worden aangenomen dat ze toen al enkele dagen uit het nest waren. Tijdens het foerageren werden de vogels op lagere hoogte gezien, soms tot een meter boven de grond of minder. Daarbij werd voortdurend voedsel van de bladeren gepikt. Regelmatig joegen de vogels op vliegenvangerachtige wijze vanaf een hogere post (5-15 m) op insecten of waren ze korte tijd aan het bidden. Meestal trok de familie in los verband door het gebied en slechts af en toe waren meer dan drie vogels bij elkaar te horen of te zien. Vooral de jonge vogels waren zeer vocaal en konden daardoor gemakkelijk gelokaliseerd worden. Wanneer de vogels laag bij de grond foerageerden waren ze soms vanaf korte afstand (enkele meters) te observeren. Drie avonden achtereenvolgend, op 21-23 juli, werden twee jonge vogels tegen de schemering gezien in twee lage struiken aan de Langestreek om de Noord, waarbij ze tot op minder dan 2 m te bekijken waren. Vanuit deze struiken vlogen deze vogels op 23

juli vlak voor donker (c 21:30) in een aanpalende dichte boom, waarschijnlijk om daar te gaan slapen.

Broedperiode

Op 14 en 15 juni waren er geen aanwijzingen dat er uitgevlogen jongen waren. Waarschijnlijk hebben de jongen het nest in de tweede helft van juni verlaten. Toen de jongen op 21 juli werden geobserveerd, leken ze reeds volledig doorgeroeid naar het juveniele kleed. De rui van donskleed naar juveniel kleed moet in de periode van half juni tot half juli hebben plaatsgevonden. Bij de op 29 juli gevangen vogel was nog geen spoor van de post-juveniele rui te zien; volgens Cramp (1992) start deze rui in augustus. De volledige broedcyclus (van paarvorming tot het zelfstandig worden van de jongen) duurt bij Grauwe Fitis c 50 dagen (Cramp 1992). Omdat op 28 juli nog een jong werd gevoerd terwijl op 29 juli geen vogels meer op de broedplaats werden gezien mag, mede op basis van de vangst op 29 juli, worden aangenomen dat de jongen in de laatste dagen van juli zelfstandig waren. Teruggerekend vanaf 29 juli betekent dit dat de paarvorming rond 9 juni heeft plaatsgevonden. De eerste waarneming van het paartje op 6 juni past goed in dit beeld. De eieren komen na 12-13 dagen uit en de jongen verlaten het nest na 12-14 (soms 16) dagen; de periode vanaf het leggen van het eerste ei tot het uitvliegen van het laatste jong is dus 24-29 dagen (Cramp 1992). Waarschijnlijk zijn de eieren in de periode rond 20 juni gelegd en in de laatste dagen van juni of eerste week van juli uitgekomen. Ook in de reguliere broedgebieden worden de eieren bij het merendeel van de broedsels in de eerste of tweede decade van juni gelegd (Glutz von Blotzheim & Bauer 1991, Cramp 1992). Na het uitvliegen worden de jongen nog zeker een week gevoerd, soms zelfs tot 15 dagen, waarna elk familielid zijn eigen weg gaat ('when family breaks up', Cramp 1992). Volgens Glutz von Blotzheim & Bauer (1991) en Cramp (1992) trekken de vogels vanaf eind juli weg, het vroegst in de meest westelijk gelegen broedgebieden (die het verst van de wintergebieden liggen). De laatste waarnemingsdatum van 29 juli past goed in dit patroon.

Broedresultaat

Het aantal van drie jongen is aan de lage kant. De meeste nesten van Grauwe Fitis bevatten vier tot zeven eieren en slechts zelden drie (Glutz von Blotzheim & Bauer 1991). Mogelijk zijn één of meer eieren niet uitgedroefd of zijn de jongen

Broedgeval van Grauwe Fitis op Schiermonnikoog in mei-juli 2003

in het nest gestorven maar het is ook mogelijk dat er maar drie eieren gelegd zijn. De kans dat er een vierde of vijfde jong was dat in het veld over het hoofd is gezien, acht ik uiterst klein vanwege de intensieve controle. Bij het broedgeval op Helgoland, Schleswig-Holstein, in 1990 (zie Voorkomen en verspreiding) was sprake van slechts twee uitgevlogen jongen. Bij dit broedgeval vlogen de jongen op 20-21 juli uit en werden ze tot 5 augustus gevoerd (Köster & Renner 1990)

Voorkomen en verspreiding

De westelijke ondersoort van Grauwe Fitis *P t viridanus* broedt van Zweden (Gotland), Finland en Polen in het westen tot Centraal-Siberië in het oosten en zuidelijk tot Afghanistan en Kasjmir. Deze ondersoort overwintert in Zuid-Azië, voornamelijk in India. Andere ondersoorten broeden in Zuid- en Zuidoost-Azië ten zuiden van het Tibetaanse plateau (*P t ludlowi*, *P t trochiloides* en *P t obscuratus*). Groene Fitis (*nitidus*) (Zuidwest-Azië) en Swinhoes Boszanger (*plumbeitarsus*) (Oost-Azië) worden meestal als afzonderlijke soorten beschouwd maar ook (weer) als ondersoorten van *P t trochiloides* (cf Collinson et al 2003). *P t viridanus* heeft zich in de tweede helft van de 19e en 20e eeuw met horten en stoten in westelijke richting uitgebreid (Cramp 1992). Tot 2003 was het meest westelijke broedgeval dat van Helgoland, Duitsland, in 1990 (Köster & Renner 1990; Dutch Birding 12: 206, plaat 144, 1990, Ornithol Jahresber Helgoland 1990: 8, 34-35, 1991). Dit was tevens het eerst succesvolle broedgeval in Duitsland, ondanks het feit dat bijna jaarlijks meerdere zingende mannetjes aanwezig zijn aan de kust van Mecklenburg-Vorpommern in het noordoosten van Duitsland. In juni 1935 werd op Rügen, Mecklenburg-Vorpommern, nestbouw geobserveerd en in 1962 was er een mislukt broedgeval in het Westerwald, Rheinland-Pfalz. Vanaf 1979 worden regelmatig zingende mannetjes in geschikt broedbiotoop in het Beierse Woud, Bayern, gezien maar steeds zonder broedpogingen (Köster & Renner 1990). Op 15 juli 2003 werd een Grauwe Fitis gemeld met jongen die werden gevoerd in de Harz, Niedersachsen (Birding World 16: 276, 2003). In Brittannië wordt jaarlijks een zeer klein aantal zingende vogels vastgesteld in het late voorjaar maar is geen broedpoging bekend; een opmerkelijk geval betrof een territoriaal mannetje van 21 mei tot 26 juni 1983 in Tayside, Schotland (Evans 1994). In 2003 vond een succesvol broedgeval (ten minste vijf jongen

op 30 juli) plaats te Baggeå op het Deense eiland Bornholm, ten zuiden van het Zweedse vasteland. In mei-juni 2003 werden in heel Denemarken meer dan 15 vogels gemeld (Frandsen et al 2003).

Grauwe Fitis is een dwaalgast in Nederland met tot en met 2001 30 gevallen. Acht gevallen zijn vastgesteld in het voorjaar, met als uiterste data 23 mei en 30 juni. De overige dateren van de periode tussen 9 augustus en 1 oktober (van den Berg & Bosman 2001, van der Vliet et al 2001, 2002). Acht vogels werden gevangen of dood gevonden. De beste jaren waren 1996 en 2000 met, respectievelijk, zes en vijf gevallen. De voorjaarsgevallen hebben – met uitzondering van een raamslachtoffer op 30 juni 1969 – betrekking op zingende mannetjes, die alle maar op één dag werden gehoord. De territoriale raadselzangers te Roden, Drenthe, in 1965-67 die aanvankelijk als Grauwe Fitis werden gedetermineerd bleken naderhand afwijkend zingende Fitissen *P t trochilus* te zijn (van Orden & Braakma 1966, Voous & van Dijk 1972, van den Berg et al 1998). Ook in het najaar werd opvallend vaak zang vastgesteld (Cramp 1992, cf van der Vliet et al 2001, 2002). Blijkbaar laten eerstejaars vogels in deze periode vaak 'oefenzang' horen.

Het broedgeval op Schiermonnikoog is het eerste broedgeval van Grauwe Fitis voor Nederland en het meest westelijke (53:28 N, 06:09 O) tot nu toe voor deze soort.

Dankzegging

Ik dank Arnoud van den Berg, Marc Guyt, André van Loon, Arnold Meijer en Magnus Robb voor hun hulp bij het schrijven van dit artikel en Henri Bouwmeester en Judith van Veen voor hun gastvrijheid op het Vogelringstation Schiermonnikoog.

Summary

GREENISH WARBLER BREEDING ON SCHIERMONNIKOOG IN MAY-JULY 2003 In May-July 2003, a pair of Greenish Warblers *Phylloscopus trochiloides* raised three young on Schiermonnikoog, Friesland, the Netherlands, in the Wadden Sea off the north-east coast. The first bird (a singing male) was seen on 31 May. The supposed female was first seen and heard on 5 June. A second singing bird was reported on several days up to 11 June. On 21 July, the first young was noticed and, in the following days, three young and two parents were observed. The last sighting was on 29 July. Feeding was observed on a few occasions. Begging calls and subsong of the young were recorded on tape. The young birds had a shorter, more metallic, call than the well-known disyllabic call of the parents. The breeding area consisted of large well-wooded gardens on the outskirts

Broedgeval van Grauwe Fitis op Schiermonnikoog in mei-juli 2003

of the island's only village (53:28 N, 06:09 E). In the evening of 29 July (the first day of the autumn's ringing season on the island), a first-year Greenish Warbler was trapped and ringed at Groene Glop, c 1200 m east of the breeding site. This bird still showed some downy feathers on the underparts and is likely to have been one of the young raised in the village. The identification and vocalizations are described and shown in sonagrams (figure 1-5) and details on breeding habitat and behaviour are given.

There have been 30 records of this species for the Netherlands. Eight were in spring (between 23 May and 30 June) and the rest in early autumn (between 9 August and 1 October). This was not only the first breeding for the Netherlands but also the westernmost for the species to date. The previous most westerly breeding record (and the only successful breeding record for Germany up to 2003) was in 1990 on Helgoland, Schleswig-Holstein, in the North Sea off the German north-west coast. Its regular breeding range (subspecies *P. t. viridanus*) is from eastern Europe, Gotland (Sweden) and Finland east to eastern Siberia and south to Afghanistan and Kashmir. The breeding range has expanded westward in the 20th century.

Verwijzingen

- Alström, P & Olsson, U 1989. Die Unterscheidung von Wander- *Phylloscopus borealis* und Grünlaubsänger *P. trochiloides*. *Limicola* 3: 269-279.
- Baker, K 1997. Warblers of Europe, Asia and North Africa. Londen.
- van den Berg, A B, Constantine, M & Wassink, A 1998. Raadselzang van Fitis. *Dutch Birding* 20: 70-73.
- van den Berg, A B & Bosman, C A W 2001. Zeldzame vogels van Nederland – Rare birds of the Netherlands. Avifauna van Nederland 1. Tweede druk. Haarlem.
- Cramp, S (redactie) 1992. The birds of the Western Palearctic 6. Oxford.
- Collinson, M, Knox, A G, Parkin, D T & Sangster, G 2003. Specific status of taxa within the Greenish Warbler complex. *Br Birds* 96: 327-331.
- Evans, L G R 1994. Rare birds in Britain 1800-1990. Little Chalfont.
- Frandsen, T, Hansen, M B, Nielsen, K R, Søgaard, A & Sørensen, H R 2003. Danish observations. Website: www.netfugl.dk/observations.php, 11 augustus 2003.
- Glutz von Blotzheim, U N & Bauer, K M (redactie) 1991. Handbuch der Vögel Mitteleuropas 12/II. Wiesbaden.
- Köster, R & Renner, M 1990. Erste erfolgreiche Brut des Grünlaubsängers *Phylloscopus trochiloides* in Deutschland. *Limicola* 4: 307-308.
- Luijendijk, T J C 2001. Calls compared: Hume's Leaf Warbler and Yellow-browed Warbler in autumn and winter in the Netherlands. *Dutch Birding* 23: 275-284.
- van Orden, C & Braaksma, S 1966. Waarnemingen van twee zingende Grauwe Fitissen *Phylloscopus trochiloides* (Sundevall). *Limosa* 39: 37-41.
- Svensson, L 1992. Identification guide to European passerines. Vierde druk. Stockholm.
- van der Vliet, R E, Kennerley, P R & Small, B J 2001. Identification of Two-barred, Greenish, Bright-green and Arctic Warblers. *Dutch Birding* 23: 175-191.
- van der Vliet, R E, van der Laan, J & CDNA 2001, 2002. Rare birds in the Netherlands in 2000; 2001. *Dutch Birding* 23: 315-347; 24: 325-349.
- Voous, K H & van Dijk, T 1972. Drentse raadselzangers. *Limosa* 45: 36-41.

Enno B Ebels, Joseph Haydnlaan 4, 3533 AE Utrecht, Nederland (ebels@wxs.nl)

House Crows in the Netherlands and Europe

Gert Ottens & Colin Ryall

Native to the Indian Subcontinent and adjacent territories including southern Iran and parts of western China, House Crow *Corvus splendens* has, throughout the 1900s, progressively colonized many ports and other coastal locations around the world. This spread appears to have been primarily on board ships, although there were a few deliberate introductions a century or so ago, eg, in Aden (Yemen), Zanzibar and Malaysia. Breeding colonies of House Crows are now established in c 20 tropical and sub-tropical countries outside their native range. In addition, sightings of solitary birds have been claimed for a further c 12 countries, although some of these may be misidentifications of similar species. This progressive spread of the House Crow has been reviewed in detail elsewhere (Ryall 1994, 1995, 2002). House Crows have arrived on European shores with increasing frequency in recent years and this article summarizes these records, with particular emphasis on the Netherlands which has been the focus of most European arrivals to date and where the first European breeding records have been documented (Ebels 1998). Records of House Crows need to be verified by the Dutch rarities committee (CDNA), as the species is regarded as a genuine addition to the Dutch list (van den Berg & Roselaar 1995). Both accepted records (as published in the annual reports of the CDNA, see van den Berg & Bosman 2001, van der Vliet et al 2001, 2002) and those submitted but still in circulation were kindly provided by the CDNA; the latter are marked with an *. Additional reports not (yet) submitted to the CDNA supplied by several observers or taken from regional Dutch publications are also indicated with an *. Rejected records are not included.

First records in the Netherlands

The first records in the Netherlands were in 1994. In that year, two first-summer House Crows were found at Hoek van Holland, Rotterdam, Zuid-Holland, on 10 April, followed by an adult bird at Renesse, Zeeland, on 21 November (Vergeer 1995, Ebels & Westerlaken 1996). All

three birds appeared more or less resident and were regularly observed in the years after their discovery.

Hoek van Holland

Both in 1997 and 1998, one breeding pair, probably formed by the two birds that arrived in 1994, produced one young; this occurrence was extensively described by Ebels (1998). This was the first case of House Crow breeding for both the Netherlands and Europe, and was also the first breeding record for an area outside the (sub)tropical regions. In 1999, the breeding pair was again observed on a nest (Justin Jansen in litt) and, in February 2000, the observation of five House Crows together could suggest that another young had fledged (Ottens 2003). Again, one single young was produced in 2000 (van der Vliet et al 2001) and all six birds were observed in spring 2001. The outcome for that year is not totally clear but at least eight (possibly nine) birds were present in 'autumn 2001' (van der Vliet et al 2002) and 10 (possibly 11) birds were observed on 3 May 2002* (Ryall 2003). This increase compared with the previous year could mean that either 'new' birds found their way to Hoek van Holland or that two breeding pairs were involved, possibly already in 2001. The finding of two occupied nests on 4 May 2002 supported the latter possibility. During a visit to Hoek van Holland by Colin Ryall in early May 2002, accompanied in part by Gert Ottens and Gerard Steinhaus, several new facts about the ecology and behaviour of the House Crows came to light, which have been published separately (Ryall 2003). A group of 12 House Crows that included at least three juveniles was observed on 14 September 2002* (Aart Vink pers comm). This group of at least 12 presumably still includes the original breeding pair which would have turned 10 years of age in summer 2003. At least four birds likely to have originated from Hoek van Holland were reported from nearby Den Haag, Zuid-Holland, during April-May 2003, for which see below. On 13 July 2003*, Enno Ebels and GO observed one breeding pair near the nesting area of 1997-99,

337 House Crows / Huis kraaien *Corvus splendens*, adult (left) with juveniles, Hoek van Holland, Zuid-Holland, Netherlands, 7 September 2003 (Marten van Dijk)

338 House Crow / Huis kraai *Corvus splendens*, juvenile, Hoek van Holland, Zuid-Holland, Netherlands, 7 September 2003 (Marten van Dijk)

House Crows in the Netherlands and Europe

339 House Crows / Huis kraaien *Corvus splendens*, adult (right) and juvenile, Hoek van Holland, Zuid-Holland, Netherlands, 7 September 2003 (Marten van Dijk)

340 House Crow / Huis kraai *Corvus splendens*, adult, Hoek van Holland, Zuid-Holland, Netherlands, 9 April 2002 (Marten van Dijk)

feeding three recently fledged young with a Wood Mouse *Apodemus sylvaticus*. In the same area, (what was possibly) another pair was showing very agitated behaviour but no proof of these birds breeding was obtained on that day. On the same day, two individual House Crows were seen in other parts of Hoek van Holland. The breeding area in use in 2002 was found deserted (one of the nests had come down the tree). On 7 September 2003*, Marten van Dijl (in litt) observed at least 10 birds, including adults with two and three juveniles, respectively. One juvenile showed a deformed bill, with an elongated upper mandible (plate 338).

Renesse

From November 1994 onwards, an adult House Crow was usually present at Renesse, although no observations are known for 1998. However, it would appear from records (of almost certainly the same individual) from Brouwersdam, Zuid-Holland, on 19 November 1995 and on the North Sea coast near Ouddorp, Zuid-Holland, on 25 December 1995* and 6 January 1996* (SOVON-archives; *Sterna* 41 (1): 33, 1996), that this bird was mobile. This individual was reportedly accompanied by a second bird on 13-14 June 1999* (Tobi Koppejan in litt) but no evidence of breeding was found. The bird was still (or again) present from 10 January 2001. On 28 February 2001, it was observed courtship feeding pieces of bread to an adult Western Jackdaw *C. monedula*, with both birds behaving like a pair (Klootwijk 2001). This kind of behaviour directed towards another species appears to be previously undescribed for House Crow. From its behaviour, it can be deduced that the House Crow was a male. On 29 April 2001, both birds were seen flying around with nesting material (Marc Plomp & Jan den Hertog pers comm). The outcome of this pairing is not known. On 19 May 2001, the House Crow was found dead on its favourite parking lot. The corpse was in poor condition and not retained (Marcel Scholte in litt).

Other records in the Netherlands

Individual House Crows have been recorded in all coastal provinces of the Netherlands, as well as in the landlocked province of Utrecht. In most cases, it is unlikely that the bird(s) involved originated from the Hoek van Holland population; first, because of the distances involved and, second, because all the House Crows of Hoek van Holland were present and accounted for whenever efforts were made to see them. It is

assumable that birds would not leave their family/group until there is considerable population pressure. The occurrence of up to four birds at Den Haag, Zuid-Holland, in 2003 (see below) could indicate dispersal from Hoek van Holland. Although the Renesse bird was not reported in 1998, it turned out to be present again in 1999-2001. Therefore, chances that it had any contact with the Hoek van Holland group are slim. The same applies for all other birds recorded further than 15-25 km away from Hoek van Holland.

Friesland/Groningen

On 15 August 1998, a House Crow was found and photographed at a camp site near Kollumerpomp, Kollumerland en Nieuwkruisland, Friesland. The bird stayed until 19 August. Probably the same bird was present and photographed at Winsum, Groningen, c 20 km east of Kollumerpomp, on 20-22 September 1998 (de Bruin 1998, van den Berg & Bosman 2001). This clearly concerned another bird than the birds at Hoek van Holland as these were all present at that time (cf Dutch Birding 20: 258, 1998). Records at Harlingen, Friesland, on 7 June 1999 and on Schiermonnikoog, Friesland, on 20-21 March 2000 could, in view of the distances involved, conceivably have concerned the same bird as that of Kollumerpomp and Winsum.

Noord-Holland/Utrecht

On 20 August 1999, a first-summer House Crow was discovered at Muiden, Noord-Holland (inland, but close to the IJsselmeer lake), and it stayed in the area until at least November, by which time it had attained adult plumage (Vlek 2000). On 18-19 December 1999, what was most likely the same individual (cf van den Berg & Bosman 2001) was then present and photographed at Overvecht, Utrecht, Utrecht (c 25 km south of Muiden and well inland).

From 21 October 2000 until January 2001, an adult House Crow was present and photographed in the centre of Hoorn, Noord-Holland (on the shores of IJsselmeer). It is conceivable that this and the Muiden and Overvecht records could be attributed to a single wandering individual. Reports of a bird on the island of Texel, Noord-Holland, on 20 December 2001* (previously rejected but under reconsideration) and of one flying past Camperduin, Noord-Holland (on the North Sea coast), on 2 April 2002* may also relate to the same individual.

341 House Crow / Huiskraai Crow *Corvus splendens*, first-summer, Muiden, Noord-Holland, Netherlands, August 1999 (Pien Eekhout)

342 House Crow / Huiskraai Crow *Corvus splendens*, adult, Renesse, Zeeland, Netherlands, May 2001 (Marten van Dijl)

Zeeland

On 3 May 1999*, a House Crow was seen flying past the well-known spring migration site of Breskens, Zeeland (Lilipaly et al 2000). Although this theoretically could have been the Renesse bird, chances are that this individual had recently arrived on a ship because Breskens is located at the mouth of the Westerschelde, the main shipping route to Antwerpen, Antwerpen, Belgium, and close to the harbour area of Zeebrugge, West-Vlaanderen, Belgium. This bird could possibly have been the second individual that reportedly showed up at Renesse on 13-14 June 1999* (Tobi Koppejan in litt).

Zuid-Holland

One House Crow was observed at Vlaardingen, Zuid-Holland, on 19 May 2001* (Ben Gaxiola pers comm). The distance involved, c 16 km, suggests this was a visit by one of the Hoek van Holland birds. The same probably applies for an individual reportedly flying past Vogelplas Starrevaart near Leidschendam, Zuid-Holland, on 25 January 2003* (Sjaak Schilperoort in litt).

What were almost certainly birds from Hoek van Holland were individuals flying past Den Haag on several occasions (31 March and 2 and 17 April 1999, 13 May 2001*, 24 March 2002* and two on 29 March 2002*; Wim Kolber in litt). On the last date, a House Crow was also seen at Park Ockenburg, Den Haag, and again there on 4 April 2002* (Wim Kolber in litt). On 16 April 2003*, two adults were courtship feeding at Park

Ockenburg, with three (including a first-summer bird) there on 23 April* and four present and photographed on 25 April* (Michel de Lange in litt). Two of the latter were adults, behaved like a pair, were seen flying around with twigs and visited a nest on several occasions until at least 30 April*. Possibly, it concerned a pair with a one-year old young and an older young. On this last date, again three birds were present. Despite subsequent searches in early May the birds were not found at the site, although on 10 May* and again on 17, 24 and 28 May* a single bird was observed. On 30 June*, one was seen at nearby Westduinpark, Den Haag (Wim Kolber in litt). Because of the proximity of Hoek van Holland, a distance of c 15 km, the Ockenburg and Westduinpark birds probably originated from there.

Conclusion

The Dutch population of House Crows started with three individuals in 1994 and had reached double digits by early 2001, with probably at least 12 birds (including breeding birds and their offspring) in 2002. House Crows elsewhere in their breeding range are not known to undertake long distance flights, typically making foraging trips of up to c 15 km, but the possibility that some of the solitary birds in the Netherlands have been wandering further afield makes interpretation of the various reports from different locations difficult. An additional problem is that, with the increasing numbers, the motivation for

343 Huiskraai / House Crow *Corvus splendens*, adult, Schiermonnikoog, Friesland, Netherlands, March 2000 (Cees A van der Wal)

birders to submit records to the CDNA may be decreasing, also because House Crows are often not regarded as 'true' vagrants that deserve full documentation. Although most reports of House Crows can be considered reliable, mistakes have been made and are always possible, making a cautious approach necessary. Moreover, if the breeding population in Hoek van Holland continues to grow, House Crow is likely to be deleted from the list of species considered by the CDNA.

Records from other European countries

The first known record of House Crow for Europe was on 3 November 1974, when a single individual was seen at the harbour of Dunmore East, Waterford, Ireland, and remained in the area for c five years (Ebels & Westerlaken 1996, Mullarney et al 1999). Although accepted by the Irish Rare Birds Committee (IRBC) the species was not placed on the Irish list, as any (presumed) ship-assisted occurrences are added to Category D (McAdams et al 1999). The next European record was from Gibraltar, from 6 March to 5 April 1991 (Anonymus 1992); this bird disappeared within a few days, after taking a brief trip to the Spanish mainland, thus establishing the only record so far for Spain. It is currently not on the Spanish list because of its probable ship-assisted occurrence (Ardeola 40: 103, 1993). However, this record could be reviewed when the concept of ship-assistance and its consequences for the Spanish list will be reconsidered (Ricard Gutiérrez in litt). Interestingly, the first

House Crow for Morocco – if accepted – could be an adult reported on 25 December 2002 at Tanger harbour, Morocco, across the Straits of Gibraltar (Ethelberg et al 2002).

Two House Crows were reported in Denmark, at Skælskør, Vestsjælland, in late 1986 and at Haderslev, Jylland, on 17 September 1996 (Anonymus 1996); however, neither was submitted to the Danish rarities committee and both reports remain unconfirmed. A report of one at Bournemouth, Dorset, on the south coast of England on 25 December 1997 (Anonymus 1997) may have been a misidentified Hooded Crow *C. cornix*. Two single birds have been reported in France, one near Lille, Nord, on 10 January 2000 (Davies 2001) and one south of Lyon, Rhône, on 18-21 May 2001 (Anonymus 2001). The first has been accepted by the French rarities committee (CHN) and was added to Category D. This means that House Crow is not officially on the French list (Frémont & CHN 2002). The second French report has not been submitted yet (Marc Duquet in litt).

There are two reports of House Crows in 2002: one from Palcowice in southern Poland, where the bird in question was attempting to rob eggs of Black-headed Gulls *Larus ridibundus* at a gravel-pit, on 29 April (Marcin Faber in litt), and another from a car park 50 km from Budapest, Hungary, on 4 May (Felix Felger in litt). It was suggested by the latter observer, Felix Felger, that these two reports may relate to the same bird. However, this would necessitate the bird flying more than 50 km for each of the six days between the two dates, in a straight line from the Polish site to the Hungarian, over mountainous terrain. As stated earlier, such a marathon flight seems out of character for this species. Having said that, however, it would indeed be a coincidence for two separate House Crows to appear around the same time, and both at considerable distance from any possible point of ship-assisted arrival.

The records and reports of House Crows in other European countries, referred to in this section, have been accessed from published sources and correspondence from a range of observers and, except for the recent Polish and Hungarian reports, are further described in detail in Ryall (1994, 1995 and 2002).

Acknowledgements

Enno Ebels, Gerard Steinhaus and Roland van der Vliet (CDNA) were most helpful to supply information. Additional information and observa-

House Crows in the Netherlands and Europe

tions were kindly supplied by Max Berlijn (CDNA), Leo Boon, Leon Boon, Juan-Ignacio Dies, Leander Dijkstra, Marten van Dijl, Marc Duquet, Aad van de Ent, Marcin Faber, Felix Felger, Ben Gaxiola, Ricard Gutiérrez, Jan den Hertog, Luc Hoogenstein, Justin Jansen, Robert Keizer, André van Kleunen, Marcel Klootwijk, Wim Kolber, Tobi Koppejan, Michel de Lange, Danny Laponder, Peter Meininger, Paul Milne (IRBC), Kenneth Rude Nielsen, Jeroen Nienhuis (SOVON), Marc Plomp, Sjaak Schilperoort, Marcel Scholte, Jan-Willem Vergeer, Aart Vink, Willem van der Waal, Lieuwe van Welie, Hans Westerlaken, Erik van Winden (SOVON) and Edwin Winkel.

Samenvatting

HUISKRAAIEN IN NEDERLAND EN EUROPA In dit artikel wordt een overzicht gegeven van gevallen van Huis-kraai *Corvus splendens* in Nederland en Europa. In Nederland werden de eerste drie vogels in 1994 ontdekt, waarvan twee in Hoek van Holland, Zuid-Holland. Broeden werd in Hoek van Holland voor het eerst vastgesteld in 1997 en sindsdien is de populatie aangegroeid tot ten minste 12, waarvan het merendeel in Hoek van Holland verblijft. In 2002 waren hier twee broedparen aanwezig (mogelijk ook al in 2001) en ook in 2003 werden twee broedgevallen (drie en twee jongen) vastgesteld. Hoek van Holland is de enige locatie in Europa en buiten het (sub)tropisch gebied waar de soort met succes tot broeden komt. De vogel die vanaf 1994 bij Renesse, Zeeland, aanwezig was, bleek in het voorjaar van 2001 gepaard met een Kauw *C monedula* maar er was geen sprake van een broedgeval; dit exemplaar werd later dat voorjaar dood gevonden. In april-juni 2003 werden maximaal vier vogels, waarschijnlijk een paartje met jongen uit een of meer eerdere jaren, gezien in park Ockenburgh, Den Haag, Zuid-Holland, c 15 km van Hoek van Holland. Ondanks 'verdacht' gedrag, werd geen broedgeval geconstateerd. Aangenomen wordt dat deze vogels afkomstig waren van Hoek van Holland. Behalve in Hoek van Holland, Renesse en Den Haag werden in 1998-2003 op c 10 andere locaties verspreid over de Nederlandse kustprovincies en Utrecht solitaire Huis-kraaien gezien, van Breskens, Zeeland, in het zuidwesten tot Schiermonnikoog, Friesland, in het noordoosten. Alle waarnemingen worden in de tekst vermeld; wanneer deze nog in behandeling zijn bij de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) of nog niet zijn ingediend, is dit aangegeven met een asterisk (*). Het is moeilijk om een goed beeld te krijgen van het werkelijke aantal exemplaren. De kans wordt klein geacht dat alle waarnemingen zijn toe te schrijven aan de groeiende populatie in Hoek van Holland omdat Huis-kraaien meestal niet ver van de broedplaats uit-zwerfen.

In het artikel wordt ook een overzicht gegeven van andere gevallen in Europa. Na het eerste in Ierland in

1974-79, is de soort vastgesteld of gemeld in Denemarken, Frankrijk, Gibraltar (deze vogel werd ook vlak over de grens in Spanje gezien), Hongarije en Polen. Er is (nog) geen betrouwbaar geval in Brittannië. Van deze meldingen zijn alleen gevallen in Frankrijk, Gibraltar/Spanje en Ierland aanvaard waar het de determinatie betreft; in deze landen werd de soort in categorie D geplaatst vanwege de aanname dat de vogels per schip arriveerden. De andere meldingen werden niet ingediend bij of nog niet behandeld door de verantwoordelijke dwaalgastencmissies.

References

- Anonymus 1992. European news. Br Birds 85: 14.
Anonymus 1996, 1997, 2001. Bird news: European bird report. Birdwatch nr 45: 60; nr 57: 54; nr 110: 61.
van den Berg, A B & Bosman, C A W 2001. Zeldzame vogels van Nederland –Rare birds of the Netherlands. Avifauna van Nederland 1. Second edition. Haarlem.
van den Berg, A B & Roselaar, C S 1995. Status van Huis-kraai in Nederland. Dutch Birding 17: 256-257.
de Bruin, B 1998. Nieuw voor Groningen: Huis-kraai bij Winsum. Taxon 2 (3): 48-52.
Davies, C 2001. The European bird report: passerines. Br Birds 94: 428.
Ebels, E B 1998. Huis-kraai broedend in Hoek van Holland in 1997 en 1998. Dutch Birding 20: 291-295.
Ebels, E B & Westerlaken, H 1996. Huis-kraaien bij Hoek van Holland sinds april 1994 en bij Renesse sinds november 1994. Dutch Birding 18: 6-10.
Ethelberg, J, Frandsen, T, Hansen, J S, Hansen, M B, Klein, S, Nielsen, D B, Nielsen, K R, Søggaard, A & Ulrik, P 2002. Danish observations. Website: www.netfugl.dk/observations.php, 25 December 2002.
Frémont, J-Y & CHN 2002. Les oiseaux rares en France en 2000. Rapport du Comité d'Homologation National. Ornithos 9: 2-33.
Klootwijk, M 2001. Geslachtsbepaling Huis-kraai Renesse. Zwelmpje 16 (4): 5-6.
Lilipaly, S, Meininger, P L & Wolf, P A 2000. Voorjaars-trek bij Breskens. Jaarverslagen 1998 en 1999. Vlissingen.
McAdams, D, Milne, P & O'Sullivan, O 1999. Forty-sixth Irish bird report. 1998. Irish Birds 6: 377-406.
Mullarney, K, O'Sullivan, O & Lovatt, J K 1999. The House Crow *Corvus splendens* in County Waterford – an addition to the Irish List. Irish Birds 6: 427-430.
Ottens, G 2003. Achtergronden en ontwikkeling van de Nederlandse populatie Huis-kraaien (*Corvus splendens*). Limosa 76 in press.
Ryall, C 1994. Recent extensions of range in the House Crow *Corvus splendens*. Bull Br Ornithol Club 114: 90-100.
Ryall, C 1995. Additional records of range extension in the House Crow *Corvus splendens*. Bull Br Ornithol Club 115: 185-187.
Ryall, C 2002. Further records of range extension in the House Crow *Corvus splendens*. Bull Br Ornithol

- Club 122: 231-240.
Ryall, C 2003. Notes on ecology and behaviour of House Crows at Hoek van Holland. *Dutch Birding* 25: 167-171.
Vergeer, J W 1995. Een verstekeling aan het Watergat. *De Huiskraai*, een nieuwe soort voor Schouwen. *Sterna* 40: 88-89.
Vlek, R J J 2000. Amsterdamse vogelhistorie. *Gierzwaluw* 38 (1): 1-92.
van der Vliet, R E, van der Laan, J & CDNA 2001; 2002. Rare birds in the Netherlands in 2000; 2001. *Dutch Birding* 23: 315-347; 24: 325-349.

Gert Ottens, *Ganzebloem 14*, 3984 CG Odijk, Netherlands (gert.ottens@sovon.nl)
Colin Ryall, Centre for Environmental Management, Farnborough College, Boundary Road, Farnborough, Hampshire GU14 6SB, UK (c.ryall@farn-ct.ac.uk)

Conspicuous colouring and visual display in Wallcreeper

Wallcreeper *Tichodroma muraria*, 'the feathery jewel of the limestone rocks and azure heaven', is a peculiar phenomenon in the world of birds. The source of its fascination lies partly in its habitat – remote limestone rock faces above the tree line or canyon rock cliffs. It is also one of the most spectacular of birds to see. This flamboyant species has attracted the apt names of 'rock flower' in China and 'feathered butterfly' in Slovakia.

Wallcreeper is perfectly adapted to the unforgiving rocky environment, being one of very few Palearctic bird species that can comfortably scale and explore steep rock faces. It has a habit of continually flicking its wings, thus displaying white elliptical spots on its primaries and a conspicuous crimson upperwing pattern that no other western Palearctic species possesses. The

most ravishing view is of a Wallcreeper in flight.

It is perfectly adapted to life on steep rock walls about which it creeps in a distinctive manner. Unlike other 'creeping' species (woodpeckers Picidae, nuthatches Sittidae, treecreepers Certhiidae), Wallcreeper can also manoeuvre skilfully in narrow canyon clefts and cramped cavities (Löhrl 1970, 1976, Cramp & Perrins 1993, Glutz von Blotzheim & Bauer 1993). Furthermore, its broad elliptical wings enable it to rocket vertically upwards when exiting the narrowest of openings.

Wallcreeper's conspicuously crimson-coloured wings makes one wondering why the colour needs to be so radiant in such a poor environment as limestone-dolomite rock faces, where a dull or cryptically coloured bird might be expected. Another mystery is why a bird on a bare and steep rock face should draw attention to itself by its shimmering, continuously flicking wings; prominent restlessness is an unusual survival tactic,

344-345 Wallcreeper / Rotskruiper *Tichodroma muraria*, first-winter, Cirque de Gavarnie, Gavarnie, Hautes-Pyrénées, France, 7 September 1995 (Arnaud B van den Berg)

Conspicuous colouring and visual display in Wallcreeper

although there are some other rather restless bird species, like for instance Common Sandpiper *Actitis hypoleucos*, Grey Wagtail *Motacilla cinerea* and Black Redstart *Phoenicurus ochruros*, that also use visual communication by 'flicking' some parts of their bodies.

Both phenomena – the conspicuous visual display and wing colour – play important roles in the species' social behaviour (Saniga 1999). They have developed not only as the principal means of the species' intraspecific communication but also as the principal means of interspecific communication with those bird species that share its prime habitat. In both cases, visual communication has largely supplanted acoustic communication.

Vocalizations

The acoustic repertoire of Wallcreeper is extremely poor, mostly comprising a simple and quiet song. For example, Wallcreeper has no alarm call, usually a very important factor in bird behaviour. Wallcreeper thus does not express anxiety or hostility when encountering potential predators or rivals. This very expressive option has, in the case of Wallcreeper, been replaced by a slightly accelerated song (Löhrl 1976). Furthermore, courtship involves only a part of the species' song.

Such extremely poor voice manifestations are linked on one hand to a low level of social communication between individual birds (during the non-breeding period, Wallcreeper leads a solitary life) and on the other to the unfavourable acoustic conditions of their environment. In spring, when communication between birds is most intensive, there is usually a high level of broad-spectrum background noise where the birds feed in the gorges and gullies; running water streams noisily down from the melting snow of the high tops. Clearly, the intensity and duration of this noise would overwhelm acoustic communication between individual birds. Even at the breeding localities above the upper tree-limit, the acoustic environment of the rocky walls is often unfavourably dominated by wind. In gusty and stormy winds, birds' calls and song carry little distance. Even though Wallcreeper may possess a superior ability to discriminate meaningful calls and song from intense background noise, its quiet calls and song seem to represent a minor form of communication (pers obs).

In terms of absolute volume, Wallcreeper calls and song are at a much lower level than in such

small songbirds as Winter Wren *Troglodytes troglodytes* and Coal Tit *Parus ater*. The evolution of Wallcreeper has therefore promoted the development of an alternative method of social communication between individual birds, a method that functions in an environment of unfavourable acoustic conditions. It can be shown that, in the case of Wallcreeper, voice has been superseded as a primary means of communication by a specialized display of visual communication based on wing flicking and on radiantly coloured parts of the body and wings.

Conspicuous markings

Wallcreeper is mostly grey and black, both above and below, allowing it to merge perfectly with the limestone-dolomite rocky background where a bird spends most of its life. When sitting motionless with folded wings, a Wallcreeper is very difficult to detect. However, it becomes prominent when the crimson of its spread wings and the contrasting white spots on the outer primaries are exposed in sunlight; the 'glittering' effect is magnificent. Perhaps surprisingly, the vividly coloured parts of the folded wings are poorly discernible. When the bird is in flight or when it is flicking its wings, the crimson wing-patches 'flash' and the 16-20 white elliptical spots on the primaries (two spots on each of p2-5(6); primaries numbered ascendantly) become clearly visible. When perched motionless with folded wings, it gains protection from aerial predators through its inconspicuousness but to manifest itself to other Wallcreepers when creeping, it has developed a species-specific activity of wing-flicking in a jerky fashion that conveys a shimmering effect. The tail also shows rather strong contrast when opened. When folded, the tail appears mostly blackish but during wing-flicking, the tail is spread slightly, revealing that the outer three rectrices have a conspicuous black and white margin, hidden at rest.

The black colouring of the chin, throat and breast in males is also an important means of communication between the sexes. During courtship, the male emphasizes this colouring in a display posture by pointing and holding the head straight up to attract females to a potential nest cavity (Löhrl 1976; pers obs).

Conspicuous visual display

Conspicuously coloured body parts alone do not guarantee good visual communication but when they are emphasized by display prominence at least is assured. Wallcreeper has enhanced this

346 Wallcreeper / Rotskruiper *Tichodroma muraria*, first-winter, Port de Boucharo, Gavarnie, Hautes-Pyrénées, France, 4 September 1995 (Arnoud B van den Berg)

prominence by developing a special visual display of wings and tail. To extract more 'value' from the shining crimson colouration of its wings, birds characteristically 'flick' them rapidly, even when not creeping.

The frequency of wing-flicking, the extent of unfolding and the angle formed by the unfolded wings over the bird's back indicate not only the degree of excitement in the presence of another Wallcreeper, whether mate or rival, but also the degree of nervousness, warning or threatening behaviour in the presence of a potential predator or competing species (Löhr 1976, Saniga 1999). Wallcreeper is able to make changes in the colour mosaic of its wings, primarily in the crimson area on the outer webs of primaries and secondaries but also in the visible portions of the white elliptical spots on p2-5(6). These changes, correlating with the degree and nature of the bird's agitation, form directed displays. The bird does so by varying the degree in which it spreads and folds its wings, by the angle formed by the spread wings above its back and also by the frequency of wing-flicking. This visible-from-afar means of communication is much more appropriate in a noisy environment where voice communication normally is quite unsuitable. The

bird synchronizes the jerky half-spreading and folding wing flicks with its tail-spreading.

In common with bird species that communicate mostly by voice, Wallcreeper also seems to relish moments and periods of immobility, usually sitting almost motionless on a rocky ledge. However, unlike other species, it gives no warning signal, whether display or vocal, when potential aerial predators (eg, Peregrine Falcon *Falco peregrinus*, Common Kestrel *F tinnunculus*, Eurasian Hobby *F subbuteo*, Eurasian Sparrowhawk *Accipiter nisus* or Common Raven *Corvus corax*) approach and threaten; it just remains pressed to the rock wall. Such behaviour is exceptional (Cramp & Perrins 1993). It may be linked to Wallcreeper not being a social species (it lives a solitary life for much of the year, from September to March).

The conspicuousness in flight bears further examination. The species shows remarkable agility flying around rock faces and pinnacles, usually in fluttering, jerky flight. Its large, broad, elliptical and butterfly-like wings (very large relative to its body size) give it great aerial manoeuvrability but also enable the bird to utilise several distinctive modes of flight, depending on whether it moves a long or short distance, rockets verti-

Conspicuous colouring and visual display in Wallcreeper

cally up the rock wall, or descends a cliff. The relatively broad tail also contributes to its agility. The most characteristic flight mode is a climbing 'zigzag' in which a bird rapidly extends and spreads its wings fully, only to shut them abruptly, the wingbeat cycles being jerky and discontinuous. Another characteristic flight mode is the descending 'gliding flight', much like a falling leaf, and occurs usually when an adult takes prey down to the nest-crevice or removes faecal sacs (pers obs).

Wing colour diversity, involving particular types of wing-flicking or movement, is best seen during specific flight displays. For example, a bird flying in a circle moving its wings at high frequency will be a male displaying to a female; the male's wings give the impression of being shaken. To an informed observer, the manner in which the bird moves in flickering flight around the rocks indicates whether the bird is calm, excited (registering a partner or a rival) or frightened (at the presence of a predator).

Conspicuous colouring of the wings in Wallcreeper also plays a warning role to potential aerial predators as the species lives in open rocky environment and also spends much time in the air. A climbing bird flicking continually with its wings, and especially a Wallcreeper in 'zigzag' flight, is a very conspicuous creature for aerial predators, yet not many actual attacks by these predators are observed.

Specific moulting

Wallcreeper belongs to a small number of Palearctic bird species such as European Robin *Erithacus rubecula* and Great Grey Shrike *Lanius excubitor* that maintain and defend winter food territories as well as breeding territories (Cramp & Perrins 1993). After total feather replacement in summer (July-August), sexual dimorphism in Wallcreeper disappears until breeding plumage reappears. Territorial behaviour becomes even more pronounced than in spring, even when birds remain at breeding sites and even between mates. The mutual intolerance grows stronger with autumn approaching because Wallcreeper winter territories suffer from a paucity of food and can provide sufficient food for only one bird. At least half the breeding population therefore

has to seek a new territory in which to winter.

At the end of winter, the solitary life of Wallcreeper ceases and it becomes necessary for the sexes to recognize each other; otherwise, the continuation of winter intolerance would tend to prevent pair-bond formation. However, at this time (February-March), there is a partial moult, peculiar to Wallcreeper, limited only to chin, throat and breast, where the males regain the black, allowing birds to recognize the sex of other individuals.

Even during the breeding season, a certain degree of intolerance remains evident but limited only to birds of the same sex. Autumn and winter intolerance (due to the disappearance of sexually dimorphic plumage at the complete summer moult), forcing birds to winter separately, increases the probability of survival because individuals on their own territories are more likely to find sufficient food, minimizing local population losses.

Moult in Wallcreeper serves subtle evolutionary purposes: the summer (complete) moult removes the visible distinctions between male and female, thus removing the barriers preventing intolerance, which in turn drives individuals to assume solitary winter territories, a survival strategy that gives the highest probability of individual and population success in a food-deficient environment; the winter (partial) moult restores the barriers to intolerance at a time when food is becoming easier to find, permitting courtship, breeding and raising young. The moult programme in Wallcreeper is, therefore, another ethological necessity for the species' survival.

I am deeply indebted to Michael Blair, who revised the English text of the manuscript.

References

- Cramp, S & Perrins, C M (editors) 1993. The birds of the Western Palearctic 7. Oxford.
- Glutz von Blotzheim, U N & Bauer, K M (editors) 1993. Handbuch der Vögel Mitteleuropas 13. Wiesbaden.
- Löhr, H 1970. Studies of less familiar birds. 158 Wallcreeper. Br Birds 63: 163-168.
- Löhr, H 1976. Der Mauerläufer. Wittenberg-Lutherstadt.
- Saniga, M 1999. An ecological and ethological study of Wallcreeper (*Tichodroma muraria*) in the Slovak Carpathians. Folia Zoologica Monographs 2: 1-56.

Miroslav Saniga, Institute of Forest Ecology, Slovak Academy of Sciences, Research Station, SK-976 02 Staré Hory, Slovakia (uelsav@bb.sanet.sk)

Hybrid Yellowhammer x Pine Bunting in central France in May-June 2002

In May 2002, I started ringing at Lussac-les-Châteaux, Vienne, France (46:24 N, 00:43 E), in a heathland with many excavated pools and isolated willows and pines. This site is monitored according to the STOC-capture program, ie, the 'constant effort site' program running in France. It holds a large breeding population of Yellowhammer *Emberiza citrinella* (10s of pairs) and also good numbers of this species in winter.

On 27 May 2002, I captured an adult male bunting that readily attracted attention by its atypical colouration. The classic yellow colour on head and vent was intriguingly pale and recalled the yellowish colour displayed by male Cirl Bunting *E. cirillus* and by some hybrids Yellowhammer x Pine Bunting *E. leucocephalos* depicted in Panov et al (2003). The central crown-stripe, supercilium and ear-coverts were the palest parts of the head, with the chin, throat and forehead being a deeper yellow, as was the lower breast, reminiscent of a male Yellowhammer. The vent was pale yellowish, contrast-

347 Hybrid Yellowhammer x Pine Bunting / hybride Geelgors x Witkopgors *Emberiza citrinella* x *leucocephalos*, adult male, Lussac-les-Châteaux, Vienne, France, 27 May 2002 (Bernard Liégeois)

ing with the darker lower breast. Other features unusual for a normal Yellowhammer were: a rufous patch along the moustachial stripe on the cheek (within the sub-moustachial area); rufous spots at the bill base (close to the nostrils); a large olive-grey nape patch; and a very large rufous band across the upper and lower chest, extending largely on the flanks (without an olive band on upper chest). On the face, the lateral crown-stripe, eye-stripe, border of the ear-coverts and moustachial stripe were prominent and very dark, almost blackish-grey, reminiscent of Cirl or Pine Bunting. These features, combined with the pale yellowish colour of the head, gave this bird a very particular appearance. Some other characters were more typical of adult male Yellowhammer, such as the completely bright rufous rump and uppertail-coverts (although this also fits Pine Bunting), rufous streaks on lower flanks and rufous malar stripe. There was no rufous around the eye.

The bird was photographed, ringed and measured (wing length 82.5 mm). It was recaptured 28 days later, on 24 June 2002, and still had a protruding cloaca.

Birds with chestnut spotted or full malar stripes occur frequently in various populations of Yellowhammer (Cramp & Perrins 1994), and almost all adult males at Lussac-les-Châteaux showed such chestnut malar stripes (plate 350-358). Birds with rufous patches elsewhere on head, throat or upper chest occur mainly in eastern European Russia and Asia, probably due to introgression of Pine Bunting characters (Cramp & Perrins 1994). The plumage pattern of the trapped bird certainly indicates some kind of hybrid between Yellowhammer and Pine Bunting, especially because of the pale yellow colour on head and vent, the dark and prominent lateral crown-stripe and border of ear-coverts, and the rufous patch along the submoustachial stripe and on the forehead (plate 347-349). However, the bird did not resemble any of the hybrids depicted in Byers et al (1995), Aye & Schweizer (2003) or Panov et al (2003). As stated by Byers et al (1995), second, third, fourth, and older generation hybrids should look increasingly similar to one of the parent species, as the genes of the other parent become diluted, so that any intermediate plumage can be expected. The same authors report that Yellowhammers with Pine Bunting genes show a paler mantle and flank and an increased amount of rufous on the underparts; males tend to show a blacker forehead and lateral crown-stripe and a blacker and more promi-

Hybrid Yellowhammer x Pine Bunting in central France in May-June 2002

348-349 Hybrid Yellowhammer x Pine Bunting / hybride Geelgors x Witkopgors *Emberiza citrinella* x *leucocephalos*, adult male, Lussac-les-Châteaux, Vienne, France, 27 May 2002 (*Bernard Liégeois*). The presence of rufous on the forehead and along the sub-moustachial stripe, and the pale yellowish head indicate the hybrid origin of this bird. Note also the very extensive rufous band on upper and lower chest, the pale yellowish central crown-stripe, the darkness of the lateral crown-stripe and the extent of the olive neck-patch. **350-352** Yellowhammers / Geelgorzen *Emberiza citrinella*, adult males, Lussac-les-Châteaux, Vienne, France, 2 May 2003 (*Frédéric Jiguet*). Three different males, trapped at the same site in the year following the capture of the hybrid.

Hybrid Yellowhammer x Pine Bunting in central France in May-June 2002

353-357 Yellowhammers / Geelgorzen *Emberiza citrinella*, adult males, Drigas, Causse Méjean, Lozère, France, 14 May 2003 (Frédéric Jiguet). Five different individuals showing variation in head pattern, with chestnut malar stripe either absent, present as spots or well marked, even turning up at the lower end, thus appearing to extend on the submoustachial stripe. Some birds show some rufous feathers on the orbital ring, although this is of very limited extent, and should be considered as normal variation for Yellowhammer. One bird (plate 357) shows brown feathers on the forehead close to the nostrils but this character alone does not indicate Pine Bunting *E leucocephalos* genes introgression.

358 Yellowhammer / Geelgors *Emberiza citrinella*, adult male, Lussac-les-Châteaux, Vienne, France, 2 May 2003 (Frédéric Jiguet). Most males captured on this site showed a more or less obvious rufous malar stripe and an obvious olive band on the upper chest but no bird other than the hybrid in plate 347-349 displayed any rufous on the forehead or along the sub-moustachial stripes as well as a complete and extensive rufous chest band.

ment border to the ear-coverts. Most of these criteria fit the bird captured at Lussac-les-Châteaux very well. In pale-morph hybrids, such as those reported in Aye & Schweizer (2003), the sub-moustachial area is rufous to a varying degree, the throat is white or rufous and the ground colour of the head is usually pure white but may be pale yellow (Byers et al 1995). Our bird was quite similar to such birds but with a pale yellow head and deep yellow lower breast. Maybe more interestingly, its prolonged presence late in the spring and its physiological reproductive state (protruding cloaca) suggest that this hybrid was perhaps part of the local breeding population, in central western France, a few 1000s km away from populations where hybrids are known to breed (Panov et al 2003). Could this bird have emigrated from the secondary contact zone of Yellowhammer and Pine Bunting to France, or did any Pine Bunting ever breed in France, leaving some genes in this population at least? Perhaps this bird (or one of its parents or ancestors) found its way to central western France after having wintered in the Camargue, France,

or in Italy, where Pine Bunting is now a rare, but regular winterer (Occhiato 2003). Capture operations continued in 2003 but the hybrid has not been recaptured. All other Yellowhammers trapped in 2002-03 did not show any sign of introgression of Pine Bunting genes.

Pascal Cavallin, François Lecomte, Bernard Liégeois, Daniel Gilardot and Benoît Van Hecke are acknowledged for their help at the ringing site.

References

- Aye, R & Schweizer, M 2003. Wintering hybrids Pine Bunting x Yellowhammer in northern Iran. *Dutch Birding* 25: 40-43.
- Byers, C, Olsson, U & Curson, J 1995. Buntings and sparrows: a guide to the buntings and North American sparrows. Mountfield.
- Cramp, S & Perrins, C M (editors) 1994. *The birds of the Western Palearctic* 9. Oxford.
- Occhiato, D 2003. Pine Bunting in Italy: status and distribution. *Dutch Birding* 25: 32-39.
- Panov, E N, Roubtsov, A S & Monzиков, D G 2003. Hybridization between Yellowhammer and Pine Bunting in Russia. *Dutch Birding* 25: 17-31.

Frédéric Jiguet, Centre de Recherches sur la Biologie des Populations d'Oiseaux (CRBPO),
55 rue Buffon, 75012 Paris, France (fjiguet@mnhn.fr)

Brieven

Kelp Gull in France in January 1995

I read with much interest the recently published paper on the occurrence and identification of American Herring Gulls *Larus smithsonianus* in Portugal in 2001 (Hoogendoorn et al 2003), which included a discussion of the immature Kelp Gull *L dominicanus* pitfall and of the possible occurrence of this species as a vagrant in Europe. It seems that the authors were not aware of a bird that has been observed in Paris, France, in January 1995. This record has been submitted to the French rarities committee (CHN) and has been accepted as the first Kelp Gull for France. However, the French avifaunal committee (CAF) decided to place this taxon in Category D, mainly because of the inland locality and waiting for more records to assess the occurrence pattern of the species in Europe (even though there are no

known captive Kelp Gulls in Europe; the only known captive Kelp Gulls are in Florida, USA, and originate from Antarctica). If the bird had been observed on the Atlantic coast, it might well have been added to Category A. The Paris bird was an adult of the African taxon *L d vetula* (Cape Gull), showing a northern hemisphere moult timing. Two photographs of the bird are published with this letter. A single photograph appeared in *Ornithos* 10: 80, 2003, while a detailed paper on this record will be published shortly in *Birding World*.

Reference

Hoogendoorn, W, Adriaens, P, Cederroth, C, De Smet, G & Lindholm, A 2003. Three American Herring Gulls at Porto, Portugal, in March-April 2001. *Dutch Birding* 25: 235-246.

*Frédéric Jiguet, Centre de Recherches sur la Biologie des Populations d'Oiseaux (CRBPO),
55 rue Buffon, 75012 Paris, France (fjiguet@mnhn.fr)*

Ted Hoogendoorn, on behalf of the authors (in litt), informed us that the placement of this record in Category D was reason not to mention it in the paper on the Portuguese American Herring Gulls. EDITORS

359-360 Kelp Gull / Kelpmeeuw *Larus dominicanus vetula*, adult, Jardin des Plantes, Paris, France, January 1995
(Frédéric Jiguet)

DBA-nieuws

Jubileum-CD Dutch Birding 25 jaar. Dat mag met recht een mijlpaal in de wereld van de ornithologie worden genoemd. De opletende lezer zal gemerkt hebben dat op de voorplaat van ieder nummer van de 25e jaargang een Ross' Meeuw *Rhodostethia rosea* prijkt, al een kwart eeuw het aansprekende logo van de Dutch Birding Association. Jubilea zijn altijd ideale gelegenheden voor presentjes. Het is het bestuur van de DBA dan ook een bijzonder groot genoeg alle begunstigers de CD 'Out of the blue: flight calls of migrants and vagrants' aan te bieden. De CD (Dutch Birding CD 2) is speciaal voor de DBA geproduceerd door The Sound Approach. Het DBA-bestuur is hen daarvoor zeer erkentelijk.

'Out of the blue' biedt een mooie selectie vogelgeluiden: 191 opnamen van 56 interessante (zeker voor Noordwest-Europa!) en/of moeilijk te determineren vogelsoorten. Door de aard van het medium komen geluiden er in een tijdschrift altijd enigszins bekaaid van af. Sinds enkele jaren kan onze website (www.dutchbirding.nl) dit probleem in zekere zin ondervangen. Maar deze CD heeft toch wat meer 'sex-appeal'. Aan het opnemen, het editen en de productie van de CD en van het bijhorende boekje is bijzonder veel zorg besteed. Van de makers van 'Out of the blue' zullen we ongetwijfeld nog veel meer gaan horen! Dutch Birding maakt zich op om de lezers ook de komende 25 jaar nog veel meer te laten zien. GIJSBERT VAN DER BENT

Jubilee CD Dutch Birding 25 year. We believe it is a milestone in ornithology. Alert readers of Dutch Birding will have noticed that every cover of the 25th volume features a Ross's Gull *Rhodostethia rosea*, for all those years the logo of the Dutch Birding Association (DBA). Jubilees are always good opportunities for surprise presents. The board of the DBA is delighted to present the subscribers with the CD 'Out of the blue: flight calls of migrants and vagrants'. This CD (Dutch Birding CD 2) has been produced specially for the DBA by The Sound

Approach. Of course, the board of the DBA is extremely grateful to the team of The Sound Approach.

'Out of the blue' offers a very nice selection of bird sounds: 191 recordings of 56 interesting (for north-western Europe a least!) and/or difficult-to-identify species. Bird sounds are always rather difficult to deal with in an ornithological journal. For some years now, we have our website (www.dutchbirding.nl) to tackle this problem in some way. But this CD definitely has more 'sex-appeal'. Recording, editing and production of the CD and the accompanying booklet are of the highest standards. There is no doubt we will soon hear more of the makers of 'Out of the blue'. And Dutch Birding is ready for another 25 year, at least! GIJSBERT VAN DER BENT

Korting op British Birds Abonnees van Dutch Birding komen in aanmerking voor een korting op de abonnementsprijs van het maandelijks verschijnende tijdschrift British Birds. Hierdoor kost dit abonnement voor 2004 GBP 48.00 (normale prijs GBP 59.00). Voor een abonnement kunt u gebruikmaken van het bij dit nummer van Dutch Birding meegezonden formulier. Voor een proefnummer kan men zich wenden tot: Vivienne Hunter, The Banks, Mountfield, Nr Robertsbridge, East Sussex TN32 5JY, UK, telefoon +44-1580882039, fax +44-1580882038, e-mail subscriptions@britishbirds.co.uk.

Concessionary rate for British Birds Subscribers to Dutch Birding can claim the concessionary rate for a subscription to the monthly journal British Birds. The concessionary rate for 2004 will be GBP 43.50 (UK) or GBP 48.00 (Europe and elsewhere, surface mail); the normal rate is GBP 59.00. For a subscription, you can use the subscription form sent with this issue of Dutch Birding. For a sample issue, please contact: Vivienne Hunter, The Banks, Mountfield, Nr Robertsbridge, East Sussex TN32 5JY, UK, telephone +44-(0)1580882039, fax +44-(0)1580882038, e-mail subscriptions@britishbirds.co.uk.

Corrigendum

In het bijschrift van de omslagfoto van Dutch Birding 25-4, 2003, moeten plaatsnaam en datum als volgt luiden: Sunderland, Tyne and Wear, Engeland, maart 1994. REDACTIE

In the caption of the cover photograph of Dutch Birding 25-4, 2003, the locality and date should read: Sunderland, Tyne and Wear, England, March 1994. EDITORS

Masters of Mystery

Solutions of fourth round 2003

The solutions of mystery photographs VII and VIII (Dutch Birding 25: 254, 2003) appear below.

VII To identify the right genus of the passerine in mystery photograph VII proved to be difficult. A variety of answers was received, ranging from *Saxicola* chats, Zitting Cisticola *Cisticola juncidis* and *Acrocephalus* warblers to three finches *Fringillidae* and one bunting *Emberiza*. The suggested finches were Common Linnet *Carduelis cannabina* (9%), Sinai Rosefinch *Carpodacus synoicus* (1%) and Trumpeter Finch *Bucanetes githagineus* (1%). All three, however, show plain and paler brown mantle, scapulars and wing-coverts. Common Linnet, in addition, has white patches on the black secondaries. Some entrants may have mistaken the shimmering on the wing of the mystery bird for such patch. The suggested bunting was Red-headed Bunting *E bruniceps* (1%). This species, however, shows yellow underparts at the time of year the photograph was taken.

Saxicola chats received 22 votes (32%) and thereby proved to be the main pitfall for this mystery. The most popular one was Canary Islands Stonechat *S dacotiae* with 10 votes (15%), closely followed by European Stonechat *S rubicola* with nine votes (13%). Two entrants

suggested Whinchat *S rubetra* (3%) and one Siberian Stonechat *S maura* (1%). All these species, however, show jet-black legs and a plain, very dark tail, contrasting with the paler brown uppertail-coverts. In addition, the mystery bird seems to be too warm brown for any of these species and one would expect to see at least a small part of a white wing patch in the case of European and Siberian Stonechat and male Canary Islands Stonechat. Zitting Cisticola, suggested by 4% of the entrants, can also be excluded. This species shows an extremely short primary projection, prominently streaked mantle and scapulars, as well as clean pink legs.

The only other species suggested were Sedge Warbler *A schoenobaenus* and Moustached Warbler *A melanopogon*. Those who voted for Moustached were probably misled by the seemingly short primary projection, which is, in fact, not short enough for Moustached and fits Sedge much better. Other characters supporting Sedge are the almost whitish edges to the tertials and the brownish-pink rather than dark grey legs and, therefore, the bird can safely be identified as that species.

This Sedge Warbler was photographed by Chris van Rijswijk at Rottemeren, Zuid-Holland, the Netherlands, in April 2003. The same bird appears in plate 361. It was correctly identified by 29 entrants (43%). Only five entrants (7%) suggested Moustached Warbler.

361 Sedge Warbler / Rietzanger *Acrocephalus schoenobaenus*, Rottemeren, Zuid-Holland, Netherlands, April 2003 (Chris van Rijswijk)

VIII The answers received for mystery photograph VIII could be roughly divided into three different groups. The majority of the entrants opted for one of the pipits *Anthus* (44%). Second in popularity were the larks Alaudidae (42%). Another 14% of the entrants thought the mystery bird to be a finch or bunting. Indeed, the slightly forked tail and the raised crown-feathers shown by the mystery bird, seem to indicate the latter. In addition, some buntings like Cirl Bunting *E cirillus* and Corn Bunting *E calandra*, which were among the answers, show distinctly streaked mantle-feathers. On the other hand, the mystery bird clearly shows a very short primary projection. The tertials are very long and cover the primaries almost completely. This feature easily excludes all species of finches and buntings and also many species of larks. Only Greater Short-

toed *Calandrella brachydactyla*, Crested *Galerida cristata* and Thekla Lark *G theklae* and Oriental Skylark *Alauda gulgula* show the combination of distinct dark brownish streaked mantle-feathers and a very short primary projection. However, both Crested and Thekla can be easily eliminated because both species show, for instance, a pale brown unstreaked rump, whereas the rump of the mystery bird is distinctly dark brown. Greater Short-toed normally is much paler overall compared with the mystery bird and, in addition, shows broader reddish-brown edges to the tertials. The latter also holds true for Oriental Skylark and both species are, therefore, excluded as candidates for this mystery bird.

The rather small and slender appearance of the mystery bird with streaked mantle, rump and crown and the very short primary projection points towards one of the pipits. The mystery photograph was taken in July. When this is taken into account, ageing of the bird is quite easy. In adult pipits, a complete post-breeding moult starts after breeding. The post-breeding moult usually lasts one to two months and is completed before autumn migration. It is safe to assume that a bird photographed in July is still on the breeding grounds and an adult should show heavily worn coverts, tertials and tail-feathers. The mystery bird, however, shows fresh pale-tipped coverts and tail-feathers and fresh tertials with pale edges, indicating juvenile plumage. Juvenile small pipits generally renew all head- and body-feathers during post-juvenile moult. Looking at the mystery photograph, it can be seen that the

bird has two types of mantle-feathers: juvenile feathers which are greenish-brown and newly moulted first-winter feathers which are more reddish-brown. The ageing as a juvenile in post-juvenile moult is a clue for its identification. Large pipits, like Richard's Pipit *A richardi* and Tawny Pipit *A campestris* often migrate in full or nearly full juvenile plumage, making these species less likely candidates. Indeed, all suggested pipit species for this mystery photograph involved some of the nine small species.

From the small species, Pechora Pipit *A gustavi* and Red-throated Pipit *A cervinus* are easily eliminated because of the lack of broad whitish mantle stripes and distinct streaking on the rump. In addition, Pechora is the only pipit showing a distinct primary projection, absent in the mystery bird. Olive-backed Pipit *A hodgsoni* is also easily excluded as it has faintly streaked mantle-feathers which are distinctly tinged olive. In addition, its tertials are also edged olive, whereas in the mystery bird the fringes of the tertials are pale buffish. Juvenile Berthelot's Pipit *A berthelotii* shows distinct reddish-brown edges to the greater coverts and tertials. In the mystery bird, these are pale buffish and Berthelot's is, therefore, also excluded. Buff-bellied Pipit *A rubescens* shows a largely unstreaked mantle and broad dark buffish edges to the tertials, unlike the mystery bird. More or less the same holds true for Rock Pipit *A petrosus* and Water Pipit *A spinoletta* which have the streaking on the mantle much fainter and the tertials less contrastingly patterned compared with the mystery bird, showing a much broader pale edge to the tertials.

So, we are left with a Tree Pipit *A trivialis* or Meadow Pipit *A pratensis*. Because of the back view of the mystery bird, only tertial pattern and mantle streaking offer useful characters to distinguish between these two very similar species. In Tree, the upperside is generally slightly paler and less warmly coloured than in average Meadow, and the dark mantle-streaks are less dark and slightly less heavy in Tree. In the mystery pipit, the mantle-feathers are boldly streaked and relatively dark, indicating Meadow. More important, however, is the tertial pattern. In fresh plumage, the shortest and central tertials of Tree usually have wider and more diffuse pale edges compared with Meadow. In the mystery bird, the edges of the tertials are very narrow and show a sharp division between the pale edge and the blackish ground colour of the tertial, which is typical for Meadow.

This juvenile Meadow Pipit was photographed

362 Meadow Pipit / Graspieper *Anthus pratensis*,
Petten, Noord-Holland, Netherlands, July 1999
(Nils van Duivendijk)

Mystery photograph IX (May)

Mystery photograph X (March)

by Nils van Duivendijk at Petten, Noord-Holland, the Netherlands, in July 1999. Plate 362 shows another photograph of the same bird. This mystery bird was correctly identified by 30% of the entrants. The most frequently mentioned incorrect answers included Tree Pipit (10%), Rock Pipit (4%), Greater Short-toed Lark (9%) and Oriental Skylark (9%).

There were 68 entrants to this round and 14 (21%) of them managed to identify both mystery birds correctly. Jyrki Normaja (Finland) was drawn as the winner of this round and will receive a copy of the Helm identification guide *Sylvia warblers* by Hadoram Shirihai, Gabriel Gargallo, Andreas Helbig, Alan Harris and Dave Cottridge donated by Christopher Helm/A&C Black (Publishers) Ltd. After four rounds, five entrants identified all eight mystery birds correctly. These are Ruud van Beusekom, Joris Elst (Belgium), Axel Halley (Germany), Martin Kühn (Germany) and Clemens Portofée (Germany). They are followed by five entrants with seven and eight entrants with six correct answers. The names of entrants with four or more correct iden-

tifications can be viewed at www.dutchbirding.nl.

Fifth round 2003

Photographs IX and X represent the fifth round of the 2003 competition. Please, study the rules (Dutch Birding 25: 54, 2003) carefully and identify the birds in the photographs. Solutions can be sent in three different ways:

- by *postcard* to Dutch Birding Association, Postbus 75611, 1070 AP Amsterdam, Netherlands
- by e-mail to masters@dutchbirding.nl
- from the website of the Dutch Birding Association at www.dutchbirding.nl

Entries for the fifth round have to arrive by **1 November 2003**. From those entrants having identified both mystery birds correctly, two persons will be drawn who will receive a copy of the identification guide *Pigeons and doves* by David Gibbs, Eustace Barnes and John Cox, donated by GMB-Uitgeverij. Swarovski Benelux generously agreed to sponsor this competition, this time with a pair of marvellous SLC 10x50 WB binoculars. The overall winner after six rounds will win these Swarovski binoculars.

Rob S A van Bemmelen, Gouwzee 20, 1423 DV Uithoorn, Netherlands (masters@dutchbirding.nl)
Dick Groenendijk, Elzenstraat 14, 4043 PB Opheusden, Netherlands (masters@dutchbirding.nl)

Recensies

DAVID BREWER 2002. *Wrens, dippers and thrashers*. Christopher Helm/A&C Black Publishers Ltd, 37 Soho Square, London W1D 3QZ, UK; e-mail ornithology@acblack.com, website www.acblack.com. 272 pp. ISBN 1-873403-95-X. GBP 35.00.

The British-based publisher Christopher Helm did it again: a successful poach on mainly American territory. Of all 124 species of wren, dipper and mimid in the world, only one wren, the familiar Winter Wren *Troglodytes troglodytes*, as well as two species of dipper *Cinclus*, occur on a regular basis outside the Americas. That leaves 121 species of wren, dipper and thrasher (or mockingbird) that occur almost exclusively in the Americas (although an additional three species do occur as a vagrant in western Europe). So, should Europeans be bothered by all these 'extralimital' species? Of course they should: if they really want to understand 'their' (Winter) Wren, then they have to understand its closest relatives on the other continent. Did you know, for instance, that the song and call of the European Winter Wren differ in several respects from those of its congeners in the Americas? There is still a lot to learn about common species!

Those of you who think of wrens as being a brown boring bunch of species are completely wrong. I personally think that going to the Americas is equivalent to seeing as many species of wren as possible. In fact, that also holds for the many localised species of mockingbird and thrashers. This book makes it easy for you: two maps in the introduction immediately show that if you want to see wrens, you really have to go to eastern Panama or northern Colombia where 26 out of 83 species occur. For the mockingbirds and thrashers, your choice of destination should be different, namely California and adjacent areas, where you can hope to see up to seven species. Probably surprisingly, the Lesser Antilles also contain up to six species of mimid. The five species of dipper are however evenly spread, apparently without much overlap, over the Americas and the Palearctic.

That brings us back to the book. I found it really a good read and also a delight to browse through. Admittedly, MacKay, the artist, has an own style to which you have to get used to, but in the end the birds are shown as lifelike as possible. Poses of many species ought to be familiar to regular wren-, dipper- and mimid-watchers. Isn't this what identification guides should really be about? However, if I am allowed to remark on a species that I am (should be!) familiar with, namely the Winter Wren, I think that the western European subspecies is depicted much too grey: I have never seen one this grey in my life in western Europe! Nevertheless, I think the plates are well made.

The main species texts are somewhat variable. Remarkably, for instance, the myth has been upheld that both species of trembler *Cinlocerthia* can be seen

on Martinique, whereas there is in fact only one species on this island: Grey Trembler *C. gutturalis*, breeding on Martinique and St Lucia; Brown Trembler *C. ruficauda* occurs south to Dominica (and therefore not on Martinique) (R W Storer in *Auk* 106: 249-258, 1989). Also, somehow, the only record of Northern Mockingbird *Mimus polyglottos* in the Netherlands has been missed. Furthermore, to continue on the Dutch theme, recent breeding records of White-throated Dipper *Cinclus cinclus* (or Eurasian Dipper as it is called in the book) have been missed.

Some interesting taxonomic decisions have been made. For instance, the distinct taxon White-browed Wren *Thryothorus albinucha* of southern Mexico has been split from Carolina Wren *T. ludovicianus* (as advocated elsewhere). Also, the difficult species complex of House Wren *Troglodytes aedon* has been split into six species, but an equally justified (because well-published) split has not been incorporated (LeConte's Thrasher *Toxostoma lecontei* versus Vizcaino Thrasher *T. arenicola*). Donacobius *Donacobius atricapillus* has been included in the book, although the authors already state that recent evidence suggests that it may be an aberrant *Sylvioid*. A major plus versus other titles in the series are maps for the commonest species showing recoveries of ringed individuals in North America or Europe. Another useful feature is a map of all provinces of all South American countries, as well as Mexico, on the back of the book. My few negative comments should not distract you from a pleasing book of three pleasing bird families. I am quite certain that everyone who has travelled overseas has come to like the wrens and mimids, if only because they are such great songsters. If so, this book is really yours. When you have not travelled as far yet, this book shows you what you have been missing so far. ROLAND VAN DER VLIET

HANNU JÄNNES 2003. *Calls of eastern vagrants*. Hannu Jännes/Earlybird Birding Tours, Korppaanmäentie 26 F 58, 00300 Helsinki, Finland. EUR 19.46 / GBP 15.99.

This new CD fills an important niche, offering high quality recordings of birds from eastern Europe and Asia, most of which are vagrants to western Europe or poorly known taxa, as well as a few more familiar species likely to be confused with them. The examples given are of vocalizations likely to be heard from these birds in autumn and winter. Calls only used during the breeding season are not included, eliminating a potential source of confusion for rarity hunters, since most of these birds occur in Europe mainly in autumn. Only rarely does such a well-produced and useful CD come on the market! Crucially, the documentation is of a high standard. For some unexplained reason, reporting the location and date of each recording has not yet become standard practice in bird sound publications,

and even major archives are sometimes careless in this regard. Location and date information should be considered a basic necessity, and such a CD without this is nearly worthless. *Calls of eastern vagrants* always gives month and year, region/nearest city and country. In addition, cut length, recordist's initials and, where relevant, background species, are stated. Recordings are mostly by Hannu Jännes himself, with contributions from 12 other sound recordists, including 27 recordings by Per Alström. The notes are very helpful and well written, pointing out the usefulness of certain sounds for identification, directing the reader to further information on sounds of certain species, etc. It is immediately clear that the writer knows these birds well. I particularly like the cautionary notes in some instances: for example, that little is known about geographical variation in widely-distributed sand plover *Charadrius* vocalizations; that more material would be needed to identify any differences between very similar Red-headed Bunting *Emberiza bruniceps* and Black-headed Bunting *E melanocephala* vocalizations, etc. Although most sought-after eastern vagrants are included, the CD makes no pretence to be comprehensive, so it would be pointless to list species which are absent. Far more noteworthy is that many vocalizations are presented for the first time. Examples include the first published recordings (to my knowledge) of Hume's Short-toed Lark *Calandrella acutirostris*, flight calls of Pechora Pipit *Anthus gustavi*, several calls of Red-throated Thrush *Turdus ruficollis ruficollis*, calls of Paddyfield Warbler *Acrocephalus agricola* and Plain Leaf Warbler *Phylloscopus neglectus*, and the flight call (*tshep*) of Pallas's Reed Bunting *E pallasii*. Many other vocalizations have been published before but only in discontinued or difficult to obtain sound publications, and in some cases on CD-ROM or on video; it is extremely useful to have so many of them on a single audio CD. The quality of the recordings is generally excellent, and most recordings are stereo and digitally recorded. The standard of editing is high, and although loops and repeats have occasionally been used, these are indicated in the notes, except in some cases (eg, Long-toed Stint *Calidris subminuta* track 5c) where the recording may have been artificially lengthened before it was sent to HJ. So what more, if anything, might one have wished for from this excellent CD? Perhaps more information about the age and/or sex of the birds recorded, where known, would have been worth reporting. While it may at first seem irrelevant with regard to calls outside the breeding season, this is surely an area in which our knowledge will broaden in years to come. An interesting case is Northern Chiffchaff *P collybita collybita/abietinus* versus Siberian Chiffchaff *P c tristis*. I believe it is misleading to label the confusing *swiewuw* call (HJ calls it *chi-ly*) 'eastern *abietinus*' as the author does. Much of the variation heard in Northern Chiffchaff calls is probably down to age and not just geographical location, since the *swiewuw* call can often be heard in western Europe from unremarkable-looking, *collybita*-like birds, mainly from August to October and occasionally in spring. Perhaps

it is more prevalent, is more typically retained by adults, or sounds more *tristis*-like the further east one goes, but a *swiewuw* or *chi-ly* call in the autumn is certainly not diagnostic of 'eastern *abietinus*'. For Siberian Buff-bellied Pipit *A rubescens japonicus*, more typical recordings might have been desirable: the calls in the recording are unusually monotonous. This species usually has rather more varied calls in flight, like Meadow Pipit *A pratensis*, but with a more rapid-fire, redpoll *Carduelis*-like delivery. A second 12-sec cut with another call type is indicated in the booklet but appears to have been accidentally left out of the CD. These are minor points: HJ has produced an excellent CD which highly deserves the popularity it is already enjoying, and sets a standard that others should take note of. The CD is published privately by HJ himself, and is a bargain when one considers how many CDs and tapes one needed to buy in the past to find most of these crucial sounds! Don't copy somebody else's: buy your own and encourage more publications like this in the future! MAGNUS S ROBB

ANDERS BLOMDAHL, BERTIL BREIFE & NIKLAS HOLMSTRÖM 2003. *Flight identification of European seabirds*. Christopher Helm/A&C Black Publishers Ltd, 37 Soho Square, London W1D 3QZ, UK; e-mail ornithology@acblack.com, website www.acblack.com. 374 pp, c 650 photographs. ISBN 0-7136-6020-1. GBP 35.00.

For some, seawatching is the most fascinating birding activity, for others it is the most frustrating. The most desired species pass coastal sites under harsh weather conditions only, and, when they do turn up, they usually disappear very quickly. Experienced seawatchers can often tentatively identify passing birds by their jizz, verifying (or falsifying...) their first impression with plumage characters. Frustrating indeed, when you do not have the stamina becoming an experienced seawatcher. This spring, *Flight identification of European seabirds* appeared. This book deals with the identification of flying seabirds and wildfowl that may be seen while seawatching from European shores. The authors state that they follow the taxonomy used in *The birds of the Western Palearctic* 1-4 (1977-85), which may explain why there is no description of Cory's Shearwater *Calonectris borealis* and Scopoli's Shearwater *C diomedea* in this book although features of other 'subspecies sensu BWP' are at least described, such as in Green-winged Teal *Anas carolinensis*. On the other hand, there are exceptions in the book's taxonomy, for instance, resulting in a higher number of gull *Larus* species than recognized by any taxonomic committee in Europe. Also, Pacific Diver *Gavia pacifica*, which is listed as subspecies of Black-throated Diver *G arctica* in BWP, gets a full treatment even though it has never been recorded in Europe.

A short introduction and a chapter on the basics of identification are followed by the species accounts, which are divided into different sections. The most important sections are: size, silhouette, flight and flock-

Reviews

ing, and plumage and bare parts. Most species accounts are well-written with many years of seawatching experience shining through. Descriptions are often made in comparison with common species. Since jizz is an important aspect of identifying flying seabirds, I scrutinized the sections on silhouette, and flight and flocking, but I could only detect minor errors or omissions. For instance, I did not find a description of the different silhouettes of juvenile and adult 'comic terns' *Sterna hirundo/paradisaea* nor a description of the distinct differences in flight style of shearwaters in the North Atlantic during strong winds. Sooty Shearwater *Puffinus griseus* gains height in a steep angle and glides down in a long shallow angle, while Manx Shearwater *P. puffinus* and the other large species descend almost as steep as they ascend. Schematic drawings showing these different flights would have been useful. Useful indeed are the descriptions of plumage characters visible only at long range or under bad viewing conditions separately from characters that are visible under good viewing conditions. It is a pity, though, that the authors do not describe the differences under different viewing conditions in more detail. Furthermore, they neither describe the colour morphs of Northern Fulmar *Fulmarus glacialis* nor how to separate Magnificent Frigatebird *Fregata magnificens* from the three other frigatebird species recorded in the North Atlantic. Every species account is completed with a fine selection of

photographs, ranging from one for Spectacled Eider *Somateria fischeri* to 11 for Parasitic Jaeger *Stercorarius parasiticus*, showing different sexes, ages and plumages. Atlantic Puffin *Fratercula arctica* is one of the exceptions; only summer plumage birds are shown, while winter plumage birds and juveniles would be more instructive. Surely there have to be photographs of these plumages? The several photographs with mixed species flocks, illustrating differences between species at a glance, are especially informative. Unfortunately, the printing quality of the photographs is generally poor: some pictures are printed slightly out of focus, while many others are much too blue. Although most captions provide extra information to the photographs, by my knowledge it is impossible to age flying murrets *Uria*, Razorbills *Alca torda* or Little Auks *Alle alle*. The Razorbills on page 364, however, are not adult, judging by the size and shape of the bills. References are limited to books and a list of six ornithological journals. To facilitate further study, references to papers would certainly have been more useful.

Despite the (minor) flaws I highly recommend this guide, not least for the sound advice: 'So do not worry about not being able to identify every bird – you are in good company. You are not an unskilled birder because of that, but rather a reliable birder with a clean conscience as you show that you are self-critical.'

STEVE GEELHOED

WP reports

This review lists rare and interesting birds reported in the Western Palearctic mainly in **July-mid September 2003** and focuses on north-western Europe. The reports are largely unchecked and their publication here does not imply future acceptance by the rarities committee of the relevant country. Observers are requested to submit records to each country's rarities committee. Corrections are welcome and will be published.

SWANS TO PARTRIDGES A flock of 22 unringed and possibly wild **Snow Geese** *Anser caerulescens* (12 adult and three juvenile white-morphs and four adult and three juvenile blue-morphs) that flew over East Yorkshire, England, on 15 August, were relocated at Blennerville, Kerry, Ireland, on 23 August, and had moved to Clare, Ireland, on 29 August. In Norway, 47 **Lesser White-fronted Geese** *A erythropus* were present at Valdak, Finnmark, on 3 September. In the Netherlands, 228 **Ruddy Shelducks** *Tadorna ferruginea* were counted at Eemmeer near Eemnes, Utrecht, on 22 July with 271 on 30 July (during the month, small flocks were seen flying-in from the south-east). In Switzerland, 142 were counted at Klingnauerstausee, Aargau, Zürich, on 29 July and 300 on 10 September. The number of breeding pairs in Switzerland had increased to

(only) 15 by 2003; in the Netherlands, hardly any pairs bred in the wild and, consequently, it remains a mystery where the flocks of moulting birds present each year in late summer come from. The first **Redhead** *Aythya americana* for Ireland was a male at Lough Errul, Cape Clear Island, Cork, on 12-15 July (there have been two in Britain, in 1996-97 and 2001-03). Three single **White-headed Ducks** *Oxyura leucocephala* stayed in England during August-September and an adult female was in Nordrhein-Westfalen, Germany, from 7 September. A moulting male **Harlequin Duck** *Histrionicus histrionicus* was at Stad, Sogn og Fjordane, Norway, from 23 August to at least late September. An **American Black Duck** *Anas rubripes* was discovered in Vestfold, Norway, on 19 September. At least four **See-see Partridges** *Ammoperdix heyi* on 25 May and four on 6 August at Meghri were the first for Armenia.

ALBATROSSES TO PELICANS Three sightings of **Black-browed Albatross** *Thalassarche melanophris* occurred in Norway this summer. After one seen off Hamningberg, Finnmark, on 3 July, another (or the same) was photographed by fishermen off Finnmark on 17 July, and the third was at Frohavet between Tarva and Frøya, Sør-Trøndelag, on 8 August. The world population of

363 Masked Booby / Maskergent *Sula dactylatra*, Bay of Biscay, Spain, 3 September 2003 (*Hugh Harrop*)
364 Snowy Owl / Sneeuwuil *Nyctea scandiaca*, male, North Uist, Western Isles, Scotland, 16 August 2003 (*Stuart Piner*)
365 Elegant Tern / Sierlijke Stern *Sterna elegans*, subadult, Pointe de l'Imperlay, Corsept, Loire-Atlantique, France, 31 August 2003 (*Alain Fossé*)

WP reports

Zino's Petrel *Pterodroma madeira* increased from just 30 to 45 pairs by the finding this summer of 19 new holes, 15 being used, high in the central range of Madeira. In Bermuda, a record 40 **Bermuda Petrels** *P cahow* have fledged this year from a record 70 nesting pairs (up from 65 pairs in 2002). A **Scopoli's Shearwater** *Calonectris diomedea* flew west past Bridges of Ross, Clare, on 21 August. A record count of 4438 **Great Shearwaters** *Puffinus gravis* was reported for Porto Moniz, Madeira, on 7 September. In Wales, high daily totals of 93 and 116 **Balearic Shearwater** *P mauretanicus* were counted off Port Eynon, Gower, on 29 and 30 August, respectively; on 20 September, 94 were present off Anglesey. Among several **Wilson's Storm-petrels** *Oceanites oceanicus* in Ireland were a remarkable six off Bridges of Ross on 22 August. In France, one was seen at Rochebonne, Charente-Maritime, on 23 August. In Spain, no less than 14 (including a group of six) were seen from a fishing boat 15 km off Estaca de Bareas, Mañón, A Coruña, Galicia, on 25 August. On 5 August, a **Swinhoe's Storm-petrel** *Oceanodroma monorhis* was tape-lured and trapped at Revekaien, Jæren, Norway; this individual had been ringed at the same site in August 1997 and retrapped twice in July-August 2000. In Israel, a **Northern Gannet** *Morus bassanus* turned up at Ma'agan Michael on 2 August. A subadult **Masked Booby** *Sula dactylatra* followed the Portsmouth-Bilbao ferry from 17:15 on 3 September, staying with it all night, only leaving the boat as it arrived at Bilbao harbour, Spain, at 06:30 on 4 September. If accepted, a **Brown Booby** *S leucogaster* off Estaca de Bares on 10 September will be the fourth for Spain. In France, a **Great White Pelican** *Pelecanus onocrotalus* was present in the Camargue, Bouches-du-Rhône, on 21 July and another migrated over Aude on 22 August. In southern Georgia, a high number of c 35 **Dalmatian Pelicans** *P crispus* was present on Madatapa lake in Ninotsminda.

HERONS TO FLAMINGOS A presumed white-morph **Western Reef Egret** *Egretta gularis gularis* was found at Ploneour-Lanvern, Finistère, France, on 14 August. In Sevilla, Spain, over 550 **Glossy Ibises** *Plegadis falcinellus* were seen at Los Olivillos on 24 August. Efforts since 1997 to re-introduce **Northern Bald Ibis** *Geronticus eremita* in the Alps took a large step forward when, on 18 August, an army of two microlight aircrafts and six cars took off to guide 21 captive-bred and free-flying birds (10 juveniles and 11 first-summers) from Grunau, Upper Austria, on their flight to suitable winter grounds in Semproniano in southern Toscana, Italy, where they arrived on 8 September. In this way, the birds learned a southward migration route across the Alps through Kärnten, Austria, and along the northern Adriatic coast. Four centuries ago, this globally threatened species became extinct in southern Germany, Austria and Switzerland and it has been decreasing ever since in other WP countries (for more information on this project, see www.swarovskibirding.com or www.die3.at/waldrapp/index1.htm). Six adults at Wadi Abiad near Palmyra in central Syria raised seven

young this summer. In the Camargue, two adults and a second-year (born here in 2002) **Lesser Flamingo** *Phoenicopterus minor* were found amidst Greater Flamingos *P roseus* at Etang du Fangassier on 31 July. On 16 September, a colour-ringed (DCJT) adult and 10 first-year Greater Flamingos arrived at Chablais de Cudrefin, Vaud, Switzerland. The colour-ringed bird first visited this region in September-November 1998, when it was accompanied by five other first-winters; it returned singly on 8 October 2001 and again on 31 August 2002. In the meantime, it was regularly observed in the Camargue, where it had been ringed as a young on 28 July 1998.

RAPTORS The third **Black-winged Kite** *Elanus caeruleus* for Switzerland was at Altikon, Zürich, on 15-16 July. During 15 days in August, one was present at St André Corcy, Ain, France. Scotland's 30 pairs of re-introduced **White-tailed Eagles** *Haliaeetus albicilla* reared a record 26 young this summer. The sixth or seventh **Eurasian Griffon Vulture** *Gyps fulvus* for Latvia was an adult at Medze from 31 July to 4 August. The first successful breeding of a male **Pallid Harrier** *Circus macrourus* with an unidentified female for Finland was at Vaala where three chicks were found on 17 July. In Shetland, Scotland, for the third consecutive year, a juvenile stayed on Unst from 2 September onwards. A presumed **Swainson's Hawk** *Buteo swainsoni* was photographed at Pont d'Ardres, Pas-de-Calais, France, on 13 September. A first-year **Long-legged Buzzard** *B rufinus* was reported from Sylt, Schleswig-Holstein, Germany, on 6 September. The one reported for Sweden on 1 June appeared to have been a Rough-legged Buzzard *B lagopus* (cf Dutch Birding 25: 262, 2003). An influx of at least four **Lesser Spotted Eagles** *Aquila pomarina* occurred in Doubs, eastern France, from late August to the second half of September. The number of immature **Steppe Eagles** *A nipalensis* at Dolistowo in Biebrza marshes, Podlaskie, Poland, increased from two on 31 June to five on 27 July. Another five or six were in the northern part of the Hortobágy, Hungary, in late July. For the fourth year since 1999, a pair of **Imperial Eagles** *A heliaca* nested successfully in Burgenland, Austria, raising three young; during this summer, three pairs of immatures were formed in eastern Austria. If accepted, a pale-morph **Booted Eagle** *Hieraetus pennatus* at Mølen, Vestfold, on 13 September will be the first for Norway. In Denmark, a female **Lesser Kestrel** *Falco naumanni* was seen in Ribe on 17 August. Two unringed adult males **American Kestrel** *F sparverius* at Simmersbach, Hessen, Germany, in July-August proved to be of captive origin. In August, up to 21 **Eleonora's Falcons** *F eleonora* were reported from France, the northernmost near Paris on 23 August.

CRAKES TO COOTS On 29 August, up to 50 young **Corn Crakes** *Crex crex* bred from captive individuals have been released in Cambridgeshire in a 90 000 GBP costing effort to re-establish it as a breeding species in England. Recently, a photo was published of the first **Sandhill Crane** *Grus canadensis* for the Azores at Ponta

366-367 Wilson's Storm-petrel / Wilsons Stormvogeltje *Oceanites oceanicus*, off Donegal, Ireland, August 2003 (Anthony McGeehan) 368 Redhead / Amerikaanse Tafeleend *Aythya americana*, Cape Clear Island, Cork, Ireland, July 2003 (Paul Kelly) 369 Ring-necked Duck / Ringsnaveleend *Aythya collaris*, adult male eclipse, Gran Tarajal Lagoon, Fuerteventura, Canary Islands, August 2003 (Paul Kelly) 370 Great Spotted Cuckoo / Kuifkoekoek *Clamator glandarius*, juvenile, Spurn, East Yorkshire, England, July 2003 (Steve Young/Birdwatch) 371 Arctic Warbler / Noordse Boszanger *Phylloscopus borealis*, Spurn, Yorkshire, England, 31 August 2003 (Steve Young/Birdwatch)

WP reports

372 Grey-tailed Tattler / Grijsze Ruiter *Heteroscelus brevipes*, Sebybadet, Öland, Sweden, 12 July 2003 (*Jens Berkler*)
373 Hudsonian Godwit / Rode Grutto *Limosa haemastica*, Väsby fjärd, Öland, Sweden, 19 June 2003 (*Dan Mangsbo*) cf Dutch
Birding 25: 263, 2003 374-375 Oriental Plover / Steppesplevier *Charadrius veredus*, adult, Ilmajoki Kahrakuusentie, Finland,
25 May 2003 (*Veli-Pekka Rannila*) cf Dutch Birding 25: 263, 2003 376 Great Snipe / Poelsnip *Gallinago media*, Kolansko blato,
Pag island, Croatia, 1 May 2003 (*Dare Sere*) 377 Ring-billed Gull / Ringsnavelmeeuw *Larus delawarensis*, Calais, Pas-de-Calais,
France, 27 July 2003 (*Koen Verbanck*)

Delgada, Flores, from 26 June to 3 July 2000 (Anuário Ornitológico 1: 16, 2003). An **American Coot** *Fulica americana* was reported at Stanborough Lakes, Hertfordshire, England, on 21 August.

WADERS In England, an adult-summer **Eastern Lesser Sand Plover** *Charadrius mongolus mongolus* stayed at Keyhaven Marshes, Hampshire, on 22-26 July. The first Lesser Sand Plover for Portugal was an adult male at Alentejo on 17-23 August. On Öland, Sweden, a sub-adult male **Greater Sand Plover** *C. leschenaultii* was present on 13-18 July and an adult male on 19-23 July. The first **Pacific Golden Plover** *Pluvialis fulva* for Switzerland was an adult male for less than three hours on Préverenges, Vaud, on 21 July. If accepted, a **Spur-winged Lapwing** *Vanellus spinosus* at Milano, Italy, on 28 June will be the fifth for Italy. From 17 August to 7 September, a **Sociable Lapwing** *V. gregarius* stayed at Guérande, Loire-Atlantique, France. On 18 August, a juvenile was reported from Sanow, Poland. On 24 May, a **White-tailed Lapwing** *V. leucurus* was found at Madatapa lake at 2107 m altitude in Ninotsminda, Georgia. In Scilly, England, a **Semipalmated Sandpiper** *Calidris pusilla* stayed on St Mary's on 2-8 August. The second for Fair Isle, Shetland, was found on 13 August. The first for Sweden was an adult-summer at Flisudden, Öland, on 22-23 August (in the same area as an **American Golden Plover** *P. dominica* from 17 July). Several Semipalmated Sandpipers were seen elsewhere in Britain and Ireland; at least seven were in Ireland in mid-September alone. An adult-summer **Least Sandpiper** *C. minutilla* was present at Startops End Reservoir, Tring, Hertfordshire, on 5-12 August. Reportedly, one was videoed at Ardres, Pas-de-Calais, on 10-11 August. Adult **Baird's Sandpipers** *C. bairdii* were seen at Faludden, Öland, on 30 July, at De Cocksdorp, Texel, Noord-Holland, the Netherlands, on 5-9 August, at Shannon airport, Clare, on 27-29 August, on Foula, Shetland, on 1 September, in Lothian, Scotland, on 6-15 September (a juvenile), in Cumbria, Wales, on 8 September and in North Yorkshire, England, on 20 September. The number of reported **Pectoral Sandpipers** *C. melanotos* was higher than usual in Europe with, for instance, several singles in Hungary, six in Spain in September and, on 11 September, flocks of four both in Vendée, France, and at Knardijk, Flevoland, the Netherlands (a record flock for the Netherlands since only three of another four at Naardermeer, Noord-Holland, on 25 September 1999 were accepted). The third **Sharp-tailed Sandpiper** *C. acuminata* for Ireland stayed at Ballycotton, Cork, on 27-31 July. An adult-summer **Stilt Sandpiper** *Micro-palama himantopus* was at Lough Beg, Cork, on 6-10 August. A juvenile stayed at Burnhamwood Lagoon, Kerry, from 14 to at least 20 September. In the Camargue, a flock of nine **Broad-billed Sandpipers** *Limicola falcinellus* occurred on 17 August (five were still present five days later). A **Great Snipe** *Gallinago media* was trapped on Pag, Kolansko blato, Croatia, on 1 May. In Scilly, a **Solitary Sandpiper** *Tringa solitaria* was seen on St Mary's and Tresco on 23-27 July. The

fifth for France stayed on Ouessant, Finistère, France, from 10 September onwards. The first **Grey-tailed Tattler** *Heteroscelus brevipes* for Sweden (and the fourth for the WP) on Öland on 12 July was not seen on a later date. A moribund **Ruddy Turnstone** *Arenaria interpres* at Blankenberge, West-Vlaanderen, Belgium, on 3 August had been ringed in Canada in July 1999 (at least nine ringed in North America have been recovered in the south-western Netherlands). **Wilson's Phalaropes** *Phalaropus tricolor* were seen at Westhoek, Friesland, the Netherlands, on 2 August, at Saint-Brieuc, Cotes-d'Armor, France, on 10-12 September and at Smerwick Harbour, Kerry, on 14 September.

GULLS In the Camargue, a second-summer **Laughing Gull** *Larus atricilla* was present at Vaccarès from 17 July into September. On 16-17 July, an adult occurred in Cleveland, England. In France, one was observed at Saint-Brieuc on 25 July. The fourth **Franklin's Gull** *L. pipixcan* for Norway at Nordre Øyeren, Akershus, on 8 July was last seen on 11 July. In Germany, an adult stayed in Rheinland-Pfalz from 27 August to late September. In Ireland, a first-summer **Bonaparte's Gull** *L. philadelphia* remained from 30 July to 4 August at Mallow, Cork. One was reported at Dundee, Angus, Scotland, on 10 August. The 13th for Iceland was at Reykjanes on 13 September. The highest number of 102 **Slender-billed Gulls** *L. genei* ever for Armenia was counted on an OSME-funded tour to Armash fish ponds on 9 August. One was present at Siemianowka, Podlaskie, Poland, on 14-15 August. A second-summer **Audouin's Gull** *L. audouinii* stayed in Lyon, Rhône, France, on 2-27 July.

TURNS TO MURRES This summer, the main German breeding colony of **Gull-billed Tern** *Gelochelidon nilotica* at the Elbe mouth near Neufeld, Schleswig-Holstein, numbered 41 pairs and up to five pairs may have been present on Amrum, Föhr and Sylt; there were no breeding pairs in Denmark. On 25-31 August, an **Elegant Tern** *Sterna elegans* came to roost in the Loire estuary at Corsept, Loire-Atlantique, France. A record three first-summer **Arctic Terns** *S. paradisaea* were at Eilat, Israel, on 28 July. The **Forster's Tern** *S. forsteri* discovered at Colijnsplaat, Zeeland, the Netherlands, on 15 July was last reported on 18 July (presumably, it was the same individual as the first for Belgium at Zeebrugge, West-Vlaanderen, from 17 May). Off Eilat's north beach, 24 **Bridled Terns** *S. anaethetus* were seen on 21 July and 36 on 26 July. The first for the Mediterranean coast of Israel was at Atlit and Ma'agan Michael from 7 to at least 23 August. In Scotland, one was reported at Arbroath, Angus, in the evening of 19 July. If accepted, a second-summer and an adult **Saunders's Tern** *S. saundersi* at Eilat on 15 and 16 July would be the fourth and fifth for Israel. In Sweden, a **Brünnich's Murre** *Uria lomvia* was noted in Bohuslän on 7 August.

CUCKOOS TO BEE-EATERS The fourth or fifth **Great Spotted Cuckoo** *Clamator glandarius* for Sweden was a

WP reports

378 Pectoral Sandpiper / Gestreepte Strandloper *Calidris melanotos*, Tory Island, Donegal, Ireland, 12 July 2003
(Anthony McGeehan)

379 Semipalmated Sandpiper / Grijze Strandloper *Calidris pusilla*, adult, Fair Isle, Shetland, Scotland, August 2003
(Deryk Shaw)

380 Oriental Plover / Steppeplevier *Charadrius veredus*, adult, Ilmajoki Kahrakuusentie, Finland, 25 May 2003
(*Jürgen Lehmann*) cf Dutch Birding 25: 263, 2003

381 Baird's Sandpiper / Bairds Strandloper *Calidris bairdii*, adult, De Cocksdorp, Texel, Noord-Holland,
Netherlands, 8 August 2003 (*Phil Koken*)

WP reports

382 Greenish Warbler / Grauwe Fitis *Phylloscopus trochiloides*, Reculver, Kent, England, 30 August 2003
(Bill Baston)

383 Eastern Olivaceous Warbler / Oostelijke Vale Spotvogel *Acrocephalus pallidus elaeicus*, Portland, Dorset, England, 31 August 2003 (James Lidster)

juvenile flying past Sysneudd, Gotland, on 15 July. Another was at Spurn, East Yorkshire, on 19-31 July (being trapped and ringed on 27 July). In Belgium, a **European Scops Owl** *Otus scops* was sound-recorded at Poupehan, Luxembourg, on 17 July. In Shetland, an adult was trapped on Fair Isle on 30 July (on 23-25 May, perhaps the same individual had been present on Unst; there are nine previous records for Shetland). For the first time in many years, at least one pair of **Snowy Owl** *Nyctea scandiaca* bred in Finland, at Utsjoki in early August. One was reported from Aran Island, Donegal, Ireland, on 30 July. On North Uist, Outer Hebrides, Scotland, an immature male was present from 14 August to at least late September. The third **Tawny Owl** *Strix aluco* for Sardinia was found at the north-east coast in late July (the second was in 1996). The first breeding of **European Bee-eater** *Merops apiaster* for Latvia was successful at Ziemupe where seven adults found on 27 July had two nests with a total of six fledglings on 22 August. The first live **Eurasian Wry-neck** *Jynx torquilla* for North America was eating whale blubber on Gambell, St Lawrence Island, Alaska, USA, on 2-3 September.

LARKS TO THRUSHES The seventh **Calandra Lark** *Melanocorypha calandra* for Sweden turned up on Öland on 19 July. The northernmost **Crested Lark** *Galerida cristata* ever for Finland was at Jängislahti, Rovaniemi, on 2 August. In Sweden, an **Eurasian Crag Martin** *Hirundo rupestris* was reported from Öland on 10 August. In Denmark, one was reported from Sønderho, Fanø, Jylland, on 5 September. The sixth and seventh **Citrine Wagtail** *Motacilla citreola* for Ireland occurred at Tacumshin, Wexford, Ireland, from 3 September and at Ballycotton from 13 September. In Denmark, a **Red-flanked Bluetail** *Tarsiger cyanurus* turned up on Fano on 13 September. The third **White-throated Robin** *Irania gutturalis* for the Netherlands was trapped near Budel-Dorplein in Limburg on 30 August. On 21 August, a male **Isabelline Wheatear** *Oenanthe isabellina* was reported at Hjalstaviken, Uppland, Sweden. The first **Blue Rock Thrush** *Monticola solitarius* for the Netherlands was at Westkapelle, Zeeland, on 20 September.

WARBLERS The seventh (or eighth) **Lanceolated Warbler** *Locustella lanceolata* ever for Sweden was singing at Bräcke, Jämtland, on 8 July. The seventh singing this summer in Finland was at Keskijärvi from 28 July into August. The autumn's firsts for Scotland were on Fair Isle and on North Ronaldsay, Orkney, on 8 September. On 11 September, one was trapped on Fair Isle. The fourth **Pallas's Grasshopper Warbler** *L. certhiola* ever for Castricum, Noord-Holland, and the Netherlands, was trapped on 12 September. **Paddyfield Warblers** *Acrocephalus agricola* were trapped in Antwerpen, Belgium, at Geel on 9 August and at Willebroek on 19 September; in Kent, England, on 9 August; in Vendée on 19 August; on Schiermonnikoog, Friesland, on 6 September; at Castricum on 12 September; and at Falsterbo, Skåne, Sweden, on 12 September. In Hunga-

ry, after one ringed near Szeged on 20 July, the first found away from mistnets was videoed at the Hortobágy fishponds on 4 September. It was an excellent late summer for **Aquatic Warblers** *A. paludicola* in the Netherlands; for instance, at Castricum alone, 29 were trapped by 22 September and at Saeftinghe, Zeeland, 11. On 31 August, an **Eastern Olivaceous Warbler** *A. pallidus* was trapped at Portland, Dorset, England. The first successful breeding of **Booted Warbler** *A. caligatus* for Finland occurred at Simpele, Ånkilä, where five chicks were ringed on 19 July. This season's first for England was at West Runton, Norfolk, from 31 August to 2 September. In the Netherlands, one was on Schiermonnikoog on 10-11 September and another turned up in Sør-Trøndelag, Norway, on 11 September. From 19 July to at least 13 August, two **Western Orphean Warblers** *Sylvia hortensis* were singing each morning near Tauberbischofsheim/Hochhausen, south of Würzburg, Baden-Württemberg, Germany. The first successful breeding record of **Greenish Warbler** *Phylloscopus trochiloides* for the Netherlands (and the species' westernmost ever) occurred on Schiermonnikoog, where three begging fledglings were sound-recorded on 22 July. In the Harz mountains, Niedersachsen, Germany, an adult was reportedly feeding young on 15 July; on Bornholm, Denmark, one pair with at least five fledglings were found on 28 July. The autumn's first **Yellow-browed Warblers** *P. inornatus* for northern Europe were one trapped in Sweden and two in Finland on 6 September. The second **Yellow Warbler** *Dendroica petechia* for Iceland was a first-winter at Grindavik on 10-12 September.

SHRIKES TO BUNTINGS The first-summer male **Steppe Grey Shrike** *Lanius pallidirostris* at Ballaghennie Ayres, Isle of Man, stayed from 17 June to 12 July. An adult-summer **Rose-coloured Starling** *Sturnus roseus* turned up in Iceland on 15 July. The first **Lesser Redpoll** *Carduelis cabaret* for Iceland was found at Fossvogur near Reykjavik on 15 August and stayed until at least 31 August. In Britain, **Yellow-breasted Buntings** *Emberiza aureola* were seen in the Farnes, Northumberland, on 1 September, at Portland, Dorset, on 3 September, on Fair Isle on 7 September and on North Ronaldsay on 12 and 17 September. In the Netherlands, one (or two) occurred on Vlieland, Friesland, on 9 and 12 September. A male **Black-headed Bunting** *E. melanocephala* was seen on North Ronaldsay on 2-6 August.

For a number of reports, Birding World, British Birds, Sandgrouse, World Birdwatch and www.birdguides.com were consulted. I wish to thank Alexander Abuladze (Georgia), Gary Allport, Vasil Ananian/OSME (Armenia), Aurélien Audevard, Chris Batty, Morten Bentzon Hansen, Wil Beeren, Max Berlijn, Ruud van Beusekom, David Bigas, Jan Bisschop, Leo Boon, Rob Bouwman, Vegard Bunes, Kees Camphuysen, Alain Chappuis, Rolf Christensen, Tony Clarke (Canarian Nature Tours), Andrea Corso (Italy), Steve Cummings, Gunter De Smet, Jochen Dierschke, Philippe Dubois, Hugues Dufourmy, Enno Ebels, David Erterius, Raymond Galea (Malta), Jorge Garzón, Steffen Gerntholtz, John van Gompel, Barak Granit, Marcello Grussu (Sardinia), Mary Gustafson, Ricard Gutiérrez (Spain),

WP reports

Ben Haase, Bernd Hälterlein (Schleswig-Holstein), Martin Helin, Gaukur Hjartarson (Iceland), Remco Hofland, Justin Jansen, Erling Jirle (Sweden), Adrian Jordi, Szabolcs Kókay, Yann Kolbeinsson (Iceland), Jari Kostet, Friederike Kraus, Pierre Le Maréchal (France), André van Loon, Phillippe Massy, Lionel Maumary, Anthony McGeehan, Peter Meininger, Richard Millington, Geir Mobakken, Nial Moores, Killian Mullarney, Gerald Oreel, Benoit Paepegaey, Yoav Perlman

(IRDC), Michael Polakowski, Matthias Ritschard, Magnus Robb, Luciano Ruggieri, Michael Sammut, Antonio Sandoval, Nir Sapir (Israel), Holger Schmitt, Dare Sere, Roy Slaterus, James Smith, Vincent van der Spek, Joe Sultana, Magnus Ullman, Pierre Unge (Sweden), Dominique Verbelen, Hans Verdaat, Keith Vinicombe, Ruud Vlek, Bernard Volet and Maxime Zucca (France) for their help in compiling this review.

Arnoud B van den Berg, Duinlustparkweg 98, 2082 EG Santpoort-Zuid, Netherlands
(arnoud.vandenberg@planet.nl)

Recente meldingen

Dit overzicht van recente meldingen van zeldzame en interessante vogels in Nederland en België beslaat voornamelijk de periode **juli-augustus 2003**. De vermelde gevallen zijn merendeels niet geverifieerd en het overzicht is niet volledig. Alle vogelaars die de moeite namen om hun waarnemingen aan ons door te geven worden hartelijk bedankt.

Waarnemers van soorten in Nederland die worden beoordeeld door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna wordt verzocht hun waarnemingen zo spoedig mogelijk toe te zenden aan: CDNA, Postbus 45, 2080 AA Santpoort-Zuid, Nederland, e-mail cdna@dutchbirding.nl. Hiertoe gelieve men gebruik te maken van CDNA-waarnemingsformulieren die eveneens verkrijgbaar zijn bij bovenstaand adres, of via de website van de DBA op www.dutchbirding.nl.

Nederland

EENDEN TOT VALKEN Net als in voorgaande jaren verscheen een grote groep **Casarca's** *Tadorna ferruginea* op het Eemmeer, Noord-Holland/Utrecht; op 30 juli werden er 271 geteld. Groepjes van drie tot vier werden gezien bij de Ventjagersplaten, Zuid-Holland, in de Oostvaardersplassen, Flevoland, en bij 't Zand, Noord-Holland. **Witoegeenden** *Aythya nyroca* zwommen op 6 juli op het Quackjeswater, Zuid-Holland, en op 16 en 17 juli in De Baend bij Well, Limburg. Op 31 augustus werd een mannetje **Koningseider** *Somateria spectabilis* in eclipskleed korte tijd zwemmend gezien en gefotografeerd bij Scheveningen, Zuid-Holland. In mei werd hier ook al een mannetje gezien. Zes **Grauwe Pijlstormvogels** *Puffinus griseus* passeerden op 22 augustus Camperduin, Noord-Holland. **Noordse Pijlstormvogels** *P. puffinus* werden gezien op 2 juli, 30 juli (twee) en 30 augustus bij Westkapelle, Zeeland, op 27 juli bij de Langevelderslag bij Noordwijk, Zuid-Holland, op 22 augustus bij Camperduin en op 31 augustus (twee) bij Nieuw-Haamstede, Zeeland. In juli en augustus werden aan de kust in totaal respectievelijk acht en 11 **Vale Pijlstormvogels** *P. mauretanicus* geteld, waarvan meer dan de helft bij telpost

Camperduin. Een **Vaal Stormvogeltje** *Oceanodroma leucorhoa* vloog op 31 augustus langs Westkapelle. De overvliegende **Jan-van-gent** *Morus bassanus* op 15 augustus bij Kamerik, Utrecht, was wel een heel eind van huis. **Woudapen** *Ixobrychus minutus* verschenen op 21 juli in de Lauwersmeer, Groningen, en op 23 juli langs de Oostvaardersdijk, Flevoland. **Kwakken** *Nycticorax nycticorax* verbleven van 22 juli tot 23 augustus bij Lopik, Utrecht, op 22 juli bij Delft, Zuid-Holland, op 10 augustus bij Makkum, Friesland, en op 26 augustus bij Zevenhoven, Zuid-Holland. **Ralreigers** *Ardeola ralloides* werden gezien op 6 juli over Lopik, Utrecht, op 7 en 9 juli bij Alblasterdam, Zuid-Holland, en op 7 juli bij Rhenoy, Gelderland. Ten minste 18 **Kleine Zilverreigers** *Egretta garzetta* op 17 augustus bij de Westerplas op Schiermonnikoog, Friesland, zijn het vermelden waard. In Zeeland waren er onder meer tellingen van 36 op 14 juli in Savoyaardskreek bij de Braakman, 40 op 27 juli in de Grevelingen en 27 op 31 juli op de Slikken van Flakkee. In augustus werden in totaal c 250 wegtrekkende **Purperreigers** *Ardea purpurea* geturd bij de gorzen bij Ridderkerk, Zuid-Holland, waarvan 46 op 30 augustus. Begin september ging deze trek nog door met op 8 september een telling van maar liefst 93 in slechts enkele (avond)uren. Erg veel **Zwarte Ooievaars** *Ciconia nigra* doken deze zomer op. De adulte vogel van De Hamert, Limburg, bleef tot 19 juli. Bij Mariapeel, Limburg, waren er op 2 en 3 juli drie en op 19 augustus een groep van maar liefst 20 die geleidelijk in aantal afnam tot 10 begin september. Vanaf 27 juli verschenen er maximaal zes in De Banen, Limburg, en op 2 augustus zes bij Westkapelle. Op 4 augustus pleisterden 's avonds vier juveniele bij de Praambult, Flevoland, en vlogen er 11 over Bakkum, Noord-Holland, die op 5 augustus over Callantsoog, Noord-Holland, en op 6 augustus over Huisduinen, Noord-Holland, werden gezien en uiteindelijk op Texel, Noord-Holland, belandden waar ze tot ten minste 9 augustus bleven. Op 6 augustus werden er zelfs 14 op Texel geteld. Behalve deze groepen werden er vanaf de tweede week van juli in totaal meer dan 110 (!) meestal overtrekkend gezien met een piek eind

384-385 Slangenarend / Short-toed Eagle *Circaetus gallicus*, De Hamert, Limburg, 10 augustus 2003 (Ran Schols)

Recente meldingen

- 386** Zwarte Ooievaars / Black Storks *Ciconia nigra*, Texel, Noord-Holland, 7 augustus 2003 (René Pop)
387 Slangenarend / Short-toed Eagle *Circaetus gallicus*, De Hamert, Limburg, 14 augustus 2003 (Ran Schols)
388 Roodpootvalk / Red-footed Falcon *Falco vespertinus*, juveniel, Goedereede, Zuid-Holland, 6 september 2003 (Chris van Rijswijk)

juli en begin augustus. Op 10 augustus vertrok een groep van c 70 (project-)Ooievaars *C ciconia* van de Lokkerij bij De Wijk, Drenthe, om later die dag aan te komen bij Tienhoven, Utrecht. Hier vlogen ze in de ochtend van 11 augustus weg in zuidoostelijke richting om daarna bij Strijen, Zuid-Holland, te verschijnen. Een groep van 53 werd op 20 augustus gezien bij de Maasplassen bij Roermond, Limburg. Er waren meldingen van acht **Zwarte Ibsissen** *Plegadis falcinellus* op 12 en 17 augustus nabij Herkenbosch, Limburg, en van één op 31 augustus over Brielle, Zuid-Holland. **Zwarte Vrouwen** *Milvus migrans* werden opgemerkt op 31 juli in de Lauwersmeer, op 3 augustus in de Workumerwaard, Friesland, op 5 augustus bij Bunschoten, Utrecht, op 25 augustus bij Ruurlo, Gelderland, en bij Heerlen, Limburg, en op 26 augustus over Hoogkerk, Groningen. Vanaf 11 juli werden tenminste 15 **Rode Vrouwen** *M milvus* gemeld. Vanaf 7 juli verbleef een adulte **Zeearend** *Haliaeetus albicilla* in het gebied van het Ketelmeer, Vossemeer en Drontermeer, Flevoland. Andere vlogen op 7 augustus over de Eemshaven, Groningen, en op 21 augustus (een adult) over Goudswaard, Zuid-Holland. Een merkwaardige roofvogel tussen Geldrop en Nuenen, Noord-Brabant, vanaf 25 juli bleek geen onvolwassen Aasgier *Neophron percnopterus* te zijn maar een ontsnapte **Grijze Arendbuizerd** *Geranoaetus melanoleucus* uit Zuid-Amerika. Op de Hoge Veluwe, Gelderland, werd op 18 juli nog een **Slangenarend** *Circaetus gallicus* gezien terwijl de vogel van het Fochteloërveen, Drenthe/Friesland, tot zeker 1 augustus aanwezig bleef. Van 4 augustus tot in september liet een exemplaar in De Hamert zich prachtig bekijken. Voorts waren er meldingen op 24 juli in de Brabantse Biesbosch, Noord-Brabant, op 4 augustus over Maasdam, Zuid-Holland, op 5 augustus op de Maasvlakte, Zuid-Holland, en op 11 augustus op het Leersumse Veld, Utrecht. Op 27 juli was er een melding van een adulte lichte vorm **Dwergarend** *Hieraetus pennatus* over polder Waard-Nieuwland op Wieringen, Noord-Holland. Er werden tenminste 55 **Visarenden** *Pandion haliaetus* doorgegeven. Hieronder waren meerdere pleisteraars zoals twee vanaf half juli bij het Zuidlaardermeer, Groningen, en maximaal zes vanaf half juli bij de Ventjagersplaten. **Roodpootvalken** *Falco vespertinus* werden waargenomen op 5 juli bij Leek, Groningen, op 7 juli over Veenendaal, Utrecht, op 13 juli over Paesens-Moddergat, Friesland, op 26 juli langs Parnassia bij de Kennemerduinen, Noord-Holland, op 19 augustus bij Oudeschip, Groningen, op 22 augustus langs Lauwersoog, Groningen, op 25 augustus bij Hoogkerk en over het Bargerveen, Drenthe, op 20 augustus bij Drunen, Overijssel, en vanaf 26 augustus een pleisterende juveniele bij Goedereede, Zuid-Holland. Een mogelijke lichte vorm **Eleonora's Valk** *F eleonora* werd op 2 augustus gemeld bij Oudeschip; een donkere valk, aanvankelijk gedetermineerd als Eleonora's, zorgde op 12 en 14 augustus voor onrust bij Westhoek en Holwerd, Friesland, totdat werd vastgesteld dat het om een ontsnapte vogel ging en dat het hoogstwaarschijnlijk een Zwarte Valk *F subniger* uit Australië betrof.

RALLEN TOT STERNS Van 3 tot 14 juli werd een **Kleinst Waterhoen** *Porzana pusilla* gehoord op een plasje bij een eendenkooi bij Alblisserdam. Op 13 en 28 augustus werd (wederom) een exemplaar gehoord bij Lentevreugd in de buurt van Wassenaar, Zuid-Holland. Minimaal 45 **Kwartelkoningen** *Crex crex* riepen op 8 juli tussen Blijham en Niewolda in Groningen. In het Fochteloërveen broedde voor het derde achtereenvolgende jaar een paartje **Kraanvogels** *Grus grus* (twee jongen). Op 3 juli verbleven er drie in de Anjumerkolken, Friesland, en vanaf 4 augustus was er één in het Jaap Deensgat, Groningen. Vroege doortrekkers waren 12 op 4 augustus over Groningen, Groningen, 32 op 11 augustus over Zwolle, Overijssel, enkele op 15 augustus over Deventer, Overijssel, en 30 op 26 augustus over Apeldoorn, Gelderland. **Steltkluten** *Himantopus himantopus* werden gemeld uit de Ezumakeeg, Friesland, van 1 juli tot 5 augustus en uit de Makkumerzuidwaard, Friesland, op 15 juli. Op Texel vloog een **Steppevorkstaartplevier** *Glareola nordmanni* eerst op 9 augustus langs de Slufter om op 11 augustus te worden teuggevonden bij het Wagejot. Op 12 augustus werd waarschijnlijk dezelfde vogel enige tijd gezien bij Burgervlotbrug, Noord-Holland, en op 14 augustus nog eventjes bij Julianadorp, Noord-Holland, beide keren op ondergelopen bollenvelden. **Morinelplevieren** *Charadrius morinellus* werden waargenomen op 10 augustus langs Camperduin, op 18 augustus op de Maasvlakte, op 20 augustus op Terschelling, Friesland, op 25 (drie) en 27 (één) augustus in de Prunjepolder, Zeeland, en op 28 augustus (twee) bij de Eemshaven. Een **Aziatische Goudplevier** *Pluvialis fulva* verbleef van 26 tot 31 juli in de Workumerwaard. Een **Sporenkievit** *Vanellus spinosus* op diverse plaatsen in het noorden van Noord-Holland trok vanaf 24 juli nog flink wat bekijks, totdat na enkele dagen duidelijk werd dat de vogel een klein en moeilijk zichtbaar ringetje droeg. Een langsvliegende **Steppekievit** *V gregarius* werd op 3 augustus gemeld bij Eelderwolde, Drenthe. De klapper op stellopergebied was de adulte **Bairds Strandloper** *Calidris bairdii* die op 6 augustus op het wad bij De Cocksdorp op Texel werd ontdekt. De vogel, nog maar de vierde, trok veel bekijks op 7 en vooral 8 augustus en werd op 9 augustus ook nog kortstondig gezien. **Gestreepte Strandlopers** *C melanotos* pleisterden van 27 juli tot 26 augustus (met twee op 4 en 6 augustus) in de Ezumakeeg, van 31 juli tot 4 augustus bij de Steile Bank, Friesland, van 23 juli tot 9 augustus in De Blikken, Zeeland, van 10 tot 20 augustus bij Voorhout, Zuid-Holland, en van 24 tot 28 augustus bij het Rammegors, Zeeland. Op 6 juli was er al een **Breedbekstrandloper** *Limicola falcinellus* op Rottumerplaat, Groningen. In polder Breebaart, Groningen, foerageerden twee adulte van 13 tot 29 juli en twee juveniele op 16 augustus. Verder werd de soort gezien op 17 augustus in de Lauwersmeer en op 23 en 24 augustus in de Prunjepolder. Een stuk of 20 **Poelruiters** *Tringa stagnatilis* werden gemeld. Leuk was een groep van c 230 **Groenpootruiters** *T nebularia* die in de avond van 31 juli overvloedig bij Kamerik. Een goede vondst was de **Terekrutter** *Xenus cinereus* die

Recente meldingen

van 19 tot 26 juli verbleef bij Westhoek en op 22 en 23 juli gezelschap kreeg van een tweede! Op 27 juli werd een exemplaar waargenomen bij Den Oever, Noord-Holland. Bij Westhoek werd op 2 augustus een kortstondig aanwezige **Grote Franjepoot** *Phalaropus tricolor* gefotografeerd. Er werden tenminste 30 **Grauwe Franjepoten** *P lobatus* doorgegeven waarvan 12 eind augustus in het Lauwersmeergebied. Bijzonder zijn de binnenlandwaarnemingen van **Kleine Jagers** *Stercorarius parasiticus* op 15 augustus bij Beek-Ubbergen, Gelderland, en op 1 september bij Kekerdom, Gelderland. De eerste **Kleinste Jager** *S longicaudus* voor deze periode werd op 2 augustus gezien vanaf de veerboot in de buurt van Lauwersoog. Vanaf 15 augustus werden er 11 geteld waarvan vijf langs Westkapelle op 31 augustus. Juveniele **Vorkstaartmeeuwen** *Larus sabini* vlogen op 30 en 31 augustus langs Bloemendaal aan Zee, Noord-Holland. Vanaf 13 juli verbleef voor het zevende 'winterseizoen' de **Ringsnavelmeeuw** *L delawarensis* bij Goes, Zeeland, hoewel meldingen na 6 augustus uitbleven. Van 12 tot 26 juli pleisterde (wederom) een **Grote Burgemeester** *L hyperboreus* bij Zwarte Haan, Friesland. Vanaf 29 augustus was de bekende vogel van Den Helder, Noord-Holland, weer aanwezig. Na een eerste waarneming op 3 juli bij Breezand, Noord-Holland, verschenen er vanaf 23 juli weer **Lachsterns** *Gelochelidon nilotica* op de onder water gezette bollenvelden in het noorden van Noord-Holland. Het Balgzand was in ieder geval op 1 augustus

in gebruik als slaappleats door zeven exemplaren, waaronder een juveniel. Bij Opmeer werden tussen 3 en 15 augustus in ieder geval vijf adulte en een juveniele gezien. In het Lauwersmeergebied werd van 23 juli tot half augustus een maximum van vier exemplaren gezien. Ook waren er pleisteraars van 27 juli tot 4 augustus (twee) in de Workumerwaard en van 28 juli tot 1 augustus (ook twee) in polder Breebaart. Buiten kortstondige of regulier pleisterplaatsen in Friesland en noordelijk Noord-Holland werden c 10 exemplaren op trek gezien, soms enige tijd ter plaatse zoals twee adulte en een juveniele op 9 augustus bij Lisse, Zuid-Holland. De belangrijkste telling was die van 14 adulte en vier juveniele op 22 augustus bij 't Zand. Aan de IJsselmeerkust van Friesland verbleven in juli c 20 en in augustus meer dan 100 **Reuzensterms** *Sterna caspia*. Er waren maximaal 10 in augustus aanwezig in de Lauwersmeer en nog een 30-tal werd van andere locaties gemeld. Drie **Grote Sterns** *S sandvicensis* vlogen via de Maas bij Arcen, Limburg, naar het noorden op 9 augustus. Een verdachte **Dougalls Stern** *S dougallii* die van 18 tot 22 juli werd waargenomen in de Scherpenissepolder, Zeeland, betrof waarschijnlijk een hybride (met Visdief *S hirundo*). Op 29 juli werd een langsvliegend exemplaar gemeld bij Camperduin. Op 15 juli werd een eerste-zomer **Forsters Stern** *S forsteri* ontdekt in de Wanteskuip bij Colijnsplaat, Zeeland. Deze vogel liet zich daar tot 19 juli, soms met wat moeite, verschalken en was naar werd aangenomen dezelfde

389 Bairds Strandloper / Baird's Sandpiper *Calidris bairdii*, adult, De Cocksdorp, Texel, Noord-Holland, 8 augustus 2003 (René Pop)

390 Ralreiger / Squacco Heron *Ardeola ralloides*, Oud-Alblas, Zuid-Holland, 9 juli 2003 (*Willem van Rijswijk*)
391 Waterrietzanger / Aquatic Warbler *Acrocephalus paludicola*, Bakkersdam, Noord-Holland, 12 augustus 2003 (*Marten van Dijl*) **392** Lachstern / Gull-billed Tern *Gelocheidon nilotica*, eerstejaars (links), met Kokmeeuw / Black-headed Gull *Larus ridibundus* en Kieviten / Northern Lapwings *Vanellus vanellus*, Burgervlotbrug, Noord-Holland, 12 augustus 2003 (*Marten van Dijl*)

Recente meldingen

393-394 Steppenvorkstaartplevier / Black-winged Pratincole *Glareola nordmanni*, Burgervlotbrug, Noord-Holland, 12 augustus 2003 (Marten van Dijk) **395** Forsters Stern / Forster's Tern *Sterna forsteri*, eerste-zomer, met Visdief / Common Tern *S. hirundo*, Colijnsplaat, Zeeland, 18 juli 2003 (Phil Koken) **396** Koningseider / King Eider *Somateria spectabilis*, mannetje eclips, Scheveningen, Zuid-Holland, 31 augustus 2003 (Michel de Lange)

vogel die in mei-juni bij Zeebrugge, West-Vlaanderen, België, werd gezien. **Witwangsterns** *Chlidonias hybrida* werden waargenomen op 19 juli (twee) in de Oostvaardersplassen, op 24 en 25 juli in de Ezuma-keeg, op 27 juli in de Eemshaven, op 7 augustus langs Westhoek en op 17 augustus in de Makkumer-zuidwaard. Slechts een 15-tal **Witvleugelsterns** *C. leucopterus* werd gemeld, voornamelijk in het IJsselmeer-gebied.

HOPPEN TOT GORZEN **Hoppen** *Upupa epops* werden op 5 augustus bij Geldrop, Noord-Brabant, en op 6 augustus op de Brouwersdam, Zuid-Holland, ontdekt. **Duinpiepers** *Anthus campestris* werden gemeld op 23 augustus op de Hoge Veluwe, op 25 augustus en 30 augustus (twee) langs Kerkrade, Limburg, op 26 augustus over De Uithof bij Utrecht, Utrecht, op 30 augustus in de Vijfhoek bij Diemen, Noord-Holland, en

op 31 augustus over Mariapeel. Op 24 augustus was er een vangst van een **Noordse Nachtegaal** *Luscinia luscinia* op de vinkenbaan in de AW-duinen te Zandvoort, Noord-Holland. Spectaculair was de vangst van een juveniele **Perzische Roodborst** *Irania gutturalis* (het derde geval) op een ringplek bij Budel-Dorplein, net in Limburg, op 30 augustus. De **Cetti's Zanger** *Cettia cetti* van 't Kiekgat bij Stellendam, Zeeland, werd nog op 2 juli gemeld. Bij Budel-Dorplein, Noord-Brabant, was op 12 juli kort een exemplaar ter plaatse. Op 18 juli en 17 augustus werd de soort in het Kromslootpark bij Almere, Flevoland, geringd (beide malen betrof het een vrouwtje). **Graszangers** *Cisticola juncidis* verbleven van 19 juli tot 3 augustus op het schor bij Den Oever, op 20 juli op het Paulinaschor, Zeeland, vanaf 2 augustus aan het pad naar hut de Zwartkopmeeuw bij Ooltgensplaat, Zuid-Holland, van 3 tot 11 augustus bij Bakkersdam, Noord-Holland, op 4 en 5 augustus bij

Westkapelle, in ieder geval op 4 augustus (drie) bij Paal, Zeeland, vanaf 8 augustus in het Bargerveen, op 10 augustus (twee) in de Jacobahaven aan de zuidkant van de Oosterscheldekering, Zeeland, op 25 augustus in het Markiezaat, Noord-Brabant, en vanaf 30 augustus bij Diemen. Bij Zoetermeer, Zuid-Holland, werden drie **Orpheusspotvogels** *Hippolais polyglotta* nog tot 9 juli gezien en daarna nog twee tot 12 juli en op 6 augustus één exemplaar. De vogels van Mariapeel en het Haeselaarsbroek, Limburg, werden respectievelijk op 4 en 14 juli voor het laatst gemeld. Een **Struikriet-zanger** *Acrocephalus dumetorum* hing naar verluidt op 8 augustus in het net op een ringstation aan het Zwarte Meer bij Kampen, Overijssel. Indien aanvaard is dit pas het vijfde geval. Er werden verspreid over augustus minstens 50 **Waterrietzangers** *A paludicola* vastgesteld. Het merendeel hiervan betrof ringvangsten; zo werden er acht geringd in Saeftinghe, Zeeland, op 8 augustus en bij Castricum, Noord-Holland, tot 22 september reeds 29. Enkele pleisteraars werden gezien bij het Kennemermeer en bij Bakkersdam. De eerste **Sperwergasmussen** *Sylvia nisoria* werden geringd op 12 augustus bij Castricum en op 21 augustus bij de Houtribsluizen, Flevoland. Op 26 augustus verbleef een exemplaar in de Eemshaven. Op 22 juli werd duidelijk

dat de **Grauwe Fitissen** *Phylloscopus trochiloides* van het dorp op Schiermonnikoog een gezin hadden gesticht. Er werden drie juveniele waargenomen die werden gevoerd. Hiermee was het eerste broedgeval een feit. De familie was in ieder geval tot 27 juli compleet en de laatste waarneming uit het dorp dateert van 29 juli. Op het ringstation c 1 km verderop werd in de avond van 29 juli een juveniele gevangen die naar wordt aangenomen afkomstig was van het dorp. Verder werd deze soort gemeld op 14 en 15 juli in Naarden, Noord-Holland, en op 22 augustus op Terschelling. Een **Kleine Vliegenvanger** *Ficedula parva* zou op 29 augustus zijn opgemerkt bij Utrecht. Op 6 en 7 juli was een mannetje **Roodkopklauwier** *Lanius senator* aanwezig in de AW-duinen. Adulte **Roze Spreeuwen** *Sturnus roseus* pleisterden op 20 juli bij de Mokbaai op Texel en begin augustus gedurende drie dagen op Rottumeroog. **Ortolanen** *Emberiza hortulana* werden waargenomen op 19 augustus bij Hulsberg, Limburg, op 17 augustus (twee) op Rottumerplaat, van 17 tot 20 augustus in de Makkumerzuidwaard, op 25 augustus (vangst) te Westenschouwen, Zeeland, op 28 augustus (twee) bij Lentevreugd en op 31 augustus bij Heerenveen, Friesland.

Ruud M van Dongen, Taalstraat 162, 5261 BJ Vught, Nederland
 Klaas Haas, Turkooisstraat 8, 9743 KZ Groningen, Nederland (klaas.haas@dutchbirding.nl)
 Peter W W de Rouw, Schoolstraat 3-bis, 3581 PM Utrecht, Nederland (prouw@magmagroup.nl)

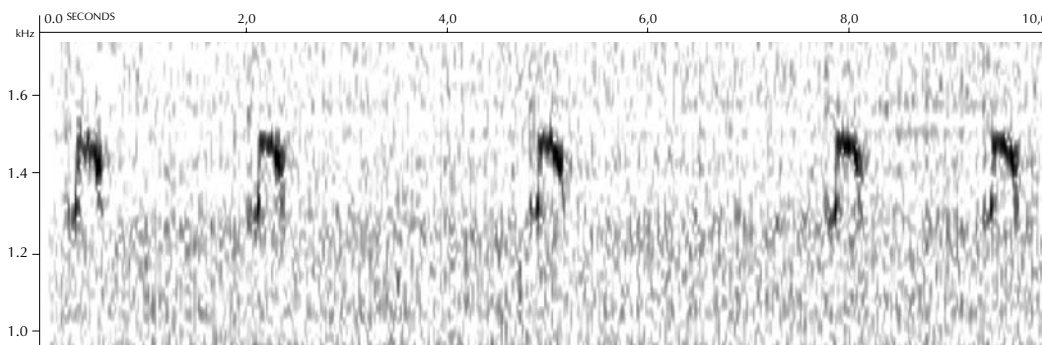
België

FUTEN TOT OOIEVAARS Een juveniele **Roodhalsfuut** *Podiceps griseigena* zwom op 3 augustus op Blokkersdijk, Antwerpen. De eerste **Grauwe Pijlstormvogel** *Puffinus griseus* voor dit najaar vloog op 30 augustus langs De Panne, West-Vlaanderen. **Noordse Pijlstormvogels** *P puffinus* vlogen langs Oostduinkerke, West-Vlaanderen, op 22 augustus en niet minder dan 52 werden geteld langs De Panne op 30 augustus. Een **Vale Pijlstormvogel** *P mauretanicus* werd op 22 augustus gezien te Oostduinkerke. Op 31 juli vloog een **Kuifaalscholver** *Stictocarbo aristotelis* langs De Panne. Van 28 juli tot 8 augustus pleisterde een roepend mannetje **Woudaap** *Ixobrychus minutus* bij Heverlee, Vlaams-Brabant. Er waren ook verschillende geslaagde broedgevallen. Een adulte **Kwak** *Nycticorax nycticorax* liet zich van 21 juli tot ten minste 4 augustus waarnemen te Kruiskensberg in Bevel, Antwerpen. Op 24 juli verbleef er één te Daknam, Oost-Vlaanderen, en op 21 augustus was er één aanwezig in de Wijvenheide te Zonhoven, Limburg. De **Ralreiger** *Ardeola ralloides* bleef nog tot 13 juli aanwezig in de moerassen te Harchies-Hensies, Hainaut. Een **Grote Zilverreiger** *Casmerodius albus* verbleef van 3 tot 5 juli in de Wijvenheide te Zonhoven. Vanaf 17 augustus werden daar maximaal vier exemplaren opgemerkt. Op 24 augustus was er nog een waarneming op De Kuifeend bij

Antwerpen, Antwerpen. Er werden heel wat **Purperreigers** *Ardea purpurea* opgemerkt deze (na)zomer: de meldingen kwamen van Berlaar, Antwerpen; Blokkersdijk, Antwerpen; Brecht, Antwerpen (twee); Kallo, Oost-Vlaanderen; Kruibeke, Oost-Vlaanderen; Lummen, Limburg; Molenstede, Vlaams-Brabant; Oudenaarde, Oost-Vlaanderen; Oud-Heverlee, Vlaams-Brabant; Zetrud-Lumay, Brabant-Wallon; en Zwijndrecht, Antwerpen; Oost-Vlaanderen. **Zwarte Ooievaars** *Ciconia nigra* werden deze periode waargenomen te Aalter, Oost-Vlaanderen (twee); Alle-sur-Semois, Namur; Boom, Antwerpen (twee); Bornem, Antwerpen (drie); De Panne (drie); Geel, Antwerpen; Harchies (drie); en Nismes, Namur.

WOUWEN TOT STERNS Vlaamse **Zwarte Wouwen** *Milvus migrans* trokken over Doornzele, Oost-Vlaanderen, op 23 juli en (twee) Mariakerke, Oost-Vlaanderen, op 1 augustus. Een **Slangenarend** *Circus gallicus* liet zich van 14 juli tot 10 augustus met vaste regelmaat zien op het Groot Schietveld te Brecht. **Grauwe Kiekendieven** *Circus pygargus* werden waargenomen te Kallo op 3 augustus, bij Boneffe, Namur (in totaal vijf) van 3 tot 8 augustus, (een juveniel) te Perwez, Namur, en te Burdinne, Namur, op 15 augustus, en (een juveniel) op het Groot Schietveld op 31 augustus. Een **Schreeuwarend** *Aquila pomarina* werd op 11 juli geclaimd bij Viersel, Antwerpen. Op 6 juli

Recente meldingen

FIGUUR 1 Dwergooruil / European Scops Owl *Otus scops*, zang, Poupehan, Luxembourg, 17 juli 2003 (Phillippe Massy)

werd een overtrekkende **Bastaardarend** *A clanga* gemeld op Blokkersdijk bij Antwerpen. Een donkere vorm **Dwergarend** *Hieraaetus pennatus* trok op 6 juli over Lier. Er waren waarnemingen van **Visarenden** *Pandion haliaetus* te Zonhoven (5 juli) en bij Diepenbeek, Limburg (23 juli). In augustus volgden er 14 verspreid over het land. **Porseleinhoenders** *Porzana porzana* waren dit najaar opmerkelijk schaars: er waren alleen waarnemingen te Lier Anderstad op 7 juli en op 16 en 25 augustus. Op 3 augustus pleisterde een **Steltkluit** *Himantopus himantopus* in het Molsbroek te Lokeren, Oost-Vlaanderen. Twee adulte **Morinelplevieren** *Charadrius morinellus* werden op 21 augustus bij Boneffe gezien. Tussen 14 juli en 21 augustus werden in totaal 12 **Temmincks Strandlopers** *Calidris temminckii* waargenomen. Op 6 augustus zaten er twee juveniele **Grauwe Franjepoten** *Phalaropus lobatus* op het Noordelijk Eiland te Wintam bij Bornem. Op 31 augustus werd er één samen met een **Rosse**

Franjepoot *P fulicarius* gezien te Oostende. Daar trokken op 30 en 31 augustus telkens twee juveniele **Kleinste Jagers** *Stercorarius longicaudus* langs. Eveneens langs Oostende trokken op 30 en 31 augustus respectievelijk twee en één juveniele **Vorkstaartmeeuw** *Larus sabini*. Langs De Panne vloog op 30 augustus een juveniele. In de IJzermonding te Nieuwpoort werd op 21 augustus een mogelijke onvolwassen **Amerikaanse Zilvermeeuw** *L smithsonianus* herkend en gefotografeerd. Een adulte **Lachstern** *Gelochelidon nilotica* vloog op 8 juli langs Harchies-Hensies en op 31 augustus over De Kuifeend bij Antwerpen. Op 5 augustus trok een **Reuzenster** *Sterna caspia* over Kruishoutem, Oost-Vlaanderen. In de Voorhaven van Zeebrugge pleisterden op 4 juli weer twee adulte **Dougalls Sterns** *S dougallii* maar echt gemakkelijk was de soort dit jaar niet te vinden. Op de bezinkingsputten van Longchamps foerageerde op 2 en 31 augustus een **Witvleugelstern** *Chlidonias leucopterus*.

397 Dougalls Sterns / Roseate Terns *Sterna dougallii*, met Visdieven / Common Terns *S hirundo*, Zeebrugge, West-Vlaanderen, 4 juli 2003 (Koen Verbanck)

398 Kortteenleeuwerik / Greater Short-toed Lark *Calandrella brachydactyla*, Zeebrugge, West-Vlaanderen, 17 juli 2003 (Patrick Beirens)

399 Noordse Nachtegaal / Thrush Nightingale *Luscinia luscinia*, Kinrooi, Limburg, 26 augustus 2003
(Karel Sauwens)

400 Veldrietzanger / Paddyfield Warbler *Acrocephalus agricola*, Bellem, Oost-Vlaanderen, 9 augustus 2003
(Björn Deduysche)

UILEN TOT GORZEN De claim van een roepende **Dwergooruil** *Otus scops* bij Frahan-Poupehan, Luxembourg, op 27 juli kon door middel van een geluidsopname bevestigd worden. De **Bijeneters** *Merops apiaster* van Wachtebeke, Oost-Vlaanderen, produceerden dit jaar twee jongen; op 26 juli verlieten ze het nest. Tussen 24 en 31 augustus werden **Draaihalzen** *Jynx torquilla* waargenomen of geringd in de Gentse Kanaalzone, Oost-Vlaanderen; te Heist, West-Vlaanderen; op de Kalmthoutse Heide, Antwerpen; te Lier; en bij Oostmalle, Antwerpen. Waarnemingen van **Duinpiepers** *Anthus campestris* kwamen van het Groot Schietveld te Brecht (3 augustus); Heist (27 augustus); Nieuwpoort (24 augustus); Oostmalle (21 augustus); de bezinkingsputten van Tienen, Vlaams-Brabant (16 augustus); en de Uitkerkse Polders, West-Vlaanderen (twee op 24 augustus). Een **Noordse Nachtegaal** *Luscinia luscinia* werd op 18 augustus geringd te Hamme-Mille, Brabant-Wallon. Op 24 juli zong er een nieuwe **Graszanger** *Cisticola juncidis* bij Bredene, West-Vlaanderen. Langs de westkust bij Veurne, West-Vlaanderen, werden weer 10-tallen **Waterrietzangers** *Acrocephalus paludicola* geringd, vooral in augustus. De eerste **Veldrietzanger** *A agricola*

voor dit jaar werd op 9 augustus geringd in het Zammelsbroek te Geel. Een **Orpheusspotvogel** *Hippolais polyglotta* zong op 9 augustus in de tuin van een vogelaar in Geel. Te Lier Anderstad pleisterden op 8 juli een adulte en een juveniele **Buidelmees** *Remiz pendulinus*. Ook op 12 augustus werd hier een exemplaar opgemerkt. Op 25 augustus bevond een **Grauwe Klauwier** *Lanius collurio* zich op het Stapelterrein (Sashul) te Heist. Op 3 augustus werd bij Tienen een overvliegende **Notenkraker** *Nucifraga caryocatactes* waargenomen. Twee zingende eerste-zomer mannetjes **Roodmus** *Carpodacus erythrinus* lieten zich op 31 juli waarnemen in de Zwinbosjes te Knokke, West-Vlaanderen. **Ortolanen** *Emberiza hortulana* trokken over Lier op 18 augustus, over Zeebrugge op 26 augustus en over Oostmalle op 28 augustus.

Deze waarnemingsrubriek kwam tot stand met medewerking van Ken Lossy (Natuurpunt-vogellijn: 015-330194), Frank De Scheemaeker (Mergus), Koen Leysen (Limburg), en Willy Verschuere (Groenlink). Ook de hulp van al diegenen die (hun) waarnemingen inspraken op de Natuurpunt-vogellijn was hier onontbeerlijk.

Gerald Driessens, Pastoriestraat 16, 2500 Lier, België (gerald.driessens@pandora.be)

DB Actueel

New species of forest-falcon Forest-falcons *Micrastur* are small *Accipiter*-like raptors occurring in tropical forest in most of South America. Until recently, six species were recognized. Four species are widespread and common, whereas two have more restricted ranges and are considered rare. Forest-falcons are vocal but very secretive and hard to observe. Therefore, populations have often been underestimated and for most taxa, little is known about breeding and behaviour. With this in mind, it may not come as a big surprise that studies by Andrew Whittaker revealed the existence of a hitherto undescribed species, **Cryptic Forest-falcon** *M. mintoni*, inhabiting the rainforests of Brazil and adjacent north-eastern Bolivia (Whittaker, A 2002. A new species of forest-falcon (Falconidae: *Micrastur*) from southeastern Amazonia and the Atlantic rainforests of Brazil. *Wilson Bull* 114: 421-445).

The initial detection of the cryptic new taxon was triggered by its distinctive voice, first heard and recorded by the author on 28 October 1997 at Caxiuana, Paná, Brazil; this voice is notably different from any of its congeners. The bird responded to play-back of its own voice and was noted to differ in several aspects

401 Noordse Pijlstormvogel / Manx Shearwater *Puffinus puffinus*, eerstejaars (gevonden te Panheel, Limburg, op 28 september 1994), Egchel, Limburg, 31 augustus 2003 (Ran Schols)

from other forest-falcons. Several specimens of the new taxon were subsequently located in museums; because the new species closely resembles Lined Forest-Falcon *M. gilvicollis*, these specimens had remained unrecognized for more than a century. The new taxon not only has a vocal repertoire that differs from those of its congeners, Lined Forest-Falcon, Plumbeous Forest-Falcon *M. plumbeus* and Barred Forest-Falcon *M. ruficollis*, but also exhibits subtle yet consistent morphological distinctions – especially in the pattern of head, underparts and tail – that distinguish it from all other forest-falcons. There are also differences in biometrics. The species inhabits humid *terra firme* forest in south-eastern Amazonia, and a disjunct population exists in the Atlantic rainforests of eastern Brazil (the latter known only from historic specimens) and merits great conservation concern.

The species has been named after Clive D T Minton, friend and birding mentor of the author. The English and Portuguese name (Falcão Cryptico) refer to the fact that this taxon has remained undetected for so long, despite specimens being present in several collections and despite the fact that it is not uncommon within its now known range. ENNO B EBELS

Noordse Pijlstormvogel gesneuveld in Limburg Tijdens onze voorbereidingen voor een nieuwe *Avifauna van Limburg* stootten we toevalligerwijs en met terugwerkende kracht op een nieuwe soort voor deze provincie. Op 28 september 1994 werd een Noordse Pijlstormvogel *Puffinus puffinus* vers dood aangetroffen bij het grindgat van Panheel, Heel, in Midden-Limburg ten westen van Roermond. De vogel lag vlakbij hoogspanningskabels en een provinciale weg; het betreft dus mogelijk een draad- of verkeersslachtoffer. Hij werd opgezet en bevindt zich nu bij een particulier.

In Nederland zijn binnenlandwaarnemingen van deze soort uitzonderlijk, vooral wanneer de onder meer in *Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2)* (Bijlsma et al 2001) genoemde waarnemingen langs waddenkusten en in Zeeuwse zeearmen buiten beschouwing worden gelaten. In *Vogels in Friesland 1* (van der Ploeg et al 1976) wordt een vondst vermeld bij Lemmer aan de Friese IJsselmeerkust, hemelsbreed c 30 km van de Waddenzee, op 8 oktober 1950. Voorts is er een vondst te Uithoorn, Noord-Holland, c 25 km van de Noordzeekust, op 9 september 1918 (*Ardea* 7: 131, 1918). Op deze vogel na kan dus amper van echte binnenlandgevallen worden gesproken. Het Limburgse geval is verreweg het diepst in het binnenland aangetroffen, c 150 km van de meest nabije zeekust. De vogel werd gevonden na een periode met nat en stormachtig weer. Zo behoorden 16 en 17 september, met windkracht 8 uit het noordwesten en slagregens, tot de beste zeetrekdagen ooit langs de Nederlandse kust, met c 250 Noordse en Grauwe Pijlstormvogels *P. griseus*, 175

Vale Stormvogeltjes *Oceanodroma leucorhoa*, enkele 10 000-en Noordse Stormvogels *Fulmarus glacialis* en grote aantallen jagers *Stercorarius* (Dutch Birding 16: 257, 1994; NZG/CvZ database; gegevens KNMI). In Limburg resulteerde dit op 16 september in de waarneming van een groep van 11 (!) over Epen trekkende Kleine Jagers *S parasiticus* en de vondst bij Gennep van de vierde Jan-van-gent *Morus bassanus* voor Limburg (Vogelarchief Limburg). Het is overigens niet zo dat pijlstormvogels alleen door de kracht van een zware storm uit de koers raken. Omdat de vogels wegens aanhoudend slecht weer dagen achtereen niet op zee kunnen foerageren moeten ze ook op zoek naar andere voedselgronden (Limosa 68: 1-9, 1995).

Elders in Europa zijn wel vaker Noordse Pijlstormvogels ver in het binnenland vastgesteld. Zo zijn er voor de periode 1900-83 alleen voor Zwitserland al zeven gevallen bekend, alle eveneens uit september (Ornithol Beobachter, Beiheft 6, 1987), ten minste vijf in het Duitse binnenland en één uit Oostenrijk (Burgenland, 30 augustus 1985; Egretta 38: 65, 1995). Wat de Limburgse vondst echter extra interessant maakt is het feit dat de vogel 19 dagen voor de vondst als nestjong bleek te zijn geringd, op 9 september 1994 op Skomer, Wales, op een afstand van 763 km. (In het bestand van de Nederlandse Ringcentrale staat overigens abusievelijk 20 september als vinddatum geregistreerd.) Naast het Limburgse geval zijn slechts twee andere ringterugmeldingen van deze soort voor Nederland bekend (Vinkentouw nr 97: 9, 2002). In *The migration atlas: movements of the birds of Britain and Ireland* (Wernham et al 2002) wordt melding gemaakt van vier terugmeldingen van in Brittannië en Ierland geringde Noordse Pijlstormvogels in Midden-Europa (alle van

jonge vogels in het najaar), inclusief die in Limburg.

Wij bedanken Kees Camphuysen, Hans Maeghs, Johan Maessen, familie Wolters en de Nederlandse Ringcentrale voor de verstrekte gegevens en hun medewerking. JO VAN DER COELEN & RAN SCHOLS

MANX SHEARWATER A Manx Shearwater *Puffinus puffinus* was found dead at Panheel, Limburg, the Netherlands, on 28 September 1994, after a period of severe north-westerly gales and heavy rain. The record emerged only recently. It concerned the first record for this province, and by far the furthest inland for the Netherlands (c 150 km from the nearest coast). The bird was ringed as a nestling on 9 September 1994 on Skomer, Wales. There are only two other ringing recoveries of this species in the Netherlands. For Central Europe, including the Limburg bird, there are four recoveries of birds ringed in Britain and Ireland.

Spotvogel zonder groen en geel te Zandvoort Op 17 augustus 2003 ving Hans Vader in aanwezigheid van Lydekke van Citters, Marcel Schalkwijk en Piet Veel een bijzondere spotvogel *Hippolais* op de ringbaan van de Amsterdamse Waterleidingduinen te Zandvoort, Noord-Holland (<http://home.planet.nl/~schal443/Vinkenbaan/VinkenbaanAWduin.htm>). De platte, brede snavel (5.8 mm) en het postuur wezen op een spotvogel maar door het ontbreken van groen en geel in het kleed werden Spotvogel *H ictarina* en Orpheusspotvogel *H polyglotta* aanvankelijk buiten beschouwing gelaten. De vleugels hadden een (diverse keren nagemeten) lengte van 76 mm en daarop paste volgens de *Identification guide to European passerines* (Svensson 1992) verder alleen Grote Vale Spotvogel *H languida*. De overige biometri-

402 Spotvogel / Icterine Warbler *Hippolais icterina*, eerste-winter, Zandvoort, Noord-Holland, 17 augustus 2003 (Hans Vader)

sche gegevens (tarsuslengte 21.8 mm, snavelengte 17.5 mm en versmalling van de buitenvlag van p3 en p4, van buiten naar binnen genummerd) leken niet in tegenspraak met die determinatie, ook niet de naderhand op dia's vastgestelde aflopende versmalling van p5. Verder werd genoteerd dat de vogel grijze hand- en staartpenen met crème zomen had alsmede een donkergrijze bovensnavel, een lichte ondersnavel en donkere bruingrijze poten. De ringers realiseerden zich dat Grote Vale niet alleen een nieuwe soort voor Nederland zou zijn, maar zelfs nog nooit ten noordwesten van Cyprus en Turkije is vastgesteld. Daarom werden veel foto's gemaakt.

Bijna een week later werd de vangst bekend gemaakt en op 24 augustus gingen Arnoud van den Berg en Tom van Spanje bij Hans Vader dia's van de vogel bekijken. Zij determineerden de vogel als een variant van Spotvogel zonder groen en geel. Grote Vale Spotvogel heeft weliswaar een even lange vleugel als Spotvogel maar ook een duidelijk langere en contrastrijkere staart (deze was niet gemeten) met witte zomen en grijzere tinten in het verenkleed. Belangrijke verschillen met andere spotvogels waren het koppatroon met brede crème teugel doorlopend in een brede lichte oogring en de van Orpheusspotvogel en vale spotvogels *Acrocephalus opacus/pallidus* verschillende lange vleugels; Svensson (1992) geeft voor Spotvogel als kortste vleugellengte 73 mm en voor Orpheusspotvogel als langste vleugellengte 71 mm. De poot had weliswaar niet de voor Spotvogel karakteristieke blauwgrijze kleur, maar het op de dia's zichtbare bruingrijs kwam wel overeen met andere in *The birds of the Western Palearctic 6* (Cramp 1992) genoemde pootkleuren. Dat soms het geel op de onderdelen van Spotvogel (en Orpheusspotvogel) kan ontbreken, wordt onder meer genoemd in Svensson (1992) en de *Dutch Birding kenmerkengids* (van Duivendijk 2002). Dat deze vogels ook een grijsbruine bovenzijde zonder groen kunnen hebben, is echter weinig bekend. In Cramp (1992) wordt onder veldkenmerken ingegaan op de verwarring die atypisch vaal gekleurde Spotvogels kunnen geven met Grote Vale Spotvogel en vale spotvogels. Als men in het veld de teugeltekening en de lange vleugelprojectie over het hoofd ziet, zou deze bruingrijze Spotvogel aanleiding geven tot veel determinatieverwarring (zoals vale spotvogel, Kleine Spotvogel *A caligatus* of Sykes' Spotvogel *A rama*). Uiteindelijk bleek op een van de dia's een geel vlekje op de bovenborst zichtbaar hetgeen alle andere spotvogels dan Spotvogel en Orpheusspotvogel uitsluit; dit gele vlekje was in de hand gemist en zou ook in het veld niet zijn opgevalen. ARNOUD B VAN DEN BERG & TOM VAN SPANJE

UNUSUAL ICTERINE WARBLER On 17 August 2003, an Icterine Warbler *Hippolais icterina* lacking green and yellow in its plumage was trapped at Zandvoort, Noord-Holland, the Netherlands. Icterine Warblers (and Melodious Warblers *H polyglotta*) without any yellow are not rare but it is less well known that, at the same time, the upperparts may lack green. Initially, due to similarities in biometrics, there was confusion with

Upcher's Warbler *H languida* (the length of the tail was not measured). However, the pictures showed a tail too short for the latter species and too little contrasts of grey and white in the plumage. One of the pictures showed a vestige of yellow on the upperbreast, something that had gone unnoticed when the bird was handled.

Vangst van Perzische Roodborst bij Budel-Dorplein

Op zaterdag 30 augustus 2003 rond 07:50 maakte Wil Beeren de eerste controleronde op de ringplaats nabij Budel-Dorplein, Noord-Brabant, waarvan de exacte locatie echter juist over de provinciegrens in Limburg is gesitueerd. In het laatste net hingen enkele Roodborsten *Erithacus rubecula* en een andere vogel die wat deed denken aan een Gekraagde Roodstaart *Phoenicurus phoenicurus*. Dichterbij gekomen zag hij echter dat het een hem onbekende soort betrof. Dit liet hij ook de aanwezige helpers Theo Cardinaal en Theo van Mierlo weten. Na de andere vogels geringd te hebben, bestudeerden zij de vogel nauwkeuriger. De lange poten en het aan Roodborst herinnerende postuur wezen op een kleine lijsterachtige. Daarom bleek het zoeken in de *ANWB Vogelgids van Europa* (Mullarney et al 2000) niet moeilijk; al snel kwamen zij uit op Perzische Roodborst *Irania gutturalis*. Het meest opvallend waren het formaat (duidelijk groter dan Roodborst), de lange poten, de grote ogen met lichte oogring, de lange snavel, de zwartachtige staart, de grijze bovenzijde en de oranje flanken en oksels.

Bewust van de bijzonderheid van deze vangst werd de vogel gefotografeerd en werd Rob Bouwman per mobiele telefoon op de hoogte gesteld. Deze was snel ter plaatse samen met zijn broer Ruud. Bij aankomst toonde WB hen de vogel waarop RB de determinatie bevestigde. Met behulp van de *Identification guide to European passerines* (Svensson 1992) werd de leeftijd bepaald; de witachtige puntjes aan de handdekveren en enkele grote dekveren wezen op een eerste-kalenderjaar vogel. Daarna werden alle relevante lichaamsdelen gemeten en werd de vogel nagekeken op kenmerken die op een verblijf in gevangenschap zouden kunnen duiden. Poten, nagels, snavel en staart waren echter in onberispelijke staat. Nadat ook RB enkele foto's had gemaakt werd de vogel vrijgelaten. Afsgesproken werd dat de vangst twee dagen later bekend zou worden gemaakt om te veel drukte in dit kwetsbare en deels niet vrij toegankelijke gebied te voorkomen.

Indien aanvaard gaat het om het derde geval van Perzische Roodborst in Nederland en de eerste ringvangst. Het eerste was een adult mannetje op 3-4 november 1986 te Maasland, Zuid-Holland, en het tweede een eerste-zomer vrouwtje op 2 juni 1995 te Berkheide, Wassenaar, Zuid-Holland. De soort broedt van Turkije oostwaarts tot in Iran en Kirgizië. Zeer recent is hij ook broedend vastgesteld op Lesbos, Griekenland. In Noordwest-Europa is het een zeer zeldzame dwaalgast met – naast de Nederlandse gevallen – waarnemingen in Brittannië (2, mei-juni), Noorwegen (mei) en Zweden (7, mei-augustus). WIL BEEREN, ROB BOUWMAN & FRANK NEIJTS

403 Perzische Roodborst / White-throated Robin *Irania gutturalis*, eerstejaars, bij Budel-Dorplein, Limburg, 30 augustus 2003 (Rob Bouwman)

WHITE-THROATED ROBIN On 30 August 2003, a first-year White-throated Robin *Irania gutturalis* was trapped and ringed at Budel-Dorplein, an inland ringing site on the border of Noord-Brabant and Limburg, the Netherlands. If accepted, this is the third record after an adult male in November 1986 and a first-summer female in June 1995.

Kleine Spotvogel op Schiermonnikoog Het weerbericht voor woensdagmiddag 10 september 2003 voorspelde regen, met uitzondering van het noordoosten van het land. Rijdend van Amsterdam, Noord-Holland, naar Lauwersoog, Friesland, slaagden Fokko Padmos en ik erin het oprukkende regenfront net voor te blijven maar op Schiermonnikoog, Friesland, bleek dat de regen ons toch had ingehaald. Met lichte tegenzin werd besloten om met paraplu en regenkleding de Westerplas rond te wandelen. De aanhoudende regen maakte een vervroegde terugkeer naar het dorp aantrekkelijk maar een korte omweg via de jachthaven zouden wij wel overleven. De jachthaven levert soms verassingen op zoals de 'Grote Burgemeester' *Larus hyperboreus* die hier omstreeks dezelfde periode van vorig jaar verbleef maar die een Grote Mantelmeeuw *L. marinus* bleek te zijn die iets te lang in de bleek had gelegen.

Bij de jachthaven aangekomen scheen hier iets aan de hand te zijn. Onder de diverse opgeslagen materialen schuilden roodstaarten *Phoenicurus* en Rood-

borsten *Erithacus rubecula* die hier mogelijk kortgeleden waren aangekomen. In de met eenjarige kruiden begroeide hoge kwelder ten oosten van de jachthaven zaten veel Paapjes *Saxicola rubetra*, Tapuiten *Oenanthe oenanthe* en grote groepen Kneuen *Carduelis cannabina*. We kregen een beloning voor onze moedige regentocht toen een Blauwborst *Luscinia svecica* voor onze voeten wegvloog, een nieuwe eilandsoort voor ons beiden. Bij een omheind centraal deel van het ruigteveld vloog een ander klein zangertje voor ons uit dat net als de leucistische Grote Mantelmeeuw enige bleek vertoonde. Omdat de bonus van een Blauwborst ons overmoedig had gemaakt, claimden wij zonder blozen 'Kleine Spotvogel' en wachtten de ontnuchtering af. De traumatische ervaring met de eerste Kleine Spotvogel *Acrocephalus caligatus* van Terschelling, Friesland, in 1982 (pas na vangst als zodanig gedetermineerd) was reden om hier uiterst nauwgezet te werk te gaan. De zanger was niet schuw maar het onrustige gedrag en de dichte begroeiing belemmerden aanvankelijk een goede bestudering. Beetje bij beetje werden de diagnostische kenmerken gezien tot wij volmondig 'Kleine Spotvogel' konden uitroepen. Net als die van Terschelling vertoonde hij lichte staartzijden en het donkere veegje boven de lichte wenkbrauwstreep.

Om onszelf het opschrijven van lange teksten op waarnemingsformulieren te besparen, poogden wij de vogel op video vast te leggen, wat snel lukte. Vervolgens werd vogelminnend Nederland via Klaas

Haas en het semafoonnet op de hoogte gebracht. Na terugkeer in het dorp toverde Fokko ineens een voortreffelijke Argentijnse wijn uit zijn tas tevoorschijn. Had hij alles voorzien? Zodoende werd een verregende middag alsnog tot een volledig geslaagd einde gebracht.

Op de ochtend van de volgende dag werd de vogel na enig zoeken door ons teruggevonden en vervolgens getoond aan Marcel Haas, die als enige de ochtendboot had genomen; hierna benutte (slechts) een klein gezelschap van met de middag- en avondboot toegestroomde vogelaars de kans om deze zeldzame oostelijke soort te bewonderen en te fotograferen. Vrijdagochtend – na een heldere nacht – bleek de vogel gevlogen.

In 1982-2001 zijn er 10 gevallen van Kleine Spotvogel in Nederland aanvaard, alle van kust- en IJsselmeerlocaties in de periode eind augustus tot half oktober; de soort was niet eerder op Schiermonnikoog waargenomen. Viermaal ging het om een ringvangst en tweemaal werd een in het veld ontdekte vogel gevangen en geringd; de overige vier betreffen veldwaarnemingen. De Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) is voornemens om een aantal gevallen te herzien om zeker te stellen dat het tegenwoordig als aparte soort beschouwde taxon *A rama* (Sykes' Spotvogel) met voldoende zekerheid is uitgesloten. Bij de vogel van Schiermonnikoog lijkt dat op basis van de vrij korte snavel en staart en de duidelijke donkere wenkbrauwbegrenzing niet zo'n probleem. WIM VAN DER SCHOT

404 Kleine Spotvogel / Booted Warbler *Acrocephalus caligatus*, Jachthaven, Schiermonnikoog, Friesland, 11 september 2003 (Leo J R Boon/Cursorius)

BOOTED Warbler On 10-11 September 2003, a Booted Warbler *Acrocephalus caligatus* was seen on Schiermonnikoog, Friesland, the Netherlands. If accepted, this is the 11th record and the fifth identified without the use of mistnets. Some previous record will be reviewed to check whether Sykes's Warbler *A rama* has been safely excluded.

Blauwe Rotslijster bij Westkapelle Op zaterdag 20 september 2003 sliep ik lekker uit en besloot om 09:30 een bezoek te brengen aan de bosjes van Westkapelle, Zeeland. Eerst zocht ik tevergeefs naar zangvogels op de begraafplaats bij de vuurtoren en bij de manege kwam ik niet verder dan een Zwartkop *Sylvia atricapilla* en een Tjifjaf *Phylloscopus collybita*. Alles leek te zijn weggetrokken, zonder dat er nieuwe aanvoer was geweest. Ik vervolgde mijn rondje zuidwaarts. Naast de kreek twijfelde ik of ik het opslagterrein aan een nader onderzoek zou onderwerpen; het gebied was die ochtend wellicht al door anderen afgezocht. 'Het kan nooit kwaad; er zijn al talloze leuke dingen gezien; je weet maar nooit', dacht ik. Om 12:55 liep ik het talud op, vanwaar je aardig zicht hebt op de steenhopen en de afrastering aan de oostzijde van het gebied. Met het blote oog viel direct een slanke, opgerichte, donkere lijster op die – op 80 m – boven op een grote stapel stenen zat. Mijn eerste reactie was: 'Hé, die ken ik uit het buitenland'. Meteen werd ik zenuwachtig en begon de vogel te filmen, voordat hij weg zou vliegen. Mijn indruk was dat er een Blauwe Rotslijster *Monticola solitarius* voor me zat. 'Het zal wel een afwijkende Merel zijn, want die komen hier wél voor', dacht ik nog. De vogel zag er echter zo spannend uit dat ik hem van dichterbij wilde bekijken. Terwijl ik omliep naar de andere kant van het terrein, zag ik hem vanuit mijn ooghoek opvliegen. Snel vatte ik hem in de kijker en zag hem in vlucht een insect uit de lucht plukken. Dat had ik een Merel *Turdus merula* nog nooit zien doen...

Onderweg wierp ik een blik in de ANWB-gids. Daar werd ik zo gauw niet veel wijzer van. De vogel die ik voor me had kwam qua kleed in ieder geval niet geheel overeen met de plaatjes van Blauwe Rotslijster. Hij was niet zo egaal blauw als een adult mannetje maar veel kleurrijker dan het afgebeelde vrouwtje. Terug op het terrein vond ik de vogel weer boven op steenhopen en startte direct de video. Ik probeerde telefonisch Gido Davidse te bereiken maar die was niet thuis. Ik had geen pieperlijst en geen atlas bij me. Pim Wolf (met codelijst) was wel te bereiken – in de C1000. 'Wat is de code voor Blauwe Rotslijster' vroeg ik hem zo rustig mogelijk. 'En die van het opslagterrein Westkapelle'. Zo kwam de eerste piep de wereld in, met als voorzichtige code 'vrij zeker'. Voor mezelf was ik er wel van overtuigd dat het goed zat maar ik wilde graag dat iemand anders ook kwam vertellen dat het er een was. Waren er bijvoorbeeld geen rare exoten die je uit moet sluiten?

Tobi Koppejan was toevallig met zijn gezin in het dorp en was heel snel ter plaatse. Na enig zoeken kon hij de determinatie om 13:15 bevestigen. 'Nu moet je met nul-nul piepen' (vogel ter plaatse) riep hij vol over-

405 Blauwe Rotslijster / Blue Rock Thrush *Monticola solitarius*, Westkapelle, Zeeland, 20 september 2003
(Marten van Dijk)

tuiging. 'Is het een mannetje?' vroeg ik nog. 'Jahaaa' antwoordde mijn ouwe vogelmaat. 'Dan maken we er maar nul-nul-één van' (mannetje ter plaatse) besloot ik. Meteen bleek dat de ongeringde vogel erg schuw was. Hij vloog naar de uiterste noordwesthoek van het terrein terwijl Tobi een bewijsplaat probeerde te maken. De kortst benaderbare afstand bleek c 40 m te zijn. Om zoveel mogelijk medevogelaars van dit spektakel mee te kunnen laten genieten, besloten we het opslagterrein tot verboden gebied te verklaren. Vanaf een duintop net ten zuidwesten van het terrein zou de vogel prima zichtbaar zijn. Deze top bood genoeg plaats voor 10-tallen vogelaars om verstoringvrij naar de vogel te kunnen kijken met de zon in de rug. Binnen een uur na de ontdekking waren ruim 20 lokale vogelaars gearriveerd. Pim Wolf en Rob Sponselee hielpen me de vogel te beschrijven door hun commentaar op video vast te leggen. Het was een slanke maar toch forse lijster met een lange donkere staart en een lange zwartige snavel. Op afstand leek het een egaal donkere lijster met een blauwige gloed over de bovendelen en een bronskleurige borst met een basaltkleurig waas. Opvallend was verder het ontbreken van duidelijke baard-, mond-, kruin-, oog- of wenkbrauwstrepen. Met de telescoop waren meer details aan het kleed te zien toen de vogel rustig tussen de houtstapels zat, zoals een aanduiding van een lichte oogring onder het oog, zwarte veerranden op de bronzige borst, c 1 mm brede lichte zomen aan de donkere onderstaartdekveren, zwartachtige middelste dekveren met een smalle lichte zoom, donker crèmekleurige keel met donkere streepjes en gelige binnensnavel met rode tong.

In de loop van de middag druppelden er steeds meer vogelaars binnen die konden genieten van de hongerige rotslijster. Op zijn menu stonden rupsen, slakken, hommels en andere insecten. Afgezien van kortstondige paniek omtrent een opvliegende en ver weg vliegende Spreeuw *Sturnus vulgaris* – vals alarm – bleef de vogel de hele tijd op de steenhopen (waar hij meestal goed opviel) en houtstapels (waar hij door de overeenkomstige kleur vrijwel wegviel) en af en toe op de grond. Dankzij de medewerking van alle bezoekers kon de vogel zich de hele middag tonen aan nieuwsgierige vogelaars, zelfs aan diegenen die Schiermonnikoog, Friesland, verlaten hadden. Om 20:05, 20 min na zonsondergang, verdween de rotslijster voorgoed achter de basalthopen. Na een heldere nacht was de vogel de volgende ochtend verdwenen.

Hoewel de determinatie probleemloos verliep, zal het bepalen van geslacht, leeftijd en – indien mogelijk – ondersoort meer tijd en bestudering van foto's en video's vergen. De blauwgrijze gloed in het kleed is op zich niet voldoende om een vrouwtje uit te sluiten en jonge vogels zijn lastig te onderscheiden van adulte.

Indien aanvaard door de CDNA betreft het hier een nieuwe soort voor Nederland. Blauwe Rotslijsters zijn overwegend standvogels in Zuid-Europa; vogels uit West-Azië zijn echter uitgesproken trekvogels die in de winter te vinden zijn in de noordelijke helft van Afrika en in India. Buiten de reguliere broedgebieden zijn in West-Europa verder waarnemingen bekend uit België (vangst van eerste-winter mannetje in Namur in september 1877), Brittannië (5; 4 juni 1985, 4-8 juni 1987, 14-15 oktober 1999, 25 oktober 1999 en 14-18 mei

2000); Duitsland (2+; 8 juni 1962, vrouwtje verzameld op Helgoland, Schleswig-Holstein, en 23-26 augustus 1962, Niedersachsen; de soort is ook vastgesteld in voormalig Oost-Duitsland), Finland (2; 2-3 juni 1995 en 5 april 1997) en Zweden (21-25 april 1981, Gotland). Dat de soort niet vrij is van 'escape-risico' mag blijken uit een vogel met duidelijke tekenen van niet-wilde herkomst in Hertfordshire, Engeland, in augustus 1996. Twee andere Britse gevallen (29 augustus tot 6 september 1966 en 10 augustus 1977) zijn niet aanvaard vanwege twijfel over een wilde herkomst. Bij de vogel van Westkapelle wees gelukkig niets in gedrag of uiterlijk op een herkomst uit gevangenschap. ARJEN VAN GILST

BLUE ROCK THRUSH A Blue Rock Thrush *Monticola solitarius* stayed at Westkapelle, Zeeland, the Netherlands, on 20 September 2003. The bird was found at c 13:00 and could be observed until dark (c 20:00) by over 200 observers. If accepted, it is the first record. The species is a vagrant in western Europe, with records in Belgium (1), Britain (5), Finland (2), Germany (2+) and Sweden (1).

406 Blauwe Rotslijster / Blue Rock Thrush *Monticola solitarius*, Westkapelle, Zeeland, 20 september 2003
(Bas van den Boogaard)

Aankondigingen & verzoeken

Derde Belgische Vogeldag op 6 december 2003 Op 6 december 2003 vindt de derde door Natuurpunt georganiseerde Belgische Vogeldag plaats in de Campus Middelheim van de RUCA aan de Floraliënlaan te Wilrijk bij Antwerpen, Antwerpen. Het programma is als volgt. De deuren worden geopend om 09:00. Om 10:00 is er het welkomstwoord door Gerald Driessens en Joris Elst. Van 10:15 tot 11:00 geeft de Ierse anekdoteschrijver Anthony McGeehan een lezing, *Seabirds*, over het herkennen van zeevogels. Om 11:00 roept Max Berlijn België op tot discussie met de lezing *Eén lijst: het Nederlandse antwoord op de D-categorie*. Dat gaat knetteren... Van 12:00 tot 13:00 wordt een middagpauze ingelast. Om 13:00 gidst Peter Scova Righini ons met adembenemende beelden *Van noord naar zuid door de Kalahari*. Tijdens de korte pauze van 14:00 tot 14:30 is er de mogelijkheid om even bij te praten en voor een bezoek aan de mini-vogelbeurs. Om 14:30 gaat Anthony McGeehan wederom van start met het tweede luik van zijn zeevogellezing, *The beauty of the storm*. Om 15:30 lassen we nogmaals een korte pauze in. Om 16:00 doorlopen we met Gerald Driessens het overzicht *Zeldzame vogels in 2003* en worden enkele opmerkelijke waarnemingen belicht. Het einde wordt voorzien om 17:00. Tijdens de pauzes kunnen tal van stands bezocht worden in de hal. We zorgen voor snacks, broodjes en drank. Iedereen is welkom; de toegang bedraagt EUR 5.00. Er wordt gezorgd voor een duidelijke wegbeschrijving en bewegwijzering. GERALD DRIESSENS & JORIS ELST